

LAIHIANRANNAN JA MYLLYNIEMEN ALUE

Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys
28.6.2021 LUONNOS

Elinvoiman ja kaupunkikehityksen toimiala | Kaupunkisuunnittelu

PL 11, 53101 Lappeenranta | Villimiehenkatu 1 | puh. (05) 6161

kirjaamo@lappeenranta.fi | www.lappeenranta.fi

Sisällys

SELVITYKSEN TAUSTAA.....	1
1.1. Selvitysalueen sijainti.....	1
2. ALUEEN YLEISKUVAUS.....	2
3. ALUEEN ESIHISTORIA.....	2
3.1. Jääkauden vaikutuksia	2
3.2. Kivikausi	3
3.3. Rautakausi.....	4
3.4. Lappee keskiajalla ja sen jälkeen	6
4. LAIHIAN JA HARTIKKALAN KYLIEN HISTORIAA	12
4.1. Laihian kylän liittämisestä Lauritsalan kauppalaan ja alueen asemakaavoitus.....	25
5. YMPÄRISTÖN KEHITTYMINEN KUVIN JA KARTOIN.....	28
6. LAIHIAN KYLÄALUEEN KULKUREITIT	40
6.1. Kulkureitit 1800-luvulla.....	40
6.2. Kulkureitit 1930-luvulla.....	42
6.3. Kulkureitit 1970-luvulla.....	43
6.4. Jäänteitä historiallisista reiteistä	44
7. LAIHIAN KYLÄN RAKENNUSKANTA.....	45
7.1. Laihian kantatila	46
7.2. Harjulan tila.....	48
8.1. Kummelikuja 4.....	49
7.3. Murheistenrannantien, Laihianrannankujan ja Laihiarannantien rakennuskanta	50
8. MYLLYNIEMEN RAKENNUSKANTA.....	52
8.1. Myllyniemen huvila-asutus	53
8.2. Venerannantie 14	55
8.3. Kummelikuja 4.....	55
8.4. Osuusliike Onni, Venerannatie 1	56
8.5. Venerannantien, Venerannankujan ja Myllyniementien rakennuskanta	58
9. ASEMAKAAVOITETTAVAN ALUEEN ULKOPUOLELLA OLEVAT MERKITTÄVÄT KOHTEET.....	61
9.1. Ylähuvila eli villa Tallbo	61
9.2. Alahuvila eli Westlingin huvila.....	64
9.3. Hartikkalan tila	65
9.4. Muukonniemen koulu.....	66
10. RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA ARKEOLOGISEN KULTTUURIPERINNÖN KOHTEET SELVITYSALUEELLA.....	68
10.1. Maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt.....	68
10.2. Muinaisjäännökset.....	69
11. YHTEENVETO JA ARVOTUS.....	70
LÄHTEET	1

SELVITYKSEN TAUSTAA

Tämä selvitys on laadittu Laihianrannan ja Myllyniemen asemakaavoja varten. Selvityksen tarkoituksena on selvittää ja arvioida alueen rakennushistoriallisia arvoja, sillä alue käsittää pientalorakentamista eri vuosikymmeniltä. Osa alueista muodostaa ajallisesti yhtenäisiä kokonaisuuksia ja osalle aluetta on rakennettu uudisrakennuksia. Myllyniemen alue on maakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä ja Laihianrannan kantatila on suojeltu yleiskaavalla.

Selvityksen tausta-aineistona on käytetty Lappeen ja Lauritsalan kauppalan historiakirjallisuutta, Etelä-Karjalan museon julkaisuja, kartta-aineistoa, Lappeenrannan kaupungin arkistojen ja rakennusvalvonnan aineistoja sekä asukkaiden haastatteluja.

Selvityksen ovat laatineet kaavoitusarkkitehti Sanna Kokko ja kaavasuunnittelija Tiia Sillgren.

1.1. Selvitysalueen sijainti

Suunnittelualue sijaitsee Laihian kylässä, Saimaan ja rautatien välisellä alueella. Selvitysalue koskee Laihianrannan aluetta sekä Myllyniemeä. Alue rajautuu lännessä Murheistenrannantiehen, etelässä rautatiehen sekä luoteessa ja pohjoisessa Saimaaseen. Idässä rajana on Muukonniementien varren peltoaukeat. Suunnittelualue sijaitsee noin 8 kilometrin päässä Lappeenrannan ydinkeskustasta itään. Alla olevassa kartassa näkyy alueen likimääräinen sijainti opaskartalla.

Kuva 1. Selvitysalueen likimääräinen sijainti on osoitettu opaskartalle punaisella soikiolla.

2. ALUEEN YLEISKUVAUS

Selvitysalue sijoittuu Lappeenranta-Joensuu -rautatien pohjoispuoliseen Saimaaseen laskevaan rinteeseen. Rata kulkee nk. Pintilänharjulla. Alueella on säilynyt kolme vanhaa tilakeskusta; Laihia ja Harjula (Suikki) Laihian kylän puolella sekä Hartikkala Hartikkalan kylän puolella. Alue on rakentunut alun perin ilman suunnitelmaa ja muodostaa sympaattisia kylämiljöitä niin Murheistenrannantien kuin Venerannantien ympäristössä ja näiden välillä. Murheistenrannan alue rajautuu muinaismuistolailla rauhoitettuun Pontuksen kaivantoon, joka on muisto Saimaan kanavan varhaisista rakennusyrityksistä ja se on muinaismuistolailla rauhoitettu alue.

3. ALUEEN ESIHISTORIA

Seuraava teksti alueen esihistoriasta pohjautuu Lappeen historia I, Kauskista keisarin aikaan -teokseen sekä Museoviraston muinaismuistorekisteriin. Lisäksi lähteenä on käytetty Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava 2030 varten tehtyjä muinaisjäännösten täydennysinventointia vuodelta 2012 (Mikroliitti Oy) ja muinaisjäännösten inventointia vuodelta 2014 (Mikroliitti Oy). Näiden lisäksi tietoa on saatu myös Saimaageopark-internet sivustolta ja Etelä-Karjalan liiton julkaisemasta Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvityksen 1. osasta, vuodelta 2006.

3.1. Jääkauden vaikutuksia

Ensimmäiset reunaehdot Suomen alueen asuttamiselle ovat asettaneet jääkaudet, jotka ovat muovanneet aluetta perusteellisesti. Viimeisimmän jääkauden aikana Fennoskandia peittäneen mannerjään vetäytyminen alkoi 17 000-

18 000 vuotta sitten ilmaston lämmettyä. Jäätikön reuna pakeni luoteeseen noin 150 metrin vuosivauhtia. Vuoden 10 200 eKr. tienoilla sulaminen pysähtyi uuden kylmemmän kauden alettua. Paikalleen jääneen jäätikön reunaan muodostui Lappeenrannankin aluetta hallkova ulompi Salpausselkä. Sisemmän Salpausselän muodostuttua noin 9600 eKr. ilmasto lämpeni uudestaan ja jäätikkö vetäytyi nopeasti luoteeseen.

Kilometrien paksuisen mannerjään painama maankuori alkoi vapauduttuaan pyrkiä palautumaan entiseen asemaansa ja ilmiön seurauksena maa on Suomen alueella noussut koko jääkaudenjälkeisen ajan. Kohoaminen on ollut nopeinta Pohjanlahden alueella ja hitainta kaakossa, missä jääkausikin oli lyhyempi. Epätasainen maankohoaminen on merkinnyt maankuoren hidasta kallistumista kaakon suuntaan. Tämän seurauksena myös etenkin suurten järviäntäiden vesi laskee vähitellen niiden luoteisrannoilla, ja usein, mikäli lasku-uoma on sekin luoteessa, vesi puolestaan nousee järvien kaakkoisrannoilla. Tämä ilmiö on vaikuttanut erityisen voimakkaasti juuri Saimaan altaaseen ja sen rantoihin.

Saimaan vesistön eteläosa oli kuroutunut lopullisesti erikseen Itämerestä ns. Ancyclus-vaiheessa vuoden 9000 eKr. paikkeilla. Eteläisen Saimaan vedenpinta oli tuolloin nykyistä tasoa jopa parikymmentä metriä alempana ja alueella oli yhden suuren altaan sijaan useita pienempiä järviä. Epätasaisen maankohoamisen vuoksi vesi alkoi täällä kuitenkin pian nousta ja noin 4800 eKr. sen pinta saavutti Lappeenrannan kohdalla sen nykyisen korkeuden.

Saimaa laski aluksi luoteeseen kohti Pohjanlahtea. Noin 4900 eKr. aukesi

lasku-uoma Ristiinan kohdalta Kymijokeen ja noin 4300 eKr. uusi lasku-uoma Lappeen Kärenlammella Saimaasta Jängynjärveen ja edelleen Kymijokeen. Tässä vaiheessa järven pinta oli jo pari metriä nykyistä korkeammalla, noin +78 metrin tasolla, nykyisestä merenpinnasta mitattuna. Lappeen kohdalla vedenpinnan nousu jatkui, kunnes tulva saavutti Vuoksenniskalla Salpausselän laen noin +81,5 metrin tasolla ja Vuoksi syntyi noin 3700 eKr. Tämän jälkeen Saimaan vesi on vähitellen laskenut nykyiselle noin +76 korkeustasolle. Järven korkein rantatörmä, niin sanottu Suur-Saimaan ranta, on edelleen näkyvissä lähes kaikilla vanhan Lappeen ja nykyisen Lappeenrannan hiekkaisilla ranta-alueilla hieman +80 metrin korkeuskäyrän yläpuolella, noin 4,5 metriä nykyisen järvenpinnan yläpuolella.

Saimaan kaakkoisosan muinaisen, vuosituhansia kestäneen tulvimisen takia ovat Vuoksen puhkeamista vanhemmat merkit ihmiselämästä jääneet täällä veden kerrostamien sedimenttien alle. Ja osa niistä on myös nykyisen vedenpinnan alla. Tämän takia vanhimpien ihmistoiminnan merkkien löytäminen Saimaan rannalta on hyvin vaikeaa. Löytöjä on tehty kuitenkin myös Laihianrannassa ja sen lähialueilla.

3.2. Kivikausi

Ensimmäisten asukkaiden tiedetään saapuneen Suomen alueelle suhteellisen pian mannerjään vetäytymisen jälkeen etelän ja kaakon suunnilta.

Kivikaudelta, joka ajoittuu noin ajalle 8600-1500 eKr., on ihmiselämästä nykypäiviin säilynyt lähinnä asumiseen liittyviä jäännöksiä. Keramiikan valmistus levisi Suomeen idästä noin vuoden 5100 eKr. tienoilla. Samalla meilläkin alkoi neoliittinen eli nuorempi kivikausi,

jota kutsutaan myös kampakeraamiseksi kaudeksi, astioiden koristeluaiheiden mukaisesti. Varhaiskampakeramiikan ajan löydöt ovat myös Etelä-Karjalassa harvinaisia, sillä myös tämän aikakauden asuinpaikat ovat ainakin osin nykyisen vedenpinnan alapuolella. Toisaalta tässä vaiheessa asutus näyttää muutenkin keskittyneen meren rannalle.

Ensimmäisinä vanhan Lappeen kunnan alueelta löytyneistä kivikauden asuinpaikoista pidetään Tyysterniemi-nimistä muinaisjäännöstä, joka sijoittuu noin kilometrin päähän Lappeenrannan keskustasta luoteeseen. Alueen tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta kyse oli esinelöydösten mukaan kivikautisesta asuinpaikasta, joka lienee myöhemmin tuhoutunut. Seuraavaksi löydettiin kivikautinen asuinpaikka Mikonsaaresta, jossa suoritettiin myös ensimmäiset arkeologiset kaivaukset Lappeen alueella.

Merkittävä kivikautinen asuinpaikka on **Utrasaari**, joka sijoittuu Laihian pohjoispuolelle. Saari on nykyisin yhteydessä Lamposaareen. Asuinpaikka sijaitsee saaren etelärannalla, etelään viettävällä hiekkaisella rantatörmällä ja ajoittuneen ainakin suurelta osin Vuoksen puhkeamisen jälkeiseen aikaan sen perusteella, että se sijoittuu selkeästi +80 korkeuskäyrän alapuolelle. Utrasaaren asuinpaikka on löydetty 1930-luvulla.

Murheistenrannasta, Laihianrannan länsipuolelta, on vuonna 1974 löydetty myös kivikautinen asuinpaikka. Löytöpaikka sijaitsee Laihianselän etelärannalla, tasanteella, mäntyä kasvavalla hiekkakankaalla. Paikalta on tehty lisää löytöjä myöhemmin ja löytönä on myös mm. halkaisijaltaan noin kymmenmetrinen asumuspainanne eli kivikautisen

asuinrakennuksen aiheuttama matala kuoppa. Sellaisen olemassaolo osoittaa, että kyseessä on huomattavan hyvin säilynyt kivikautinen muinaisjäännös.

Laihianrannassa on kivi- ja varhaismetallikautinen asuinpaikka. Asuinpaikka sijaitsee Saimaan etelärannalla, Salpausselän rinteellä. 1950-luvulla vesirajasta on löytynyt keramiikkaa (ei tallessa). Hiekkarannan yläpuolella olevasta havumetsästä on koekuopista vuonna 2012 löytynyt kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä: keramiikkaa, kivettyä suomu, kvartsi ja hiiltä. Vuonna 2013 Laihianrannan asuinpaikan säilynyt osa rajattiin koekuopittamalla ja todettiin suhteellisen pienialaiseksi ja pesäkkeiseksi. Muinaisjäännös on todennäköisesti säilynyt suhteellisen hyvin ehjässä metsämaastossa. Topografian ja löytöjen perusteella paikalla on asuttu useaan otteeseen kivi- ja ilmeisesti varhaismetallikaudella.

Myös Lamposaaren pohjoispuolella olevassa **Kohusaarella** on kivikautinen asuinpaikka. Asuinpaikka sijoittuu Kohusaaren eteläkärjen itärannalle, rantakallioiden pohjoispuoliselle hiekkaiselle pienelle tasanteelle, noin 20 m itäranasta alkaen. Asuinpaikka on täysin ehjä.

Entisen Lappeen kunnan alueen vanhin tunnettu asuinpaikka on Lappeen historia I:n mukaan Saksanniemi, Rutolan kylässä, joka esinelöytöjen perusteella on ajoitettu noin vuoteen 4250 eKr., ehkä jo muutamaa sataa vuotta aikaisemmaksi. Paikka on ollut käytössä ilmeisesti pitempään, sillä paikalta on löydetty myös nuorempaa esineistöä.

Useimmat Saimaan kaakkoisrannan kivikautiset asuinpaikat sijaitsevat Suur-Saimaan vanhalla rannalla, muinaisen rantatörmän reunalla tai heti sen alapuolella, noin 4,5 metriä nykyisen Saimaan pinnan yläpuolella. Asuinpaikat sijoittuvat tyypillisesti hiekkamaille. Kivikautisten asuinpaikkojen löydökset sijoittuvat kulttuurikerrokseen, jolla tarkoitetaan turpeen alla olevaa maakerrosta, jonka tulenpito ja erilaiset jätteet ovat värjänneet luonnollista maaperää tummemmaksi. Mitä kauemmin asuinpaikka on ollut käytössä, sitä paksumpi on kulttuurikerros ja sitä runsaammin siitä saadaan löytöjä.

Vuonna 2011 entisen Lappeen kunnan puolelta oli tiedossa 24 kivikautista asuinpaikkaa, Lappeenrannan kaupungin alueella neljä ja Lauritsalan alueella kolme.

3.3. Rautakausi

Rautakausi ajoittuu noin vuosiin 400-1300 jKr. Suomen alueen rautakautisen asutuksen kuva perustuu pitkälti kalmistolöydöille eli erilaisille haudoille ja niistä löytyneille esineille. Lappeelta on ainakin vuonna 2011 tunnettu vain yksi rautakautinen kalmisto, Kauskilan Kappelinmäki. Lappeen pitäjän alueelta on kuitenkin löytynyt muunlaisia kiinteitä muinaisjäännöksiä, joiden avulla tiedot alueen rautakaudesta avautuvat. Näitä ovat mm. asuinpaikat, muinaislinnat ja uhripaikat.

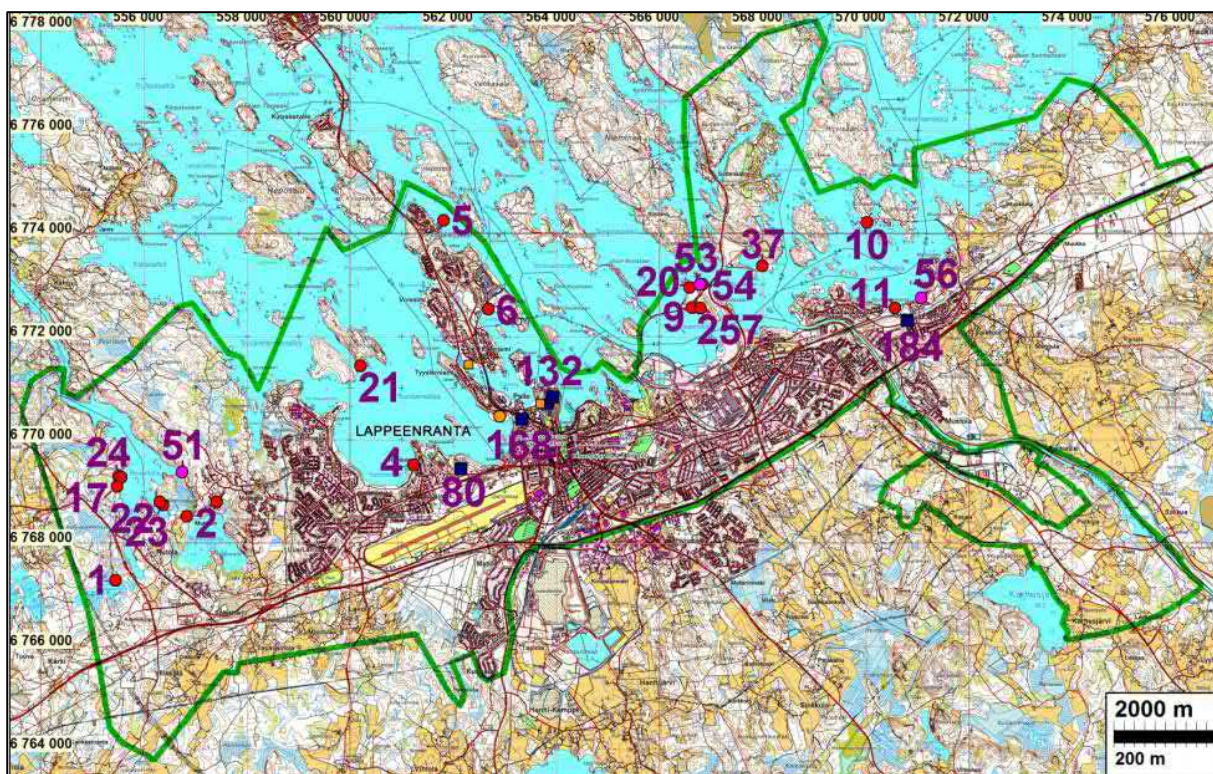
Lappeen kunnan alueelta tunnetaan konkreettisia arkeologisia todisteita rautakautisesta asutuksesta vain muutamasta paikasta: Annikkalan, Armilan, Kauskilan ja Puralan kylistä. Kaikki kolme näistä kylistä todettua rautakautista asuinpaikkaa sijaitsevat alle kahden kilometrin päässä Kauskilan

Kappelinmäen kalmistosta. Myös irralliset esinelöydöt keskittyvät samoihin kyliin tai niiden lähelle. Mielenkiintoista on, että rautakautinen asutus näyttää välitelleen Saimaan rantavyöhykettä. Tämä johtunee siitä, että rannan hiekkamaat soveltuvat sisämaata huonommin alkukantaiseen viljelyyn.

Rautakautista esineistöä tai arkeologisia muinaisjäännöksiä ei ole löytynyt runsaasti, joka johtunee osin myös tutkimuksen vähäisyydestä. Nykyisen Lappeenrannan alueelta ei ole arkeologisia todisteita kiinteästä rautakautisesta asutuksesta ennen vuoden 1100 tienoota, jolloin Kauskilan Kappelinmäen käyttö on ilmeisesti alkanut.

Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava-alueella vuonna 2012 tehty osayleiskaava-alueen muinaisjäännösten inventointi toteaa, että

vaikka vanhojen kyläalueiden suppealaisessa pintapöiminnassa ei saatu havaintoja ennen tuntemattomista kiinteistä muinaisjäännöksistä, ovat kaikki mainitut 1500-luvulla asutut kylät jo topografian ja historiallisten lähteiden perusteella erittäin potentiaalisia ajatellen rautakauden, keskiajan ja uuden ajan alun arkeologiaa. Niihin on syytä kiinnittää huomiota tulevissa arkeologisissa inventoinneissa ja esimerkiksi kaavoitustyön jatkuessa. Inventoinnin mukaan vaikuttaa todennäköiseltä, että inventoiduissa kylissä varhaishistoriallinen – ja kenties jo rautakautinen – asutus noudattaa samaa kaavaa kuin Etelä-Karjalasta on aiemminkin havaittu: asuinpaikat ovat todennäköisesti varsin usein sijainneet nykyisten pihapiirien alueella.

Kuva 2. Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava-alueen muinaisjäännösten täydennysinventoinnissa on esitetty koko keskustaajama-alueen muinaisjäännökset eri symbolein. Punainen=kivikausi, sinipunainen=varhaismetallikausi, sininen=historiallinen. Tutkimusalueen raja-
rajaus on esitetty vihreällä. Laihianrannan muinaisjäännöskohde on numero 56, Murheisten-
ranta numero 11 ja Pontuksen kaivanto numero 184. (Lappeenrannan keskustaajaman
osayleiskaava; Muinaisjäännösten täydennysinventointi 2012; Mikroliitti Oy)

3.4. Lappee keskiajalla ja sen jälkeen

Keskiaika, joka katsotaan ensimmäiseksi historialliseksi ajanjaksoksi, ajoittuu ajanjaksolle 1300-1500 jKr. Lappeen seudun keskiajasta on säilynyt vain harvoja kirjoitettuja aikalaislähteitä, joten 1300-1400-lukujen elämä alueella on jäänyt varsin himmeäksi. Joka tapauksessa Kauskilan kylä on ennen Lappeenrannan kaupungin syntyä ollut koko laajan pitäjän keskuspaikka niin hengellisen kuin maallisen hallinnon keskus. Kauskilassa asui viimeistään 1500-luvulla pitäjän nimismies, jonka luona pidettiin myös käräjiä. Kylässä on ollut myös kestikievari viimeistään 1500-luvun puolivälissä. Vielä vuonna 1555 kuningas Kustaa Vaasa piti Kauskilaa mahdollisena kuninkaankartanon perustamispaikkana. Lisäksi Kauskilan läpi kulki yksi tärkeimmistä kulkureiteistä, Ylinen Viipurintie, joka on todennäköisesti ollut käytössä jo 1300-luvun alusta. Myös arkeologiset todisteet alueen asutuksesta ristiretkiajan-keskiajan vaihteessa keskittyvät Kauskilaan ja sen ympäristöön. Osin kyse on tutkimuksen puutteesta, sillä asutusta on pitäjässä varmasti ollut paljon muuallakin.

Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava-alueella tehtiin vuonna 2014 historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi. Tätä ennen, vuonna 2012, oli tehty osayleiskaava-alueen muinaisjäännösten täydennysinventointi, jossa on tehty myös rautakauden ja historiallisen ajan kohteiden inventointia. Kohteiksi historiallisen ajan muinaisjäännösten inventoinnissa, vuonna 2014, valikoitui nykyisen rakennetun kaupunkialueen ulkopuolelta vanhoja kyläalueita, joista yksi oli Laihalan maa-
kirjakylä.

Vuoden 2012 täydentävän muinaisjäännösinventoinnin tarkoituksena oli tarkastaa osa-alueita, jotka aiemmissa inventoinneissa ovat jääneet vähälle huomiolle tai kokonaan huomiotta. Lisäksi alueella oli tarkoitus inventoida historiallisen ajan muinaisjäännöksiä, ainakin niin että niille potentiaaliset alueet ja maastot saataisiin paikannettua. Lisäksi erikseen kartoitettiin Pontuksen kaivannon alue. Inventointi keskittyi yksinomaan muinaismuistolain tarkoittamiin muinaisjäännöksiin. Täydennysinventoinnin päätehtävä oli lisäksi tuottaa ajantasainen yhteenveto osayleiskaava-alueen muinaisjäännöksistä.

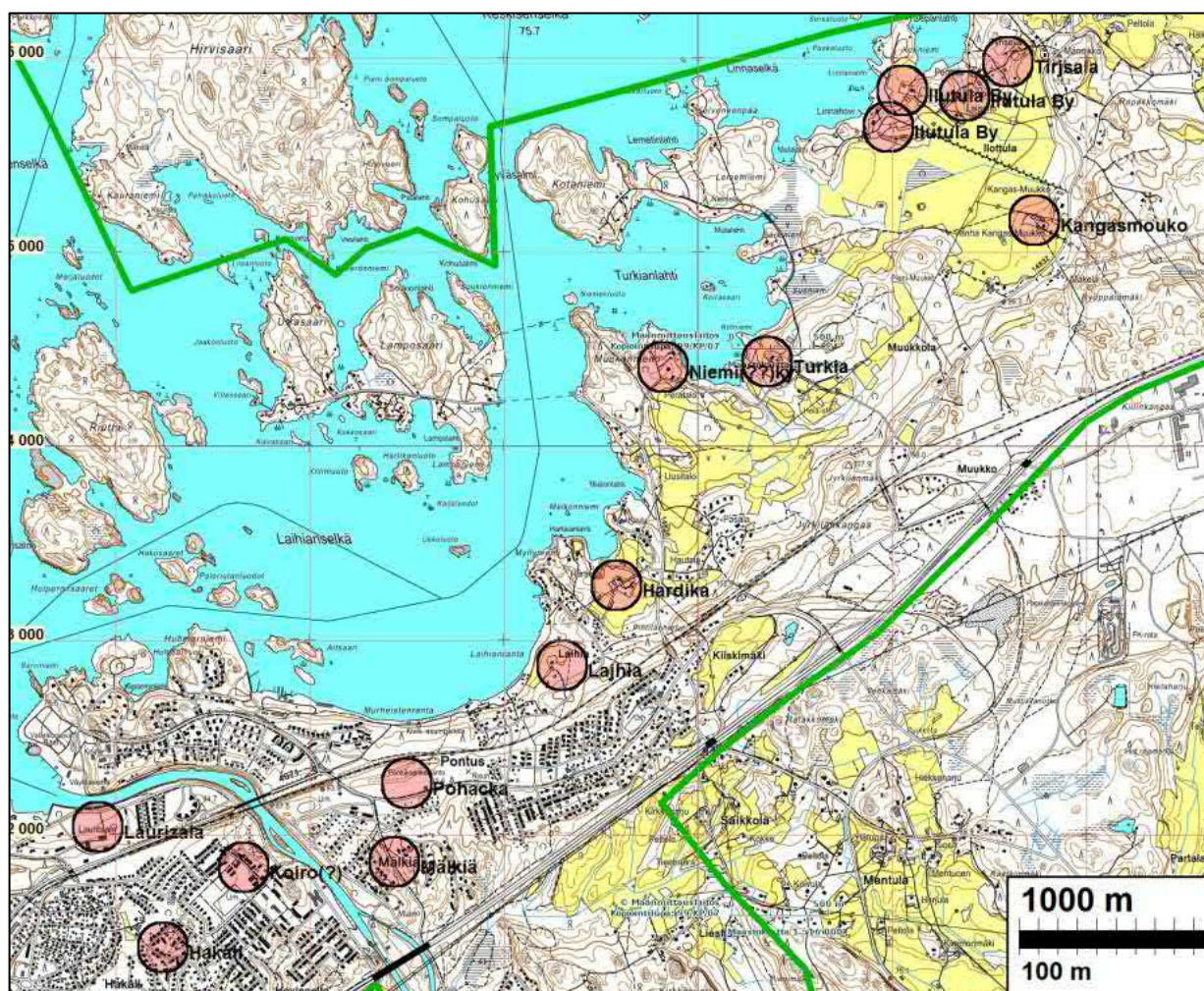
Vuoden 2014 inventoinnissa paikannettiin ja tarkastettiin Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava-alueella sijaitsevat isojakokartoissa näkyvät talonpaikat ja eräitä vanhemmissa kartoissa näkyviä mahdollisia talonpaikkoja, joilla voidaan olettaa säilyneen vanhempia asutusjäännöksiä. Tarkastuksissa havaittiin yksi kiinteänä muinaisjäännöksenä pidettävä asuinpaikka, joka oli Karhusjärvi Taskupelto. Muita historiallisen ajan muinaisjäännöksiä etsittiin pääasiassa kartta- ja asiakirjalähteiden avulla, mutta niitä ei löytynyt. Myös Laihan ja Myllyniemen alue kuului inventointialueeseen. Seuraava teksti on pääosin suoraa lainausta, lyhennettynä, kyseisestä inventoinnista.

Vuonna 1558 kymmenysluettelon mukaan Lappeen pitäjässä oli 57 kylää ja 872 taloa, joista 37 kylää ja 440 taloa varsinaisen Lappeen alueella (lopun Luumäellä ja Joutsenossa). Toisaalta saman vuoden maakirjan mukaan Lappeella oli 105 kylää, joissa oli 839 taloa. Vain noin 35 kylännimeä esiintyy molemmissa luetteloissa, ja samannimis-

ten kylienkin taloluvut ovat usein eri luetteloissa aivan erilaisia. Nimien yhdistämisistä myöhemmistä lähteistä tunnettuun asutukseen vaikeuttaa se, että kaikkia nimiä ei esiinny myöhemmissä lähteissä, ja toisaalta se, että samat nimet esiintyvät useissa paikoissa sekä edellä mainituissa luetteloissa, että myöhemmissä lähteissä. Vuoden 1558 maakirjassa on esimerkiksi Lappeella kolme Toikkala-nimistä kylää, ja neljä muuta kylännimeä esiintyy kahteen kertaan.

1500-luvun viimeisillä vuosikymmenillä Lappeella tapahtui huomattavaa autioitumista ainakin osittain 25-vuotisen sodan tapahtumiin liittyen. Veronmaksukykyisten talojen määrä oli vuonna 1597 enää 216, ja useissa säilyneissäkin taloissa asukkaiden nimet vaihtuivat.

Nimistön vaihtelevuudesta päätellen Lappeen kylät eivät ole olleet pysyviä ja selvästi rajattuja yksiköitä, kuten Länsi-Suomen kylät. Useimmissa tapauksissa kylien talot tuskin ovat sijainneet yhdellä yhtenäisellä kylätontilla, ja selvää tämä on 1500-luvun lähteissä mainittujen monikymmentaloisten seutukylien osalta.

Kuva 3. Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaavaa varten tehdyssä muinaisjäännösten täydennysinventoinnissa vuonna 2012 tarkasteltiin myös vanhoja talonpaikkoja. Kartassa on esitetty talojen sijainti vuonna 1767 karkealla tarkkuudella nykyisellä karttapohjalla. (Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava; Muinaisjäännösten täydennysinventointi 2012; Mikroliitti Oy)

Uuden ajan alun lähteissä näkyvästä asutuksesta inventointialueelle osuneen nimien perusteella taloja ainakin Yllikkälän (vuonna 1558 maakirjassa 12 taloa), Oikkolan (vuoden 1558 kymmenysluettelossa 27 taloa ja maakirjassa 8 taloa), Tapavainolan (kymmenysluettelossa 8 ja maakirjassa 4 taloa), Ruttoisen (myös Ropola, myöhemmin Rutola, kymmenysluettelossa 15 ja maakirjassa 3 taloa), Lavolan (kymmenysluettelossa 9 taloa, maakirjassa 8 taloa), Kourulan (maakirjassa kaksi Kourulan kylää, yhdessä 3 ja toisessa 6 taloa), Mustolan (maakirjassa 6 taloa), Armilan (kymmenysluettelossa 22 taloa, maakirjassa 17 taloa), Kahilan (maakirjassa 5 taloa), Luukkalan (kymmenysluettelossa 17 taloa), Lauritsalan

(maakirjassa 4 taloa), Hartikkalan (maakirjassa 6 taloa), Laihian (maakirjassa 12 taloa), Muukkolan (maakirjassa 5 taloa) ja Ilottulan (maakirjassa 5 taloa) kylistä.

Vanhimmat kartat, joista yksittäiset tonttialueet voidaan paikantaa arkeologisessa mielessä riittävän tarkasti, ovat monissa tapauksissa isojakokartat, jotka Lappeella ovat yleensä 1830- ja 1840-luvuilla.

Vanha asutus kuuluu lukuisiin isojaon jälkeisiin maakirjakyläin. Nämä kylät ovat lännestä itään lueteltuina Lappeenrannan keskustaajaman itäisellä alueella Luukkala, Hartikkala (Hakali), Lauritsala, Mustola (Mälkiän ja Puhakan eli Kangas-Puhakan talot), Laihia, Hartikkala (Hartikka), Muukkola, Ilottula ja Saarniala (Tyrisevän talo).

Kuva 4. Lappeen vuoden 1767 kartta, jossa keskellä Lajhian ja Hardikan talot. Vihreä viiva on Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaavan itäisen osan alueen aluerajaus. (Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava; Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi 2014; Mikrolitti Oy)

Isojaossa Laihia kuului Laihalan kylään, jonka kolme muuta taloa sijaitsivat kaukana etelässä sisämaassa. Maanmittaushallituksen uudistusarkiston hakemiston mukaan ne liitettiin vuonna 1903 Nuijamaahan. Laihia kylän nimeksi muutettiin Laihia vuonna 1958 Lappeeseen jääneen kylän osan eli talon Laihalan mukaan.

Vuoden 1767 kartassa Laihian talo on merkittynä rantaviivan suhteen samalle paikalle kuin isojakokartassa, mutta kartasta digitoitu sijainti osuu ilmeisesti asemointivirheen takia noin 200 m koilliseen. Isojakokartassa Laihialle on itse asiassa merkitty kaksi erillistä tontin osaa, joista toinen osuu nykyiselle talonpaikalle ja toinen siitä noin sata metriä koilliseen. Ei ole aivan selvää kumpi näistä on vuoden 1767 karttaan merkityn talon sijainti, jossa talon nimenä on Lajhia. Jos vuoden 1767 kartasta digitoidussa sijainnissa on samanlainen

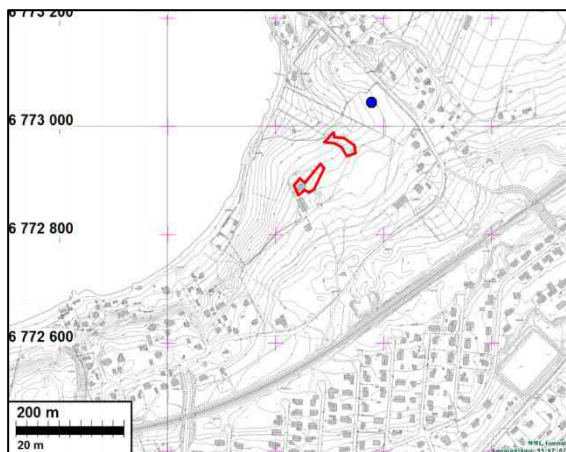
virhe (hieman yli sata metriä koilliseen) kuin seuraavana idässä olevan Hartikan talon osalta, on koillinen tontin osa todennäköisemmin vuoden 1767 kartassa näkyvä talonpaikka, ja lounainen tontin osa uudempi. Senaatinkartastossa vuodelta 1896 (lehti XV-46) asutuja tontteja on Laihian tienoille merkitty kolme, mutta ne näyttävät sijaitsevan nykyisellä talonpaikalla tai lännempänä.

Kuitenkin myös koillisemmän isojaon aikaisen tontinosan tienoille on merkitty rakennuksia. Muutamia kymmeniä metrejä koillisemmasta tontinosasta etelään on vielä vuoden 1971 peruskartassa talon pihapiiri, jossa on runsaasti myös ulkorakennuksia. Nyt paikka on metsää pellon laidalla. Koska Laihian isojaon aikaisen tontin lounainen osa on nykyisinkin pihapiiriä, jossa on runsaasti rakennuksia, ei sitä maastossa tutkittu tarkemmin. Koillinen tontin osa on metsää kasvavaa entistä peltoa.

Kuva 5. Ote kartasta Afildne Excellencen grefve Steinheils Karta öfver Wiborgs län vuodelta 1805. Kartan keskellä on Laihia (Лайхиа), jonka koillispuolella suuremmin kirjaimin Hartikkala (Хардикала). (Digitaaliarkisto)

Alueella havaittiin entisten peltolohkojen reunoilla vähäisiä viljelysmaan raivauksesta syntyneitä kivivalleja ja yksi matala noin 3 m läpimittainen maansekainen kivröykkiö. Aluskasvillisuuden niukkuuden vuoksi oli jo pinnalta nähtävissä, että röykkiössä on tiiltä ja/tai palanutta savea. Koekuopassa ei havaittu jälkiä tulenpidosta eikä rakennetta. Vaikutelmaksi jää koekuopan ja röykkiön ulkonäön perusteella, että kyseessä on raivausröykkiö, johon on kasattu myös maa-ainesta ja jonka joukossa on sekundäärisessä asemassa olevaa palanutta savea/tiiltä, tai muusta syystä paikalle kasattu maa, jossa on kiviä. Muodostuman synty voi hyvin liittyä muutamia kymmeniä metrejä etelämpänä oleviin 1900-luvun asutuksen jäännöksiin.

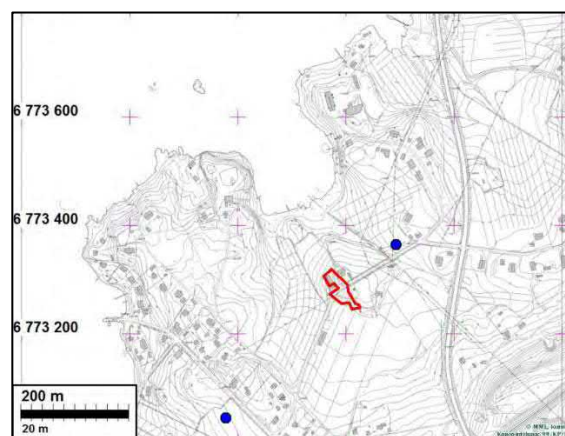

Kuva 6. Laihian isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoitu taloa kuvaavan kartamerkin sijainti on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. (Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava; Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi 2014; Mikrolahti Oy)

Röykkiön ympäristöön 10–20 m säteelle länteen, lounaaseen ja etelään kaivettiin kolme koekuoppaa. Maa oli niissä 20–30 cm syvyyteen tummaa hiekkamultaa, ilmeisesti entisen pellon kyntökerrosta. Ainoa ihmistoimintaan

viittaava löytö oli yksi tiilen pala. Laihian isojakotontin koillisella osalla ei siten tarkastuksessa havaittu isojaon aikaiseen tai vanhempaan asutukseen viittaavia jäänteitä, vaikka paikka on kohtuullisen hyvin säilynyt.

Laihiasta muutamia satoja metrejä itään sijaitsee Hartikan talo. Isojaossa se oli Hartikkalan kylän talo numero 1. Kylän kaksi muuta taloa sijaitsivat Hakalissa, muutamia kilometrejä Hartikasta lounaaseen. Vuoden 1767 kartassa Hartikan talo ("Hardika") on merkittynä rantaviivan suhteen samalla tavalla lahden pohjukasta hieman sisämaahan päin kuin isojakokartassakin. Kartasta digitoitu sijainti kuitenkin osuu ilmeisesti asemointivirheen takia toista sataa metriä koilliseen isojakokartan tontista. Talo on sijainnut isojaon jälkeen samalla kumpareella vuoden 1893 Senaatin kartastossa (lehti XV-47) ja 1900-luvun peruskartoissa. Koska isojakokartassa näkyvä Hartikan tontti on edelleen maatilana rakennettua pihapiiriä, ei sitä tutkittu maastossa tarkemmin.

Kuva 7. Hartikan isojaon aikainen tonttialue on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoitu taloa kuvaavan kartamerkin sijainti on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. (Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava; Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi 2014; Mikrolahti Oy)

Muista muinaisjäännöksistä lähialueella on mainittava historiallisen ajan muinaisjäännös, pohjois-eteläsuuntainen **Pontuksen kaivanto**, joka sijoittuu Laihian ja Murheistenrannan välille. Vuosina 1607–1608 alettiin kaivaa kanavaa Saimaalta Suomenlahdelle, mutta hanke jäi kesken. Syntynyt kaivanto tunnetaan Pontuksen tai Juusten kaivantona.

Kanava näkyy maastossa noin 500 m pitkänä uomana, joka suuntautuu Saimaan etelärannasta ensin itään ja kaartaa sitten lounaaseen päättyäkseen suohon. Kaivannon leveys vaihtelee 10 ja 16 metrin välillä ja sen syvyys on 1–9 metriä. Kaivannon reunoilla on kasattu ilmeisesti luiskien vahvistamiseen tarkoitettuja kiviä. Kaivannon yli kulkee rautatie ja Muukontie, muuten muinaisjäännös on hyvin säilynyt.

Vuosina 2014 ja 2015 muinaisjäännöksen rajausta muutettiin laserkeilausaineiston perusteella laajemmaksi.

Kaivannosta poistettu maa muodostaa kaivannon suuntaiset vallit sekä itä- että länsipuolelle 50–75 metrin päähän kaivannon reunasta. Alueen ulkopuolelle on jätetty junaradan pohjoispuolella olevan kaivannon idänpuoleinen maavalli, joka on valtaosaltaan tasoitettu pientalojen rakentamisen yhteydessä.

Kaivannon pohjalla, heti rautatien pohjoispuolella, on puisella ristillä ja metallisella aidalla merkitty Juosi Musto -nimisen henkilön hauta, joka liittyy vuoden 1918 sotaan. Kaivannon puoli- maissa, kiinni sen länsisivussa, todettiin kaivantoon nähden poikittainen matala ja vaatimaton taisteluhauta, jonka ajoitus on ilmeisesti vuoden 1918. Hieman etelämpänä, kaivannon samalla sivulla, on kaksi epämääräistä, mahdollista maanottokuoppaa. Tien ja junaradan välissä kaivannon läntisen maavallin länsirinteessä on mahdollisesti I maailmansotaan liittyvä taistelukaivanto.

Kuva 8. Ote Museoviraston muinaisjäännösrekisterin mukaisista kohteista Laihian lähistöltä. Kivikautisia asuinpaikkoja on Saimaan rantavyöhykkeellä useita (punainen pallo), yksi myös Laihian ranta-alueella. Pontuksen kaivanto on merkitty kartalle punaisella rasteroinnilla. (Lähde: <https://kartta.museoverkko.fi/>)

4. LAIHIAN JA HARTIKKALAN KYLIEN HISTORIAA

Laihian ja Hartikkalan alueet ovat sijainneet Lappeen (entinen Lappvesi) kunnan alueella aina vuoteen 1967 asti, jolloin Lappee ja Lauritsala liitettiin osaksi Lappeenrannan kaupunkia. Laihian kaupunginosa on muodostettu Lappeen pitäjän Laihian, Hartikkalan ja Saikkolan kylien maista.

Laihian kylä mainitaan Lappeen maakirjoissa ennen 1500-luvun puoltaväliä.

Kylän nimi sekä Laihianlahti ovat saaneet nimensä 1500-luvulta peräisin olevasta Laihian tilasta. Laihian kylässä oli vuoden 1558 maakirjan mukaan 12 taloa. Lappeella kylät muodostuivat usein sukukunnasta eli ne olivat saaneet nimen suvun mukaan ja useilla samassa kylässä asuvilla oli sama sukunimi. Vuoden 1875 maakirjassa mainintaan Laihian kylästä neljä kantatila: Pien-Laihiala, Musto, Laihia ja Suur-Laihiala. Laihian kylästä on käytetty myös nimeä Laihala ja Laihaila. Laihian viereinen Myllyniemen alue, jossa sijaitsi nimensä

Kuva 9. Lappeen pitäjäkartassa vuodelta 1804 näkyy Laihian tila (Лаухуа). Laihian tilan itäpuolella on Hartikan tila (Хардинка=Hardinka), eteläpuolella Saikkola (Саункола=Sainkola) ja länsipuolella Puhakka (Поханка=Pohanka) sekä Mälkiä (мялкия). Laihian ja Hartikan tilojen pohjoispuolelle on merkitty Lamposaari (Ламба Саари=Lamba Saari). (Digitaaliarkisto)

mukaisesti kylän mylly, kuului osin Laihian ja osin Hartikan tilaan. Hartikan tilan historia juontaa juurensa ainakin 1700-luvulle, jolloin siellä sijaitsi kruununtila.

KIOSKI-tietokannan mukaan Hovioikeudenneuvos Fredrik v. Tavast sai Lappeelta läänityksen vuonna 1797, johon kuului mm. Hartikkalan kylä. Läänitys lakkasi vuoden 1808 lopussa.

Lauritsalan kauppalan historian mukaan Hartikkalan kylä, joka muodostui 1890-luvulla Hartikan, Hakalin ja Tupasen tiloista, oli Lappeella hieman tiheämmin asuttua seutua, kuin ympäröivä maaseutu.

Hartikkalan kylästä on merkitty maakirjaan ensiksi Hartikan (nro 1) yksinäistalo 12.10.1841, mutta jo 1856 talo nro 2 Hakali (nyk. suureksi osaksi Hakalin kaupunginosaa) ja talo nro 3, Tupanen. Hartikan tila merkittiin jakaantuneeksi kahtia vuonna 1855, mutta varsinainen jako tapahtui 16.10.1895, tuolloin kolmeen osaan: Hartikkalaan, Pasalaan ja Mäkelään. Pasalan tilasta lohkottiin vuonna 1900 Hautala ja tämän jälkeen lohkomisia tehtiin 7 kertaa ennen II maailmansotaa. Vuonna 1939 Valtion rautateille pakkolunastettiin tilojen maita. Hakalin tila merkittiin kahtia jakaantuneeksi 1891, jonka jälkeen heti molemmat puoliskot jakaantuivat niin ikään puoliksi. Mustolan kansakoululle lohkaistiin palsta vuonna 1897. Vuonna 1928 Lauritsalan työväenyhdistykselle lohkottiin tontti. Vuoteen 1940 alkupe-
räisen tilan maista oli lohkottu 40 tonttia.

Murheistenranta, joka sijoittuu Laihian kantatilan länsipuolelle, on muistitiedon mukaan saanut nimensä pikkuvihan (1741–43) aikaisesta venäläisten ja

Ruotsi-Suomen sotilaiden taistelusta, joka Murheistenrannan kohdalla kääntyi jälkimmäisten murskatappioksi.

1800-luvulla alkanut uusi Saimaan kanavahanke houkutti Laihian seudulle vanhojen kaivantojen tutkijoita ja runsaasti työn etsijöitä, kuten Nuijamaalaisen lampuotipoika Elias Simonpoika Suikin, joka pääsi rengiksi Laihian taloon. Vuonna 1843 Elias Suikki avioitui talon tyttären Valpuri Jeremiaantytär Laihian kanssa. Laihian maat sekä Laihanselän vesialueet ja saaret jaettiin kahden tilan kanssa ja lahden aluetta isännöivät Laihian ja Suikin (myöh. Harjulan) tilat, Hartikkalan hallitessa alueen pohjoisosaa Myllyniemen pohjoiskärjestä lähtien.

Kuva 10. Ruotsalaiseen pitäjänkarttaan vuodelta 1845 on merkitty Laihian ja Hartikan tilat taloineen. Hartikka sijoittuu Laihian tilan pohjois- ja itäpuolelle, jossa merkittynä on myös Myllyniemi. Puhakan tila on Laihian länsipuolella. Saimaan kanavan suunniteltu linjaus näkyy kartan vasemmassa alakulmassa. (Digitaaliarkisto)

1800-luvun puolivälissä Laihian kylässä oli kolme tilaa, asutuksen koostuessa noiden tilojen väestä ja heidän mökki-läisistään. Katrina Suikki-Hiltusen laati-man Museoviestin artikkelin mukaan Saimaan kanavatyömaa toi Laihiaan lis- sää väkeä, joka asettui asumaan joko talollisten hyyryläisiksi eli luona-asujiksi tai tilojen vuokramaille, jossa kanavalla ansaitut ruplat mahdollistivat mökkien rakentamisen arentipalstoille (vuokra- palsta). Karttamateriaalia tutkimalla voi- daan kuitenkin huomata, että vuoden 1893 Senaatin kartaston mukaan Lai- hian kylässä on ollut vain kolme taloa. Sen sijaan 1928 kartassa voidaan nähdä tiiviimmän asutuskeskittymän muodostuneen Laihian kantatilan länsi- puolelle. Tästä päätellen alueen tiiviimpi asuttaminen sijoittuu enemmän 1900-

luvun alkupuolelle ja olisi näin ollen to- dennäköisesti yhteydessä teollisuuden kehittymiseen alueella.

Kanavan valmistuminen vuonna 1853 muutti Katriina Suikki-Hiltusen mukaan myös Laihian kylän elinkeinoelämää. Aiemmin talolliset olivat hankkineet lisä- tienestiä talvisin rahdinajossa, kun mm. puutavara laivattiin kesäisin Saimaan yli Lappeenrantaan, Lauritsalaan ja Jout- senoon, josta se rekikyydillä ajettiin tal- vella Viipuriin. Talviset puutavara-ajot jäivät kanavan valmistuttua historiaan, mutta hanttimiesten mukana myös talol- listen pojat hankkiutuivat kanavalle lotja- ja proomumiehiksi. Talvista rah- dinajoakin oli edelleen savotoilla sekä kauppatavaran kuljetuksissa. Kanavalla

Kuva 11. Laihian kylä (Лайхиа) kuvan keskiosassa vuoden 1893 Senaatin kartastossa. Itäisempi karttalehti on vuodelta 1896. Laihian kylässä on ollut 3 taloa. Myllyniemen (М. Мюллю-ниему) itärannalla sijaitsee Hartikan tila (Хартукка). Saimaalla kulkee laivaväylä. Hartikkalan kylässä (Хартуккала) on ollut 11 taloa, joten se on ollut tässä vaiheessa talomäärältään kylistä suurempi. (Arkistolaitoksen digitaaliarkisto.)

tarvittiin myös hevosmiehiä, sillä alkuaikoina proomut ja lotjat vedettiin kanavassa hevosvoimin. Tätä varten kanavan toisessa reunassa oli metrin levyinen ajoväylä.

Laihianselällä kulki vilkas laivareitti. Höyrylaivojen kehittyminen 1890-luvun lopulla muutti nopeasti laivaliikennettä. Höyryhinaajat vetivät entistä suurempia tukkilauttoja ja entistä pidempiä proomu- ja lotjaroikkia. Myös matkustajalaivojen kulta-aika alkoi, kun höyrylaivat kuljettivat ihmisiä niin kanavassa kuin Saimaalla. Tämä toi työpaikkoja myös naisille, joita tarvittiin matkustajalaivoihin tarjoilijoiksi ja hinaajiin emänniksi.

1870-luvulla Lauritsalan kartano, joka sijoittuu Laihian ja kanavan länsipuolelle, rakennutti Pikku-Mustolan alueelle kaksi suurta myllyä, jotka hyödynsivät Myllyjoen kautta Mustolan lampeen kertyvää Mälkiän sulun juoksutusvettä. Uusille myllyille vietiin jauhot jauhettavaksi ympäri Etelä-Karjalaa ja kylien pienet tuuli- ja vesimyllyt kävivät tarpeettomiksi. Näin katosi myös Laihian ja Hartikkalan Myllyniemen mylly.

Koko Lappeen alueen väkiluku kasvoi tehtaiden ja nk. esikaupungin vuoksi nopeasti 1890-luvulta lähtien. Tehtaiden perustaminen Saimaan rannalle Lappeenrannan itäpuolelle oli pitkälti Saimaan vesistön, Saimaan kanavan ja rautatien kuljetusmahdollisuuksien ansiota. Myös lainsäädäntö uudistui: Maa-kaupan eli maalla käytävän kaupan käynnin vapauttaminen 1859, höyrysahojen salliminen 1857 ja niiden tuotantorajoitusten poistaminen 1861 vaikuttivat talouselämän vilkastumiseen. Vuoden 1879 muutto- ja elinkeinovaus tekivät muuttamisesta ja vapaasta

elinkeinonharjoittamisesta jokaisen kansalaisen oikeuksia.

Lappeesta Lappeenrannan kaupunkiin liitettiin nk. esikaupunkialue vuonna 1892. Lisäksi Lappeenrannan kaupunki laajensi maa-alueitaan Lappeen puolelle mm. maakaupoin.

Norjalaisten Salvesenien Lauritsalan höyrysaha Varkaan saarella kanavanien pohjoispuolella kanavansuulla aloitti myös Laihian lähiseudun teollisuuden ajan 1800-luvun lopulla. Sahan tarpeisiin syntyi myös kotjaveistämö ja telakka (nyk. Kanavansuun telakka). Nämä tarjosivat työtä myös Laihialaisille ja Hartikkalalaisille, jotka avoveden aikaan soutivat lahden yli tai kävelivät lahden rantapolkua kanavaniemelle. Talvisin matka sujui jäätä pitkin hiihtämällä. Veistämöllä tarvittiin myös nais-työvoimaa alusten tilkitsijöinä eli ”rivinaisina”. Lisäksi naiset siivosivat proomuja, lotjia ja ulkoalueita. Sahalla naisten osuus työvoimasta oli alkuun noin 10% kasvaen vuosien mittaan. Vuonna 1892 aloitti Kaukaan rullatehdas sekä myöhemmin kaksi sulfiittitehdasta.

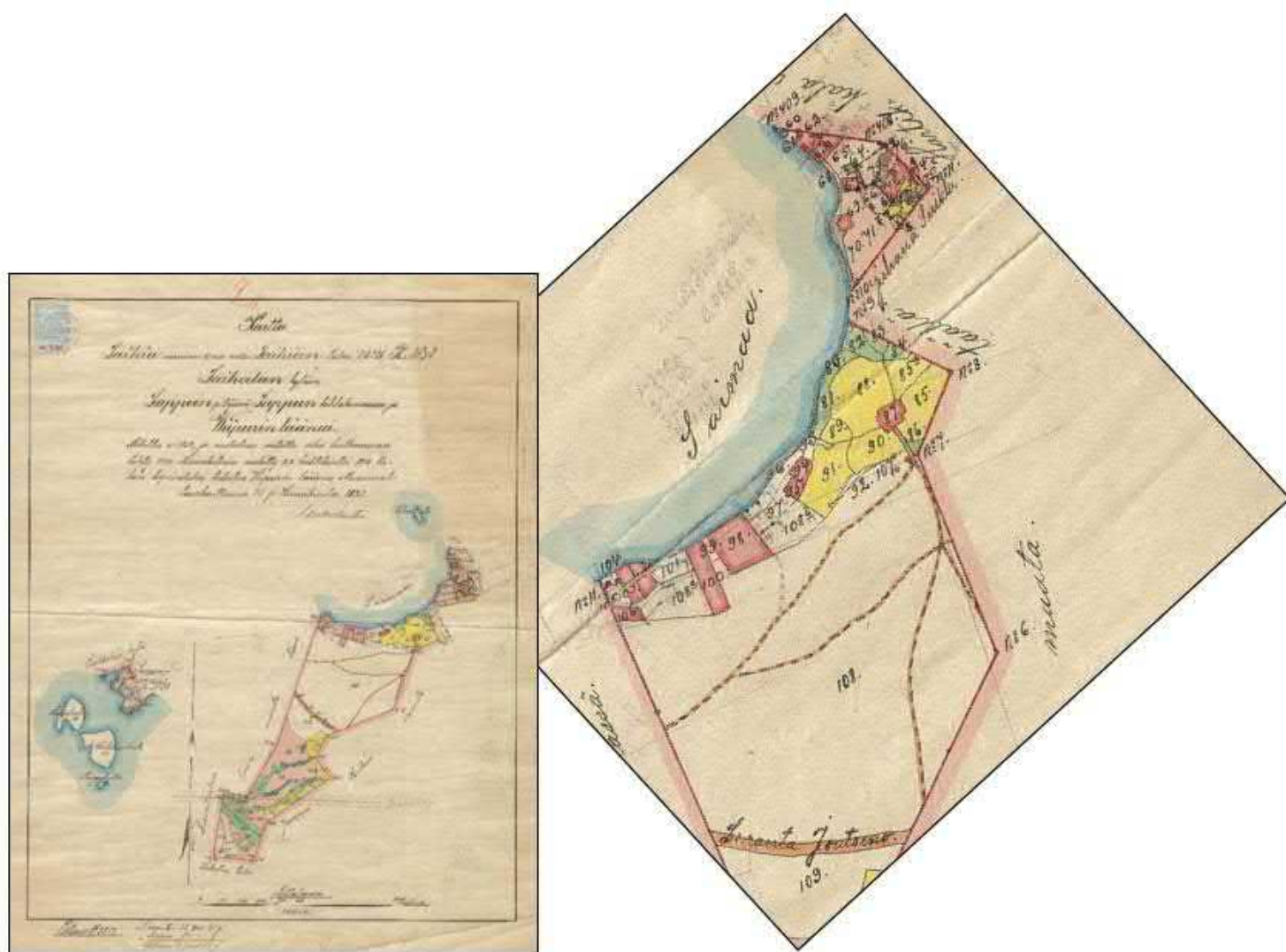
Vuonna 1904 ruotsalainen August Collin osti Suikin tilaan (myöh. Harjula) kuuluvan 25 hehtaarin suuruisen Lamposaaren ja perusti sinne sahan. Vuonna 1911 saha siirtyi viipurilaisen Paul Wahl & Co:n perillisten omistukseen. Sahan tuotteista suurin osa meni kanavan kautta vientiin. Sahalla oli parhaimmillaan työväkeä 300 henkeä ja Lamposaareen kehittyi oma sahayhdyskunta, jossa oli sahan lisäksi asuin-kasarmeja, asuintaloja ja mm. oma kauppa, posti ja seuratalo. Oma kansakoulu Lamposaareen saatiin vuonna 1946. Sahan omistajilla Wahleilla oli myös huvila Myllyniemessä.

Vuonna 1911 englantilainen James Wilson perusti pienen sahan Muukonniemeen, Laihiasta koilliseen. Tästä sahasta tuli myöhemmin Niemelän saha.

1900-luvun alussa Suikin tila jakaantui vanhaan ja uuteen Suikkiin, jonka tilanimeksi tuli Harjula. Uuden Suikin Harjula-niminen tila on edelleen olemassa ja on yksi alueen historiallisista maanviljelykeskuksista.

Teollisuus tarvitsi työvoimaa ja Lappeen kunnan muuttovoitto oli vuosina 1890-1930 lähes 6000 henkeä. Lisäksi syntyvyys kasvatti tuolloin kunnan väkilukua lähes 7300 hengellä. Tällä ajanjaksolla myös Laihian ja Myllyniemen alueen tiiviimpi mökkiasutus syntyi.

Itsenäisyyden alun sisällissota jätti jälkensä myös Laihian alueeseen, joka sijoittui Lappeenrannan ja Joutsenon

Kuva 12. Tiluskartta Laihian tilasta vuodelta 1921 sekä kartasta otettu osasuurennos oikealla, joka on käännetty pohjois-eteläsuuntaiseksi. Laihian tilan itäpuolelle on merkitty Jooseppi Suikin maata, koilliseen Juhana Suikin maata, eteläpuolelle Hakalin talon maata ja länsipuolelle Lauritsalan hovin maata. Rannasta on lohkottu palstoja. Myllyniemen pohjoiskärki on merkitty kuuluvaksi Hartikkalaan. Laihian tila on rannassa jakautunut kahteen osaan ja jatkunut Myllyniemen länsirannalla, johon on muodostunut varsin omaleimainen moninainen tiluskokonaisuus. Myllyniemen rantakaistalle on muutamalle palstalle merkitty myös rakennuksia. Karttaan on myöhemmin tehty lyijykynällä tilusten eteläosan halkova sähkölinjan merkintä. Kartassa lukee, että tila on mitattu vuonna 1852, uudestaan mitattu ja halkominen tehty 1910. (Lappeenrannan Kaupunginarkisto)

taisteluiden väliin. Katrina Suikki-Hiltusen mukaan Laihialla ei juuri ollut jännitteitä talollisten, työläisten ja torpparien välillä. Torpparit olivat sahojen ja telakan työväkeä, joiden maapalstat vuokri-
neen olivat pieniä ja vuokria voitiin kärsivällisesti jonkin aikaa odotellakin.

Vuonna 1922 rakennettiin Muukonniemeen, Hartikan tilasta lohkotulle maalle, arkkitehti Toivo Salervon suunnittelema

koulu, joka palveli alkuun Laihian, Hartikkalan, Lamposaaren, Muukon ja Saikkolan kylää. Alueen lasten koulumatkat lyhenivät.

1920-luvun lopulla kylälle tuli Osuusliike Onnin myymälä. Myymälä sijoittui Kallion pariskunnan vuokratiloihin nykyisen Venerannantien ja Muukonniementien yhtymäkohtaan. Rakennus on edelleen olemassa, tosin muutettuna asunnoksi.

Kuva 13. Laihian ja Hartikkalan aluetta vuoden 1928 Suomen taloudellisen kartan mukaan (painettu 1940). Laihian kylän nimi on Laihala ja sen pohjoispuolella Hartikkala ja Muukkola. Laajat peltoalueet ovat sijainneet rakennusten ympärillä ja ulottuneet rantaan saakka. Kylätie on kulkenut talojen kautta. Muukonniemeen on merkitty kansakoulu. Muukkolaan on merkitty tehdas ja Kanavansuuhun saha. Lamposaaressa on oma sahayhdyskuntansa. Karttaan on merkitty 1930-luvulla rakennettu rautatie. (Etelä-Karjalan museo)

Tätä ennen Laihialta oli kuljettu harjun yli Imatrantien ja Partalantien risteyksessä olleeseen Karhun kauppaan.

Kaukaalla vuonna 1904 perustetun työväen Osuusliike Onnin tulo Laihialle kertoo kylän läheisistä suhteista työväestöön ja kertoo omaa kieltään alueen asukasrakenteesta. Aikanaan Yhtymä oli nk. maalaisten kauppa ja Onni työväen kauppa. Laihian Onni-kauppa palveli laajemman alueen työväestöä. Tämä tukee osaltaan myös ajatusta siitä, että alueen kylämäinen asutus on muodostunut lähinnä lähialueen teollisuuslaitosten ansiosta. Lamposaareen saatiin oma osuuskauppa vuoteen 1920 mennessä.

Muukonniemen koulu sekä kylän keskellä sijaitseva Laihian osuuskauppa Onni muuttivat kylän vanhoja teitä. Entinen kylätie, joka vanhana Joutsenon tienä, kiemurteli Muukonniemen takaa ja Hartikkalan peltöjen takaa Salpausselän metsänrajaan sekä vanhan Suikin ja uuden Suikin välistä, jäi pois käytöstä. Muukonniemen ja Onni-kaupan väliä ryhdyttiin kulkemaan nk. Hartikan raittia pitkin, joka kulki talon ohi ja tilan peltöjen läpi suoraan kaupalle. Hartikkalan raitista tuli koululle vievä Muukonniementie. Erillisessä luvussa myöhemmin on käsitelty alueen muuttuneita kulkureittejä.

Laihian kantatilasta lohkottiin ainakin 1920-luvulla rakennuspalstoja ja erillisiä tiloja. Lohkomisia tapahtui lisää myös 1930-luvulla.

Vuonna 1931 alkoi Lappeenranta-Elisenvaaran radan rakennustyö, joka toi muutoksia Laihian kylään. Rautatie jakoi Laihian tilan kahtia vielä voimakkaammin kuin vanha maantie. Osa tilan

maista jäi rautatien eteläpuolelle, päärakennus ja osa maa-alasta rautatien pohjoispuolelle. Hartikkalan talo joutui luovuttamaan eniten harjua pitkin kulkevia maitaan rautatielle.

1930-luku oli niin Lamposaaressa kuin Laihialla vilkasta aikaa, jossa isossa roolissa oli osuuskauppaliikkeen toiminta. Suikin Harjulasta kehittyi kylän keskus, jossa pidettiin niin kinkerit kuin osuuskaupan tilaisuudet. Vuonna 1949 Suikin Harjussa perustettiin Kiiskimäen Sosiaalidemokraattinen työväenyhdistys ry ja urheiluseura Pontuksen Veikot PoVe vuonna 1951.

1920-luvulla syntyi ajatus Kaukaan tehtaiden ja Lauritsalan sahan sekä niiden ympäristöjen kunnallisesta ja seurakunnallisesta itsenäistytymisestä. Valtioneuvosto antoi vuonna 1931 asetuksen Lauritsalan kauppalan perustamisesta. Vuonna 1932 perustettu Lauritsalan kauppala piristi Laihian kylää sekä palveluillaan että uusilla asukkailla. Kylä hyötyi kauppalan palveluista. Apteekki- ja lääkärimatkat lyhenivät puoleen, sillä hätätilanteissa saattoi päivisin hakeutua Kaukaan tehtaan sairaalaan ja iltaisin kauppalan lääkärin yksityisvastaanotolle Furulundin mäellä olleeseen virkataloon.

Keväällä 1934 Lauritsalan kauppala osti kansakoululaisten kesäsiirtolaa varten viipurilaisen hammaslääkärin vanhan huvilan Laihian kylästä (myöh. nk. Ylähuvila). Kuukauden kestäville leireille otettiin 50 lasta kesässä. Iltään 7-13 –vuotiaat lapset saivat leirillä ulkoilla, urheilla, mutta myös työskennellä.

Kuva 14. Topografikartassa, joka perustuu 1800-luvun lopun mittauksiin ja on painettu vuonna 1935, nähdään alueen kulkuyhteyksiä ja suhdetta ympäristöön. Lauritsalan kauppala on kartan painamishetkellä ollut jo olemassa, mutta kartassa se on merkitty Lauritsalona ilmeisesti rautatien seisakkeen mukaan. (Digitaaliarkisto) Kuva 15. Koululaisten kesäsiirtola, jonka kauppala osti 1952. Kuvassa lasten kesäkotiperuskorjattuna 1960-luvun alussa. Rakennus on nk. Alahuvila, joka on suojeltu asemakaavalla. (Lauritsalan kauppalan historia/ Pekka V. Virtanen)

Vuonna 1952 toimintaa laajennettiin ja Lauritsalan kauppala osti naapurissa sijainneen huvilan (myöh. nk. Alahuvila). Näin leirille pystyttiin ottamaan 100 lasta. Vuosina 1954-58, jolloin nk. suuret ikäluokat olivat kansakouluiässä, leirejä järjestettiin kolme kesässä. Kesäsiirtolan rakennus ja rantapalsta jäivät selvitysalueen ulkopuolelle länteen, mutta ovat oleellinen osa alueen kehittymisen historiassa ja kertovat alueen identiteetistä kauniina kesäviettopaikkana pitkin hiekkarantoineen.

1930-luvulla alkanut nousukausi päättyi talvisotaan. Jatkosodan aikana Laihialta lähdettiin Katrina Suikki-Hiltusen mukaan evakkoon kahdesti. Lapsiperheet evakuoitiin heti sodan alussa,

Kuva 15. Koululaisten kesäsiirtola, jonka kauppala osti 1952. Kuvassa lasten kesäkotiperuskorjattuna 1960-luvun alussa. Rakennus on nk. Alahuvila, joka on suojeltu asemakaavalla. (Lauritsalan kauppalan historia/ Pekka V. Virtanen)

mutta rintaman edetessä itään, määräys purettiin.

Toinen evakuointikäsky tuli kesäkuun lopulla 1944, rintaman ollessa noin 40

kilometrin päässä Ihantalassa. Lauritsalan väestö lähti junakuljetuksina, mutta Laihialla väki nousi proomuihin Lampo-
saassa, Myllyniemessä ja Muukon-
niemessä. Hinaajat vetivät proomut
Mikkeliin, jossa Siirtoväen Huolto ohjasi
väkeä eteenpäin. Talolliset karjoineen
määrättiin sivuteitse öisin etenemään
Valkealan Selänpäähän, josta oli juna-
kuljetus Varsinais-Suomeen.

Kylälle jäi vain muutama mies ja nainen
peltotöihin ja taloja vartioimaan. Kylä ei
kuitenkaan ollut aivan autio, sillä vetäy-

tyvän armeijan huolto tarvitsi tiloja. Lai-
hialle oli asettunut autokomppania,
jonka leiri oli Suikin aholla. Komppanian
kuorma-autot oli piilotettu harjun Sai-
maan puoleiseen rinteeseen ja viesti-
ryhmä oli Hartikan talossa.

Sodan jälkeinen rakentamisen aika laa-
jensi Laihian kylää Imatrantien varressa
sekä radan pohjoispuolisella alueella,
jossa rakennettiin useita uusia asuinra-
kennuksia täydentämään vanhaa kylä-
rakennetta.

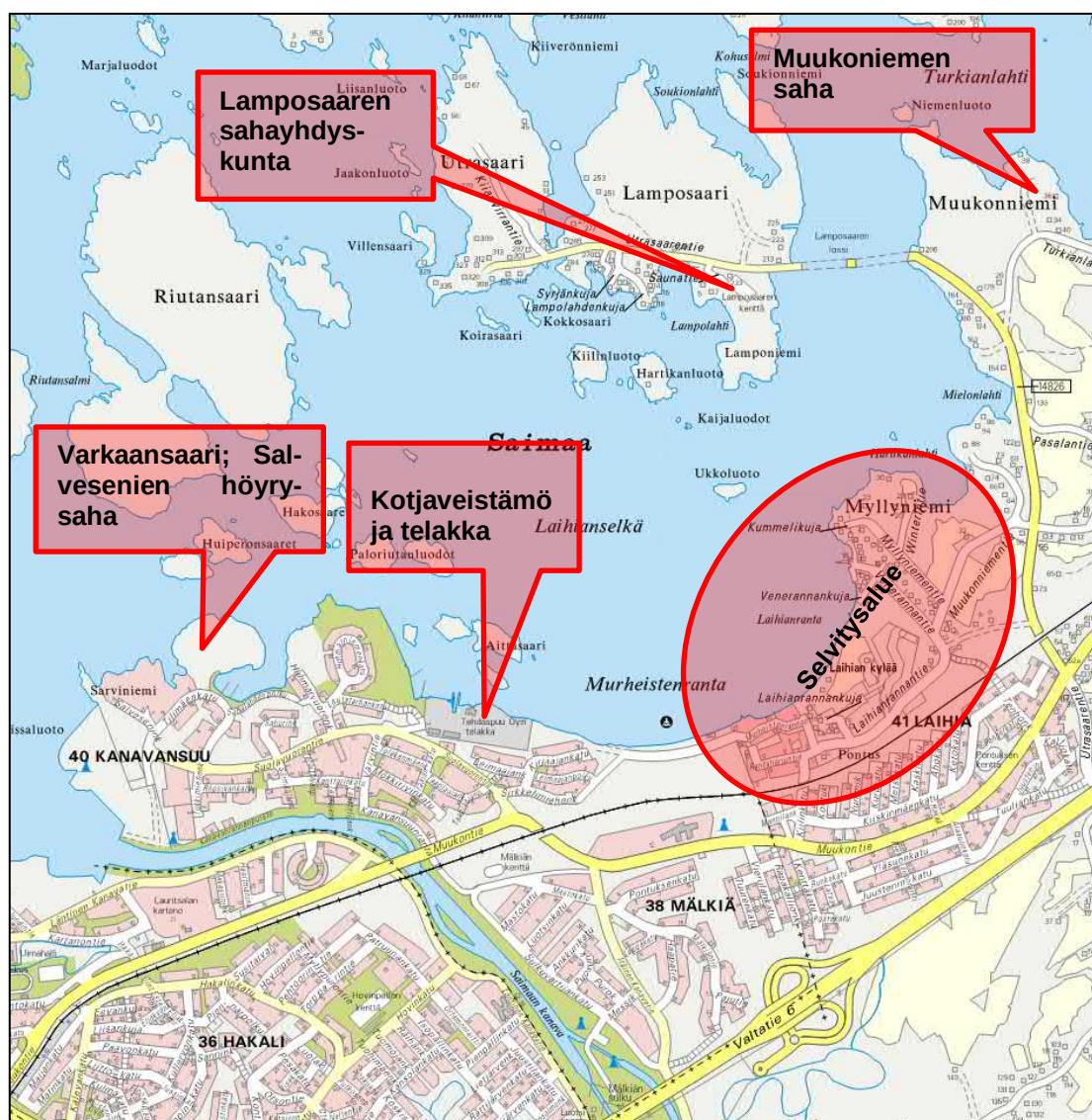

Kuva 16. Kartta 1930-luvulta kertoo selkeästi alueen nimistöstä ja kulkureiteistä. Laihian kanta-
talo kuuluu tämän mukaan Laihalan kylään. Hartikkalan talo sijoittuu nykyisen Muukonniementien
varteen. Lauritsalan kauppala on perustettu ja sen läheisyys kylälle on ilmeinen. Laihian alueella,
kantatilan länsipuolella on kuusi taloa rannan tuntumassa (näistä nimetty Lainela) ja kolme taloa
kantatilan päärakennuksen eteläpuolella. Lisäksi yksi talo on päärakennuksesta itään, lähellä
Suikin ja Reinikan taloja, jotka kuuluvat Hartikkalan kylän puolelle. Näiden lisäksi Laihian alueella
on asutusta Myllyniemen ja nykyisen Venerannantien tuntumassa. Näistä pohjoisimmat on ni-
metty; Turku ja Monola. Taloja on myös Imatrantien eteläpuolella. Hartikkalan alueella edellä
mainittujen lisäksi on nimetty taloina Mäkelä, Hautala ja Hakuli. Alueelle on pääreitti lännestä,
joka erkaantuu Imatrantiestä ja kulkee Pontuksen kaivannon läpi Laihian ja Suikin talojen välistä
kohti Hartikkalan taloa. Myös etelästä Imatrantieltä on alueelle useita pienempiä reittejä. Lampo-
saassa on tiivistä tehdasyhdyskuntaa, samoin Varkausaaren tyvessä, Laihiasta länteen. Rau-
tatietä, jonka rakentamisen alkoi 1931, ei ole karttaan vielä merkitty. (Lappeenrannan kaupunki)

Lamposaaren koulua alettiin rakentamaan Wahl-yhtiöiden lahjoittamalle tontille keväällä 1953. Lamposaaren ja mantereen välille ryhdyttiin suunnittelemaan moottoriveneliikennettä 1950-luvun alussa. Lappeen kunnan edustajat kävivät kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriössä neuvottelemassa saarten liikennöimiskysymyksistä. Ylikulpuhma ratkesi, kun kesällä 1955 saatiin Osuusliike Onnin 17-paikkainen moottorivene kuljettamaan matkustajia. Keli-rikko-ai-kaiseen liikennöintiin sopivampi rautainen moottorialus tuli käyttöön vuonna 1956. Lossiyhteys saareen, joka edelleen toimii yhteytenä saaren ja

mantereen välillä, saatiin 1960-luvun alkupuolella.

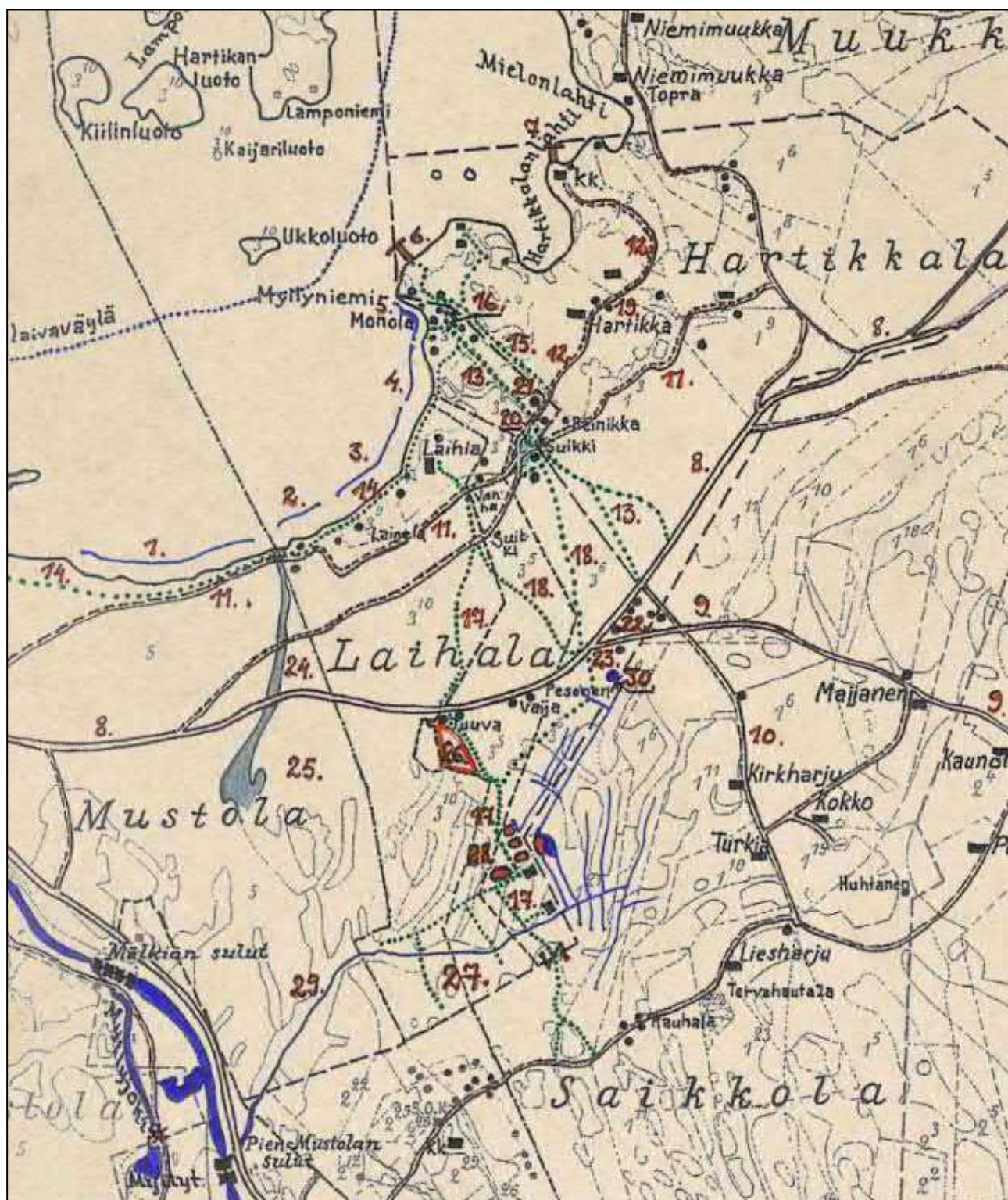
Vuonna 1960 tilastoitiin, että Lappeella työskenteli teollisuuden parissa 178 henkilöä, kun Lappeenrannassa ja Lauritsalassa yhteensä lähes 6000 ihmistä. Yksinomaan Oy Kaukas Ab:n palveluksessa oli noin 3000 henkilöä. Lappeen suurin teollisuuslaitos oli Lamposaaren saha, joka säilyi Wahlin suvun omistuksessa vuoteen 1961 saakka. Maaliskuussa 1961 Lamposaaren saha ja Muukonniemen noin 50 hehtaarin teollisuusalue myytiin Rauma-Repola Oy:lle, jolle tärkeintä kaupassa oli Katrina

Kuva 17. Vuoden 2020 opaskarttaan on merkitty selvitysalue sekä 1900-luvun alkupuolen teollisuus lähialueilla. (Lappeenrannan kaupunki / Webmap)

Suikki-Hiltusen mukaan Muukonniemen alue, jonne rakennettiin yhtiön Lappeenrannassa omistaman Pikisaaren sahan tukkien kuorinta- ja lajittelualue. Lamposaaren saha jatkoi sahausta Rauma-Repolan omistuksessa.

Saha paloi 27.7.1967, jolloin päättyi yli 60 vuotta kestänyt sahaustoiminta.

Kuva 18. Laihia-Hartikkala ympäristöineen 1930-luvulla (Katrina Suikki-Hiltunen). Karttamerkintöjen selitykset seuraavalla sivulla. (Museoviesti)

Laihianlahden rannat

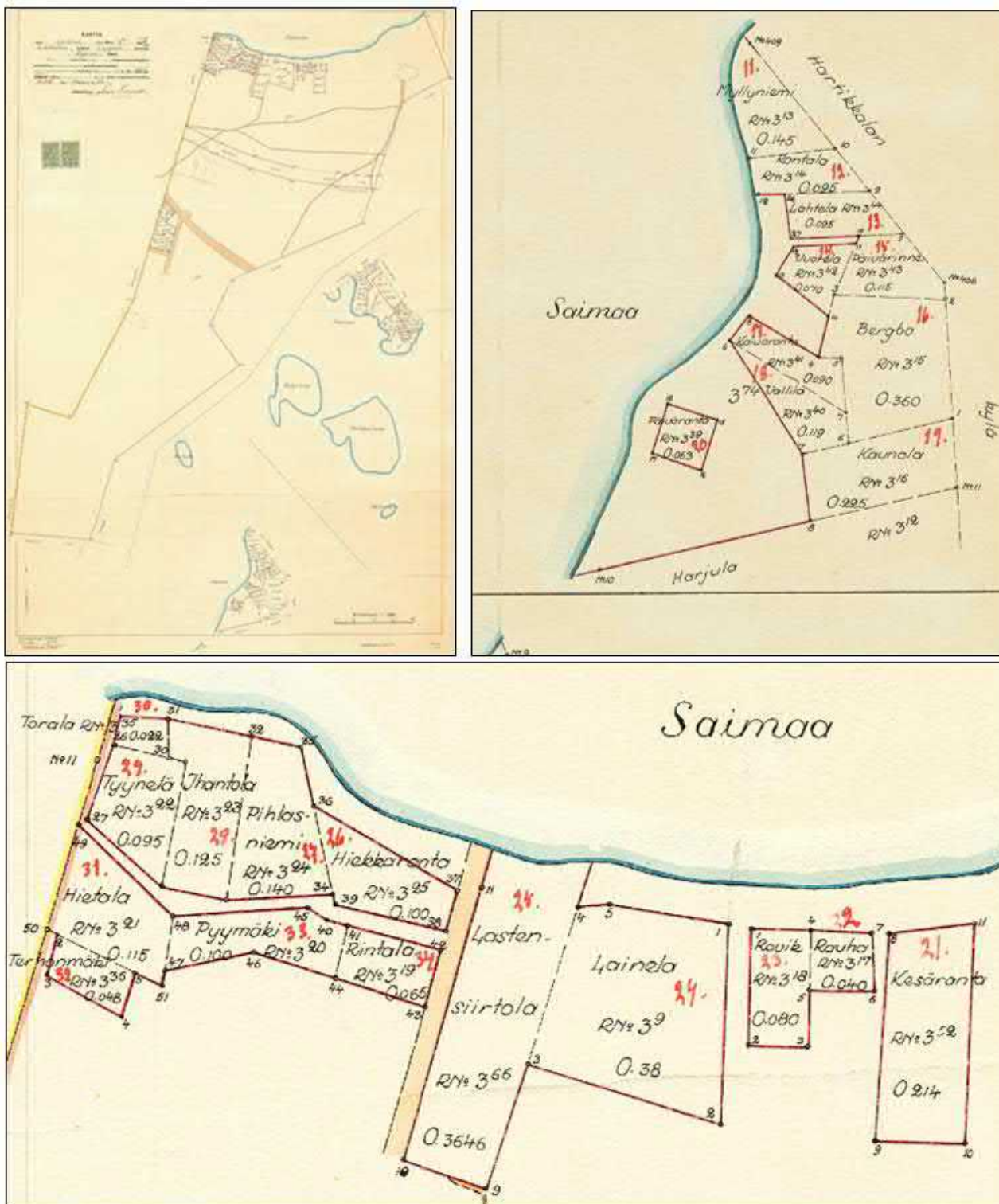
1. **Murheistenranta.** Rannan nimi juontaa Pikkuvihan aikaisiin Lappeenrannan taistelun tapahtumiin 1741. Perimätiedon mukaan lahden länsirannalla syntyi taistelu venäläispartion yllättäessä ruotsalais-suomalaisen sotilasosaston. Taistelun jälkeen ”rannan ves lainehti verestä punasena, ja ommaiset murheisina hakivat sieltä kaatuneita miehiään ja poikiaan”. Siitä pitäen on rantaa kutsuttu Murheistenrannaksi. Perimätiedon vahvistaa eräs 1700-luvun ruotsalaiskronikka.
2. **Siirtolanranta.** Nimi syntyi 1930-luvulla Lauritsalan kauppalan perustettua lasten kesäsiirtolan Murheistenrannan viereen.
3. **Laihianranta.** Alue, jossa Laihian tilukset ulottuivat rantaan.
4. **Suikinranta.** Alue, jossa Suikin tilukset ulottuivat rantaan. Ennen Myllyniemen asutusta Suikinranta ulottui Myllyniemen eteläkärjen tilarajaan asti.
5. **Myllyniemenranta.** Myllyniemen Laihianlahden puoli.
6. **Myllyniemen laivaryki.** Reittilaivat Imatra I ja II pysähtyivät tarvittaessa vielä 1950-luvulla Myllyniemessä ja Muukonniemessä, samoin hinaajat.
7. **Muukonniemen laituri,** joka toimi myös **laivarykinä.** Kesällä 1944 Myllyniemeen, Muukonniemeen ja Lamposaareen tuotiin proomuja evakuoitavaa väkeä sekä heidän tavaroitaan varten; ja hinaajat vetivät proomut Mikkeliin.

Tiet

8. **Imatrantie.** Maantie kulki Pontuksen kaivannon rotkon kautta ilman siltaa, ja Laihialle vievä kylätie erkani siitä ennen kaivantoa, kulkien viistoon kaivannon yli. Kaivanto sai maantiesillan vasta sotien jälkeen, jolloin sen poikki Laihialle vievä kylätie jäi pois käytöstä. Vuonna 1938 Imatrantiestä tuli valtatie nro 6.
9. **Partalantie.**
10. **Saikkolantie.**
11. **Laihian-Hartikkalan vanha pääraitti,** osa vanhaa Joutse-non rantatietä.
12. 1920-luvulla käyttöön tullut **Laihian-Hartikkalan kylätie,** joka kulki Suikin ahon poikki Onni-kaupalle, ja Hartikan ja Penttilän talojen ohitse Muukonniemen koululle. Vanhat kylätiet ristesivät Suikin aholla, ja kumpaakin tietä käytettiin.
13. **Kiiskimäentie,** joka rannan puolella oli **Rantbarjuntie.** Harjun päällä tie haarautui; itäinen loivempi haara tuli alas Imatrantielle nyk. Utrasaarentien länsipuolella ja sitä käytettiin hevosluketuksiin, myöhemmin myös autotienä. Suoraan mäkeä alas tuli jyrkkä kävelytie (nyk. Tenhonkatu).
14. **Laihianlahden rantapolku.** Yhtä vanha kuin Laihian talo, eli peräisin 1500-luvulta. Kyläläisillä oli rantatien sekä rannan vapaa nautinto-oikeus.
15. **Myllyniementie,** joka vei laivarykille sekä niemen pohjoispuolen asutukselle.
16. **Myllyniemen yhdyskuja,** eteläinen reitti Myllyniemen laivarykille.
17. **Vennäistentie.** Laihian talosta, Vanhasta Suikista ja Uuden Suikin Harjulasta kuljettiin Vennäistentietä harjun eteläpuolelle Vennäisiin. Vennäisten takaoasassa, Suikin ja Kokon peltojen välisessä aidassa oli veräjä, jolta kääritie jatkui Kirkkovuorelle.
18. **Yläsuontie ja Yläsuonpolku.** Yläsuontietä kuljettiin Suikin Harjulasta Yläsuolle, jonka kosteikkooniityiltä korjattiin heinää, ja jota pidettiin karjan laitumena heinäkorjuun jälkeen. Yläsuon metsänrajassa kääritie jatkui tiiliruukille, jonka luona tie yhtyi Vennäistentiehen. Yläsuolle pääsi myös suoraan harjun yli vievää leveää polkua, jota kuljettiin mm. Partalan tienhaarassa olevaan Karhun kauppaan. 1950-luvun alussa Yläsuo erotettiin Harjulasta omaksi pikkutilakseen. Uuden kuutostien myötä Yläsuon pellot jäivät valtatien, sen suoja-alueen sekä Juusteeninkadun alle.

Paikat

19. **Hartikan palokuuri,** jossa säilytettiin Laihian VPK:n hevosvetoista, kahden miehen pumpattavaa paloruiskua. Keltaruskealla punamullalla maalattu ja valkokuutteilla neliöikkunoilla varustettu vaja sijaitsee edelleen Muukonniementien reunassa. Palokuuri rakennettiin 1920-luvulla sen viereisen saunarakennuksen tyyliin.
20. **Suikin abo,** talon laidunaho. Kylän vanha pääraitti kulki Harjulän päärakennuksen viertä ahon yläreunaa, mutta koulun ja Onni-kaupan tulon jälkeen alettiin kulkea ahon poikki kaupalle sekä Muukonniemeen. Uusi virallinen tie aholle kulki Suikin puimalan viereisen **Lauritsalanmäen** kautta, jonka alapuolella oli aholaitumen ylaveräjä. Alaveräjä oli Onni-kauppaa vastapäätä, Myllyniemenrantaan sekä Hartikan raitille vievien teiden risteyskässä. Ahon itä- ja länsiveräjät sijaitsivat vanhalla kylätielle Harjulän itäpuolella sekä sen länsipuolella Vanhan Suikin rajalla. Ahoveräjät piti aina avata ja sulkea.
21. **Laihian osuusliike Onni,** Onni-kauppa.
22. **Karhun kauppa** (myöhemmin Pontuksen kauppa).
23. **Kyläseppän paja** Partalan tien reunassa Harjulän vuokramaalla. Pajan alapuolella oli sepän mökki ulkorakennuksineen sekä niiden alapuolella puutarha.
24. **Pontuksen kaivanto.** Kaivannon eteläpäässä oli Suojeluskunnan **ampumarata,** jota käytettiin vielä sotien jälkeenkin. Kaivannossa tapahtui keväällä 1918 kolmen punavangin teloitus, josta yksi mies pääsi pakenemaan. Lisäksi kaivannon poikki kulkevan kylätien reunassa surmattiin yksi mies hevosineen (ks. Museoviesti 2009, Laihian kylän Pontuksen punavankisurmat 1918).
25. **Puhakan baka,** joka oli **kylän yhteislaidun** Salvesenien (Lauritsalan sahan, myöh. Kaukas Oy:n) maalla. Haka oli pääosin mökkiläisten käytössä.
26. **Siparin torppa** sekä sen alapuolinen **Savikkopelto,** jolla joukko kylän miehiä surmattiin Valkoisen armeijan toimesta keväällä 1918 (ks. Museoviesti 2009, Laihian kylän Pontuksen punavankisurmat 1918).
27. **Vennäinen.** Alunperin Laihian tilaan kuulunut peltoalue. 1840-luvulta lähtien puolet Vennäisistä kuului Suikin tilaan. Nimi juontaa Pikkuvihan ajalta periytyvään muistitietoon, jonka mukaan Lappeenrannan taistelun aikaan Vennäisissä oleskeli venäläinen sotilasosasto, joka aiheutti Murheistenrannan verisen kahakan. Vennäisten sekä sen itäosan ylenevän jatkeen, **Yläsuon,** ojanvarsilla kasvoi mesimarjoja vielä 1950-luvulla, ja ojavarsien heinikoissa pesi leivosia. Uusi kuutostie hävitti molemmat.
28. **Tiiliruukin savikuopat** Vennäisten pohjoisreunassa. Tiiliruukki oli lopettanut toimintansa v. 1918 mennessä, ja Savikkopellon teloituksessa haavoittunut Joonas Reinikka piiloutui pellon alapuolisiin savikuoppiin paetessaan surmapaikalta. Yön turvin hän kulki Vennäistentietä, hyödyn-täen alueen kahta latoa lepopaikkoinaan, ja vaeltaen sitten Kokon peltojen kääritietä Kirkkovuoren yli vievälle Saikkolan tielle. Jalkaan haavoittuneen Reinikan n. 3 km:n pakomatka Mustolaan kesti vuorokauden.
29. **Valtaoja** kerää kaikki Salpausselän ja Kirkkovuoren väliset valuma-vedet johtaen ne kanavaan Mustolassa. Vennäisten pääuoma on kaivettu 1800-luvulla, jolloin luhtaniittyjen kosteikoista saatiin viljelysmaata. Valtaojaan myöhemmin yhdistetyt latvaajat ulottuvat Saikkolaan ja jopa Saarnialaan asti. Nykyään kuutostien pohjoispuolelta, entisiltä Yläsuon ja Kokon tilojen mailta tulevat runsaat valuma- ja lähdevedet alittavat kuutostien ”mahtiränniä” pitkin. Valtaojan alajuoksu ennen kanavaa on tärkeä luontokokonaisuus monille eliöille, ja hauet ovat nousseet kanavasta sinne kutemaan jo 150 vuoden ajan.
30. **Yläsuon lähde,** josta tehtiin **Pontuksen-Saikkolan palokaivo.** Lähde sijaitsee Yläsuon ja Kokon peltojen välissä Yläsuon puoleisen pellon eteläreunassa Laihian ja Saikkolan kylien rajalla, ja se oli niin syvä ja runsasvetinen, ettei se kuivunut kuivimpinakaan kesinä. Kaivosta vastasi Saikkolan VPK. Palokaivon opasteena oli Partalantien risteyskässä puinen, ruskeanpunaiseksi maalattu Y-merkki. Palokaivoa käytettiin ainakin 1950-luvulla lähistöllä sattuneiden kahden tulipalon yhteydessä. Laihian-Hartikkalan alueella sekä Salpausselän eteläpuolella on ollut runsaasti läh-teitä, joista osa on vielä käytössä kaivoina.

Kuva 19. Tiluskartta vuodelta 1952. Laihian tilan maat halkoo rautatie. Etelämpänä on Imatrantie, joka on ollut samalla paikallaan ainakin 1800-luvulta, jakaen jo aiemmin tilan maat itä-länsisuunnassa. Ranta-alueelta ja Imatrantien eteläpuolelta on lohkottu palstoja. Tilalle on merkitty yhteinen raja lännessä Lauritsalan kauppalan kanssa. Tämä raja on edelleen eteläosassa kaupunginosan rajana Rapakallionkadun itäpuolella. Suurennoksesta alhaalla voidaan nähdä tuolloin olleet palstajaot, joista yksi suurimmista on Lasten siirtola. Myllyniemen länsirannalle on kasvanut omaleimainen tiluskokonaisuus, joka näkyy osasuurennoksessa ylhäällä oikealla. Myös Lamposaaresta on lohkottu useita palstoja. (Lappeenrannan kaupunginarkisto).

4.1. Laihian kylän liittämisestä Lauritsalan kauppalaan ja alueen asemakaavoitus

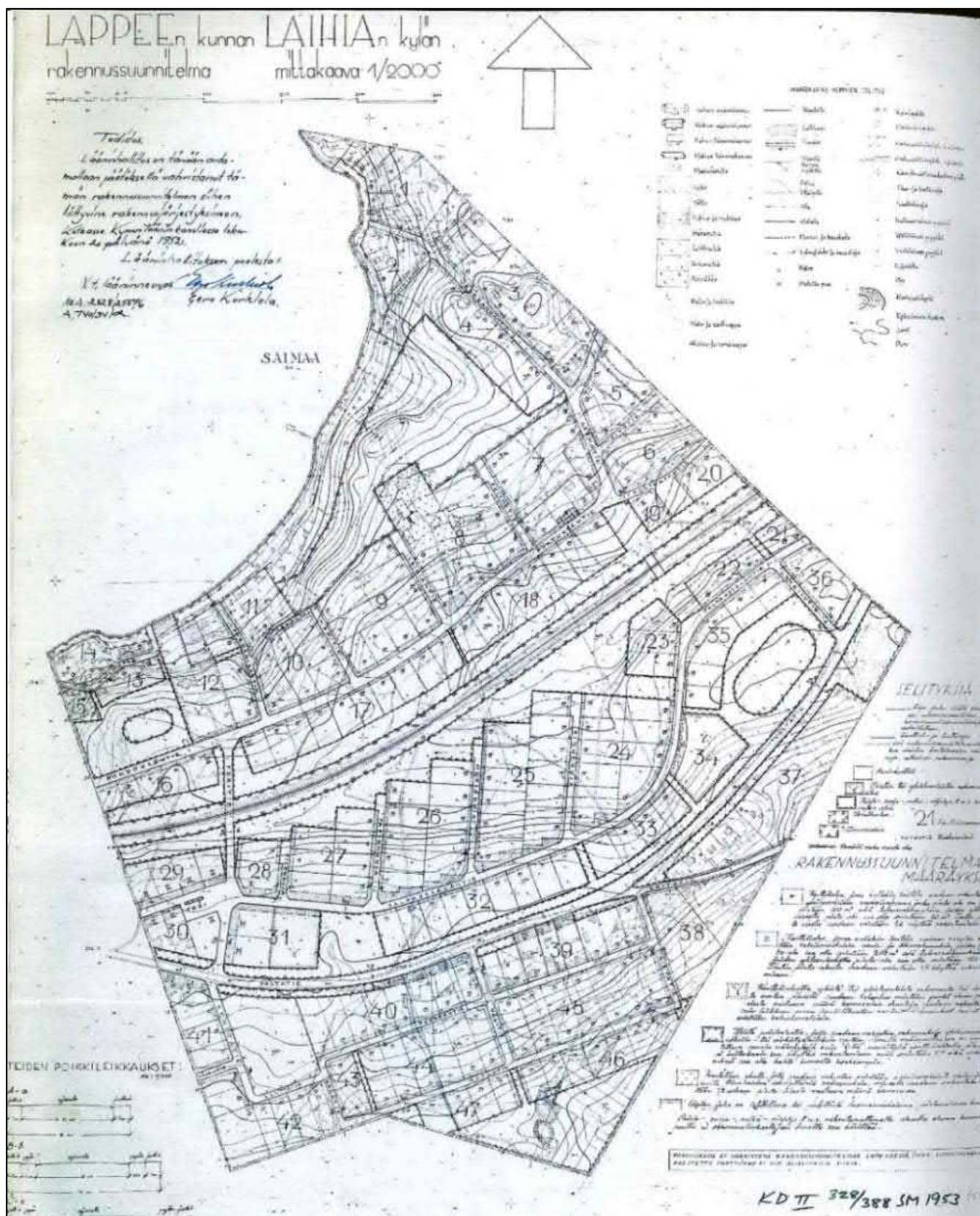
Vuonna 1932 perustettu Lauritsalan kauppala piristi Laihian kylää sekä palveluillaan että uusilla asukkailla. Kylä hyötyi kauppalan palveluista, kun matka palveluihin lyheni huomattavasti.

Lappeen pitäjän Laihiankylän asukkaat ilmaisivat halunsa liittää kylänsä Lauritsalan kauppalaan jo kesällä 1946. Kylän talollinen Ferdinand Laihia ryhtyi ajamaan asiaa ja liittymisadressia täydennettiin käsittämään myös Lamposaaren, Utransaaren ja Hirvisaaren kylät. Liitosta ajava Ferdinand Laihia oli kyllästynyt asuinseutunsa järjestäytymättömään kehitykseen. Alueen asukkaat halusivat parannusta opetukseen, terveydenhuoltoon ja muihin sosiaalisiin tehtävien hoitoon. Lappeen kunta vastusti liitosta. Laihian kylässä ja Lamposaarella järjestettiin kokouksia liitoksen puolesta syksyllä 1946. Lauritsalan kauppala anoi 1.3.1949 valtioneuvostolta kyläalueiden liittämistä Lauritsalaan vuoden 1950 alusta. Ehdotetun alueen maanpinta-ala oli 34 km² ja alueella asui yhteensä 1559 lappeelaista. Lauritsalaa kiinnosti liitoksessa maa-alueen lisäys, mutta varmasti myös Lamposaaren teollisuuden saaminen kauppalan alueeseen ja kasvavat verotulot. Asukasluku olisi lisääntynyt 15 %:lla. Liitoksen myötä kauppalan pinta-ala olisi kaksinkertaistunut.

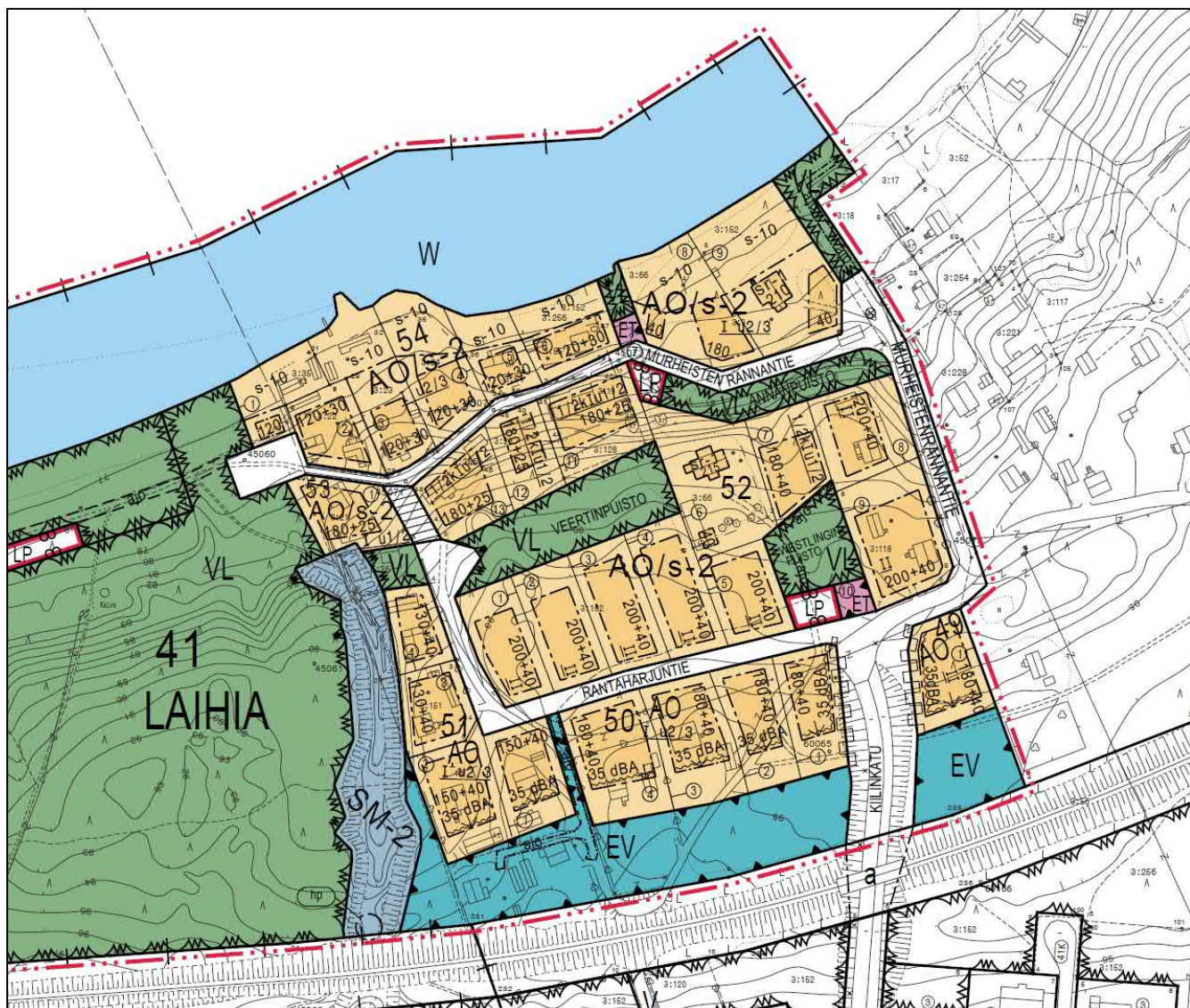
Valtioneuvosto päätti marraskuussa 1950, ettei kunnallisen jaotuksen muuttamiseen ollut toistaiseksi aiheutta eikä 19.5.1925 annetun lain määrittämiä edellytyksiä ollut osoitettu. Lappee vastusti liitosta voimakkaasti. Lauritsalan

kauppala oli laittanut Laihian kylän asemakaavoituksen jo vireille, sillä se otaksui alueen tulevan liitettyksi Kauppalaan. Rakennussuunnitelma valmistui vuonna 1953. Ferdinand Laihian ajama asia kaatui eikä kuntaliitosta syntynyt. Kyläläiset uusivat liitosanomuksen 1960-luvun alussa, mutta tällöin oli jo käynnistynyt suurisuuntaisemmat alue-liitossuunnitelmat. Lappeenranta oli alkanut esittää alueliitosta Lappeen ja Lauritsalan yhdistämisestä Lappeenrantaan. Lappee ja Lauritsala liitettiin Lappeenrantaan vuonna 1967.

Viimeisin asemakaava alueella sisältää Murheistenrannantien länsipuolisen Murheistenrannan alueen. Asemakaava on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 19.2.2007. Tämän asemakaavan ansiosta alue on täydentynyt 2000-luvulla uusilla puisilla omakotitaloilla. Alueelle on laadittu myös rakentamistapaohjeet, joilla uudisrakentaminen on määrätty sovitettavaksi olemassa olevaan alueeseen ja rakennuskantaan. Tällä asemakaavalla on myös suojeltu Murheistenrannan keskeisen alueen nk. Ylä- ja Alahuvilat.

Kuva 20. Laihian kylän rakennussuunnitelma vuodelta 1953. Laatijana Lauritsalan kauppa (Kansallisarkisto / Sisäasiainministeriö).

Kuva 21. Ote Murheistenrannan keskeisimmän alueen asemakaavasta, joka on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 19.2.2007. (Lappeenrannan kaupunki)

5. YMPÄRISTÖN KEHITTYMINEN KUVIN JA KARTOIN

Kuva 22. Senaatin kartasto vuodelta 1893. (Arkistolaitoksen digitaaliarkisto.)

Laihia (Лайхиа) kuvan keskiosassa vuoden 1893 Senaatin kartastossa. Laihian kylässä on ollut 3 taloa ja lisäksi rannassa kaksi apurakennusta. Myllyniemi (М. Мюллю-ниemi) sijoittuu Laihian tilan pohjoispuolelle ja Hartikan tila (Хартимукка) on ilmeisesti nykyisen tilan paikalle. Karttamerkintä ei täsmennä, kumpaa taloa merkintä tarkoittaa, sillä toinen talo on Myllyniemen itärannalla. Hartikkalan kylän merkintä on talosta koilliseen ja sen yhteydessä on kylässä merkitty olevan 11 taloa. Laihian ja Hartikkalan alue on kuulunut tuolloin Viipurin lääniin ja Lappeen kihlakuntaan.

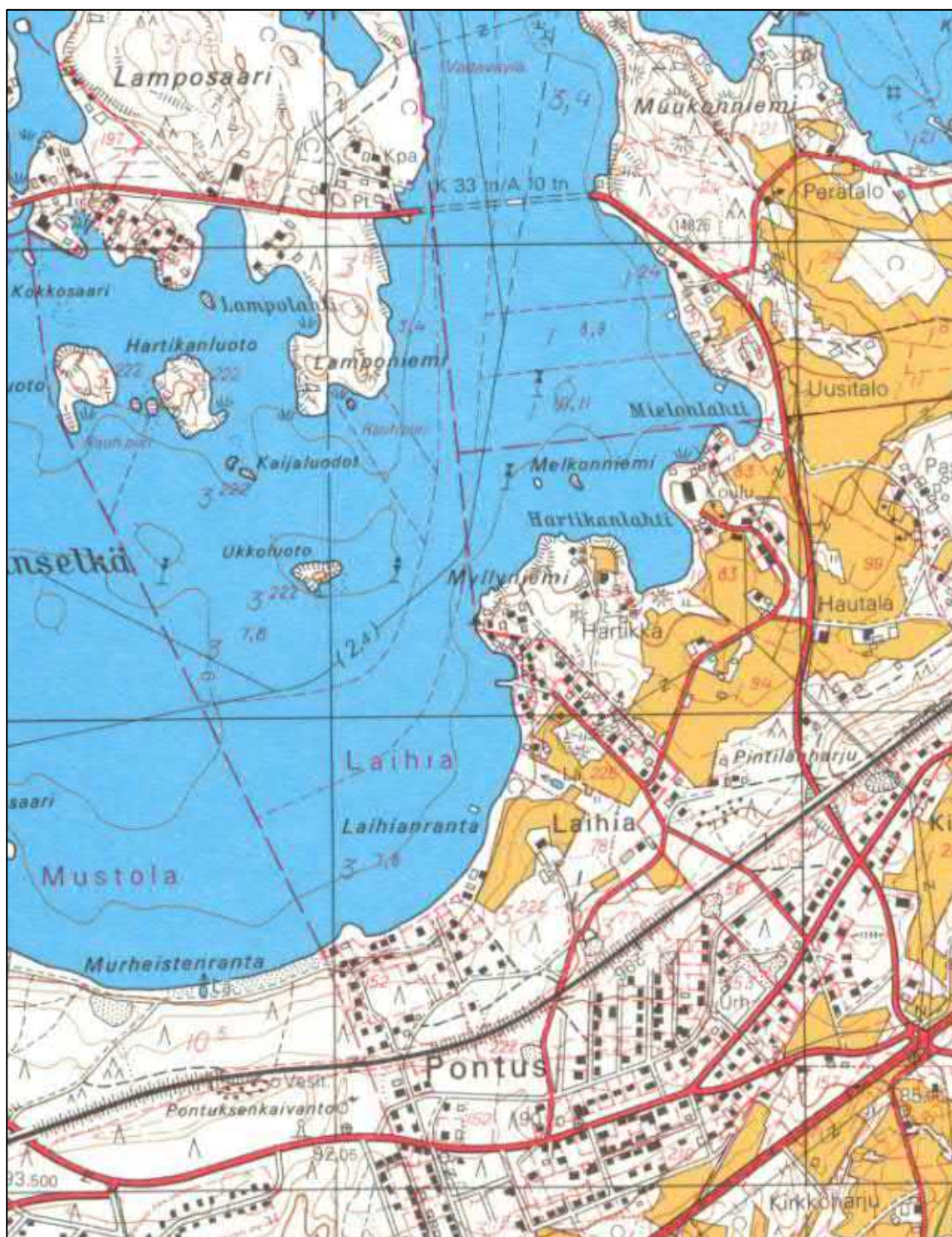
Venerannantie, Myllyniementie, Winterintie ja Muukonniementie näyttäisivät olevan pääosin nykyisillä paikoillaan. Lamposaari (Ос. лампосаари) on vielä asumaton aluetta.

Kuva 23. Ote vuoden 1971 peruskartasta. (Maanmittauslaitos)

Vuoden 1971 peruskartalla Laihian kantatilan kaakkoispuolella näkyy Kuusela-niminen tilakeskus. Hartikan tilan nimeäminen on edelleen epätarkkaa ja se voi tarkoittaa sijaintia Laihian koillispuolella, lähellä Myllyniemeä, Hartikanlahden rannalla tai nykyisen tilakeskuksen kohdalla. Kartassa näkyy tuolloin olleet kiinteistörajat. Nykyisen Murheistenrannan alueella on kylämäinen vapaasti muodostunut rakenne. Samoin Venerannan tien ja Myllyniemen alueelle on rakentunut kylämäinen yhteisö. Tielinjaukset ovat osin samanlaisia kuin

nykyisin, mutta mm. Laihianrannan tien alkupään linjauksessa on eroavuutta. Laihianrannantie ylittää radan tasoristeyksenä Laihian kantatilalta kulkevan tien jatkeena Pontukselle. Venerannan tien linjaus on nykyisellä paikallaan, samoin kuin Muukonniementien. Venerannantie jatkuu radan yli tasoristeyksenä urheilukentän itäpuolitse Pontuksen alueelle. Pontuksen asuinalue on rakentunut osittain. Lamposaaresta on jo sahan rakennuksia ja kauppa.

Kuva 24. Ote vuoden 1983 peruskartasta. (Maanmittauslaitos)

Kuuselan tilakeskusta ei ole enää Laihian tilakeskuksen kaakkoispuolella vuoden 1983 peruskartan mukaan, mutta nykyisen ajoneuvokatoksen läheisyydessä on muita rakennuksia. Alueen rakenne ja kulkuyhteydet ovat säilyneet samana verrattuna vuoden 1971 peruskarttaan. Myös rakennuskanta ja

tilajaot ovat säilyneet pääosin ennallaan. Lähelle Muukonniemen koulua on tullut eniten lisää asutusta. Myös Pontuksen alue on rakentunut tiiviimmäksi ja katuverkko on siellä laajentunut. Lamposaaren sahan rakennukset ovat vähentyneet, mutta kauppa on edelleen olemassa.

Kuva 25. Ortoilmakuva vuodelta 1939. Kuvaan on merkitty Laihian, Harjulan, osuusliike Onnin, Hartikkalan ja Pontuksen kaivannon sijainnit. (Maanmittauslaitos)

Ortokuvasta tarkasteltuna Laihian ja Hartikkalan alueiden maisema on pääosin avointa maaseutumaista maisemaa ja Laihian kantatila, kuten myös ympäristön muut tilakeskukset, ovat oleellinen osa alueen identiteettiä näkyen niin kulkureiteille kuin laajalle ympäristöön suurten peltoaukeiden ympäröimänä. Ranta-alueella on useita laitureita, joista suurin on Laihian kantatilan laiturei. Metsäalueet ovat huomattavasti pienempiä kuin nykyisin. Kulku Laihian alueelle tapahtuu radan yli tasoristeyksin, joita alueelle on useita. Muuttomassassa olevat kulkuyhteydet keskeisten maatilakeskusten ympäristössä näkyvät ilmakuvasa selvästi. Selkeä pääyhteys kulkee etelästä Imatra-Lappeenranta –maantieltä kohti Laihian

kantatila ja sen eteläpuolitse kohti koillista ja Hartikan tilaa. Tämä tielinja on selvästi pääliikenneyhteys. Pääyhteys kulkee Harjulan tilan (Suikki) luoteis- ja pohjoispuolitse. Kylämäistä rakennetta on nähtävissä sekä Murheistenrannantien että Venerannantien ympäristössä. Kuvan alareunassa on perinteinen maantie Lappeenrannasta Imatralle, eli nykyinen Muukontie.

Kuva 26. Ortoilmakuva vuodelta 1953. Kuvaan on merkitty Laihian, Harjulan, osuusliike Onnin ja Pontuksen kaivannon sijainnit. (Maanmittauslaitos)

Perinteinen kulkureitistö ja kylämäinen rakenne on selvästi nähtävillä ortoilmakuvasta. Pontuksen alueella radan eteläpuolella on jo hieman taajamamaista asutusta. Maatilakeskukset ovat maisemallisia dominantteja peltoaukeiden ympäröiminä. Pääreitti kulkee Pontukselta Hartikkalan kautta Muukonniemeen.

Kuva 27. Ortoilmakuva vuodelta 1964. Kuvaan on merkitty Laihian, Harjulan, osuusliike Onnin ja Pontuksen kaivannon sijainnit. (Maanmittauslaitos)

Alueelle on rakennettu lisää asuinrakennuksia 1950-luvulla ja Laihianrannan tien linjaus sen yhtyessä Venerannantiehen on muutettu jyrkäksi kurviksi Harjulan tilan (Suikki) etelä- ja kaakkoispuolitse, kauemmas Laihian tilasta. Vanhakin linjaus on edelleen näkyvissä, mutta sen päälle on rakentunut uusi navetta. Venerannantietä on suoristettu, mutta siinäkin on vielä nähtävissä vanha linjaus. Peltoalueet ovat yhä laajat. Kulku alueelle on edelleen useasta

kohtaa radan yli. Pontuksen asuinalue on rakentumassa radan eteläpuolelle.

Kuva 28. Ortoilmakuva vuodelta 1970. (Maanmittauslaitos)

Alueen perinteinen rakenne ja vanhat kulkuväylät erottuvat selvästi ortoilmakuvasta. Pääyhteys Pontukselta kulkee viistosti radan yli ja kohti Muukonniemeä ja vanha reitti erottuu vielä kulkurana, vaikka uusi yhteys kulkeekin nyt Harjulan (Suikki) päärakennuksen kaakkoispuolelta.

Kuva 29. Ortoilmakuva vuodelta 1981. (Maanmittauslaitos)

Maisema on suhteellisen avointa ja alueen perinteisiä kulkuyhteyksiä näkyy vielä selvästi, mutta uusi yhteys radan

ali Murheistenrantaan on ilmeisesti tekeillä. Pontuksen alue on täydenty-mässä ja uusia katuja on rakennettu.

Kuva 30. Ortoilmakuva vuodelta 1991. (Maanmittauslaitos)

Maisema on selkeästi vielä avoimempaa kuin nykytilanteessa, mutta viljely-ala on jo pienentynyt ja kasvillisuus tihentynyt. Pontuksen asuinalue on muodostunut, samoin nykyiset kulkuyhteydet radan ali. Vielä on nähtävissä jäänteitä vanhoista kulkuyhteyksistä.

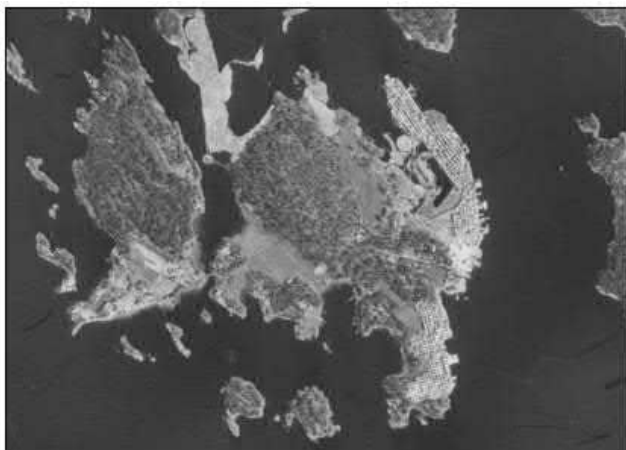
Kuva 31. Ortoilmakuva vuodelta 2020. (Maamittauslaitos)

Laihian ja Murheistenrannan lounaispuolelle on rakentunut uusi Pontuksen päiväkotikoulu 2000-luvulla. Maisema on muuttunut perinteisestä avoimesta maanviljelymaisemasta sulkeutuneemmaksi, kun viljelyala on pienentynyt ja alueen kasvillisuus rehevöitynyt. Alueen kulkuyhteydet ovat muuttuneet aikojen saatossa ja nämä asiat yhdessä ovat vaikuttaneet siihen, että Laihian tilakeskus jää maisemallisesti piiloon nykyisessä aluerakenteessa. Hartikan tilan ympärillä on vielä laajat peltoaukeat ja kulkuyhteys kulkee edelleen tilakeskuksen kautta.

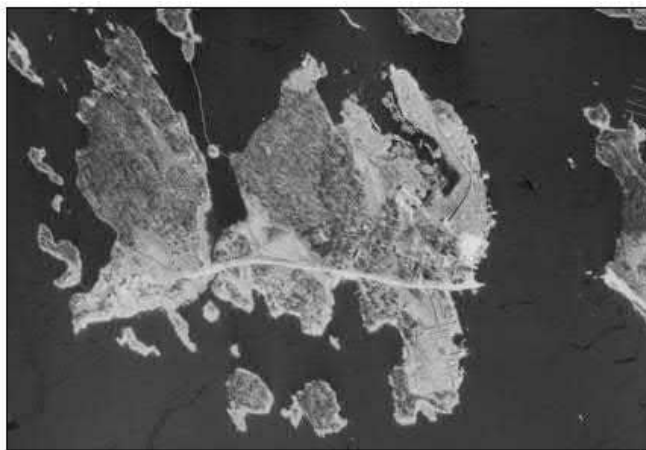
Vanhoista peruskartoista ja ortoilmakuvista näkyy, kuinka avoin peltomaisema

on vuosikymmenien saatossa muuttunut sulkeutuneemmaksi metsämaiseksi. Pelloista jäljellä on enää Laihian tilaa ympäröivä pienehkö pelto Saimaaseen päin laskeutuvassa rinteessä. Vanhemmissa kuvissa näkyy selkeästi myös toinen vanha maatilakeskus Laihian säilyneiden tilakeskusten (Harjula (Suikki) ja Laihia) välissä ja maisema on ollut huomattavasti avoimempaa peltoja niittymaisemaa, jossa metsää on ollut huomattavasti vähemmän. Laihian päärakennuksesta kaakkoon on nähtävissä edelleen tuon jo kadonneen maatilan päärakennuksen kivijalka ja tienpohja. Myös muita vanhoja kulkuyhteyksiä on maastosta havaittavissa. Näistä on kerrottu lisää seuraavassa luvussa.

Koska Lähialueen teollistumisella on todennäköisesti ollut suuri vaikutus myös Laihian ja Hartikkalan kylien kehitykseen, on alapuolella muutamia ilmakuvia Lamposaaren kehityksestä sahayhdyskunnasta nykypäiviin.

Lamposaari v. 1939. Sahatoiminta oli vilkasta ja väritti myös lähialueen elämää. Saareen oli kehittynyt oma yhdyskunta, jolla oli mm. oma kauppa ja koulu. (MML)

Lamposaari vuonna 1964. Saha paloi vuonna 1967 ja sahaustoiminta Lamposaarella loppui. Kulkuyhteydet ovat kehittyneet. (MML)

Lamposaari vuonna 1970, jolloin saha on jo muutama vuosi aiemmin palanut ja sahatoiminta loppunut. Edelleen paikkaa käytettiin tukinuittoon. (MML)

Lamposaari vuonna 2018. Kasvillisuus on ottanut vallan vanhoista saha-alueista, mutta vielä jäljellä on vanhaa sahaan liittyntä rakennuskantaa. (MML)

Kuva 32. Ortokuva-sarja Lamposaaren kehittymisen vaiheista. Kuvat vuosilta 1939, 1964, 1970 ja 2018.

6. LAIHIAN KYLÄALUEEN KULKUREITIT

Senaatin kartaston kahta karttalehteä vuosilta 1893 ja 1896 on verrattu 1920-, 1930- ja 1970-lukujen karttoihin ja il-mavalokuvaan sekä nykyisiin kartta- ja il-mavalokuva-aineistoihin. Vanhoja karttoja vertaamalla saadaan tietoa alueen kehittymisestä ja kulkuyhteyksistä sekä niiden merkityksestä alueen kehitykseen.

Karttatarkastelujen perusteella kulkuyhteys Lappeenrannasta Joutsenoon, eli nykyinen Muukontie on sijainnut samalla paikalla vähintään 1800-luvulta lähtien, todennäköisesti paljon kauem-minkin, koska alun perin kulkuväylät muodostuivat tarpeen mukaan helppo-kulkuisiin paikkoihin.

6.1. Kulkureitit 1800-luvulla

Alun perin alueen kulkuverkko on muodostunut pääyhteydestä Lappeenrannasta Imatralle ja sen varteen sijoittuvien kantatilojen Hartikka ja Laihia yhteyksistä.

Senaatin kartastossa vuodelta 1893 Laihian kantatilalle kulkee reittejä useasta eri suunnasta. Merkittävin reitti on suoraan Lappeenranta-Joutseno-tiehen yhtyvä linja, tilan pihapiiristä lähes suorana kulkeva yhteys kaakkoon. Yhtymäkohta maantiehen on suunnilleen nykyisen Hakakadun kohdilla. Tällöin ei ole vielä ollut rautatietä halkomassa tilan maita.

Lännestä Laihialle pääsee ainakin kolmea eri reittiä, joista pohjoisin erkanee Saimaan kanavan jälkeen Lappeenranta-Joutseno-tiestä ja siirtyy kulkemaan aivan rantaa myötäillen. Toinen reitti erkanee Lappeenranta-Joutseno-tiestä lännessä ennen Pontuksen kaivantoa ja kulkee nykyisen Pontuksen

Päiväkoti-koulun paikkeilla, Pontuksen kaivannon kautta, kulkien lopulta suunnilleen nykyisen Rantaharjunkadun kohdalla, jonka länsipäässä haarautuu kahteen eri reittiin. Yksi reitti Laihialle kulkee Pontuksen kaivannon itäpuolitse vinosti kohti Hartikan tilaa, alkaen nykyisen Pontuksenpuiston kohdalta.

Laihian kantatilan lähellä, osana Laihian kylää, on 1800-luvulla ollut ainakin kaksi muuta taloa, joiden kautta kulkuyhteydet ovat kulkeneet. Vanhoista reiteistä on nähtävissä jäänteitä ja muistumia alueella edelleen.

Venerannantie on pääosin samalla kohdalla edelleen kuin 1800-luvun kartassa, pientä oikaisua lukuun ottamatta. Samoin Myllyniementie.

Koko alueen pääreitti on ollut Lappeenranta-Imatra maantien lisäksi, maantiestä Laihian kantatilan kautta kulkeva reitti, joka sijoittuu Muukonniementien kohdalle. Tästä on erkaantunut väyliä taloille ja Muukonniemeen.

Muukonniementie on pysynyt samalla paikallaan ainakin 1800-luvulta, todennäköisesti pitempäänkin. Muukonniementie on jatkunut Venerannantien yli länteen alueen pääreitteinä. Vaikka karttaotteessa näyttää siltä, että Muukontien ja Muukonniementie eivät osuisi idässä vanhojen reittien kohdille, voidaan kartta kuitenkin pienillä säädöillä saada venytettyä ja käännettyä siten, että tielinjat kohtaavat. Kartan venyttämässä ja kääntämisessä ongelmallista on se, että mikäli jostain kohtaa ryhdytään venyttämään kohdikkain, tulee toiseen kohtaan suurempia poikkeamia. Lähtökohtana karttojen kohdikkain laitolle on pidetty mm. Muukontien alkupäätä (vanha Lappeenranta-Imatra

-maantie), Pontuksen kaivantoa ja Venerannantietä.

Kuva 33. Ilmakuvaan vuodelta 2020 on piirretty keltaisella vuosien 1893 (Laihia) ja 1896 (Hartikkalan osa) Senaatin kartan mukaiset kulkureitit ja punaisin neliöin Senaatin kartaston mukaiset talot. Hartikka on merkitty talona ja itäisemmällä karttalehdellä myös kylänä, jossa on 11 taloa. Hartikan talon merkintä 1800-luvun kartassa on tulkinnanvarainen. Laihia on merkitty kylänä, jossa on kolme taloa. Lisäksi karttaan on merkitty aikakauden suurimmat teollisuuslaitokset. Kartasta ei ilmene mahdolliset kulkuyhteydet rannassa Laihialta Myllyniemeen. Karttalehtien asemoinnissa suhteessa nykyiseen ilmakuvaan ei ole tehty kartan vääntöä ja lisäksi kartan esitystarkkuus on suurpiirteisempi kuin nykyisen ilmakuvan, joten tulkinnanvaraa on vanhojen reittien osalta. Mikäli karttoja ryhdytään jostain kohtaa säätämään kohdilleen, tulee toiseen kohtaan suurempi virhe. Imatralle kulkeva maantie sijoittuu pääosin nykyisen Muukontien kohdalle. Muukonnimentien länsipää näyttäisi karttatarkastelun perusteella kulkeneen nykyistä hieman etelämpänä, jatkeena Suikin/Harjulan talon pohjoispuolitse kulkenutta reittiä, joka johti Hartikan talon ohi itään ja nykyisen Pontuksen koulutontin läpi länteen. Karttatarkastelun perusteella Muukonnimentie ei osuisi nykyisen kanssa samalle linjaukselle, mutta itäpuolisessa karttalehdessä on muutoinkin poikkeamaa esim. Utrasaarentien itäpuolisen Pasalantien osalta, joten voitaneen olettaa kyseessä olevan karttatulkinnan mukainen poikkeama ja voidaan olettaa Muukonnimentien linjauksen olevan pääosin vähintään 1800-luvulta, kuten myös Venerannantien ja Myllyniementien linjaukset pääosin. (Kartta: Sanna Kokko, ilmakuva: MML/ Lappeenrannan kaupunki/ Webmap)

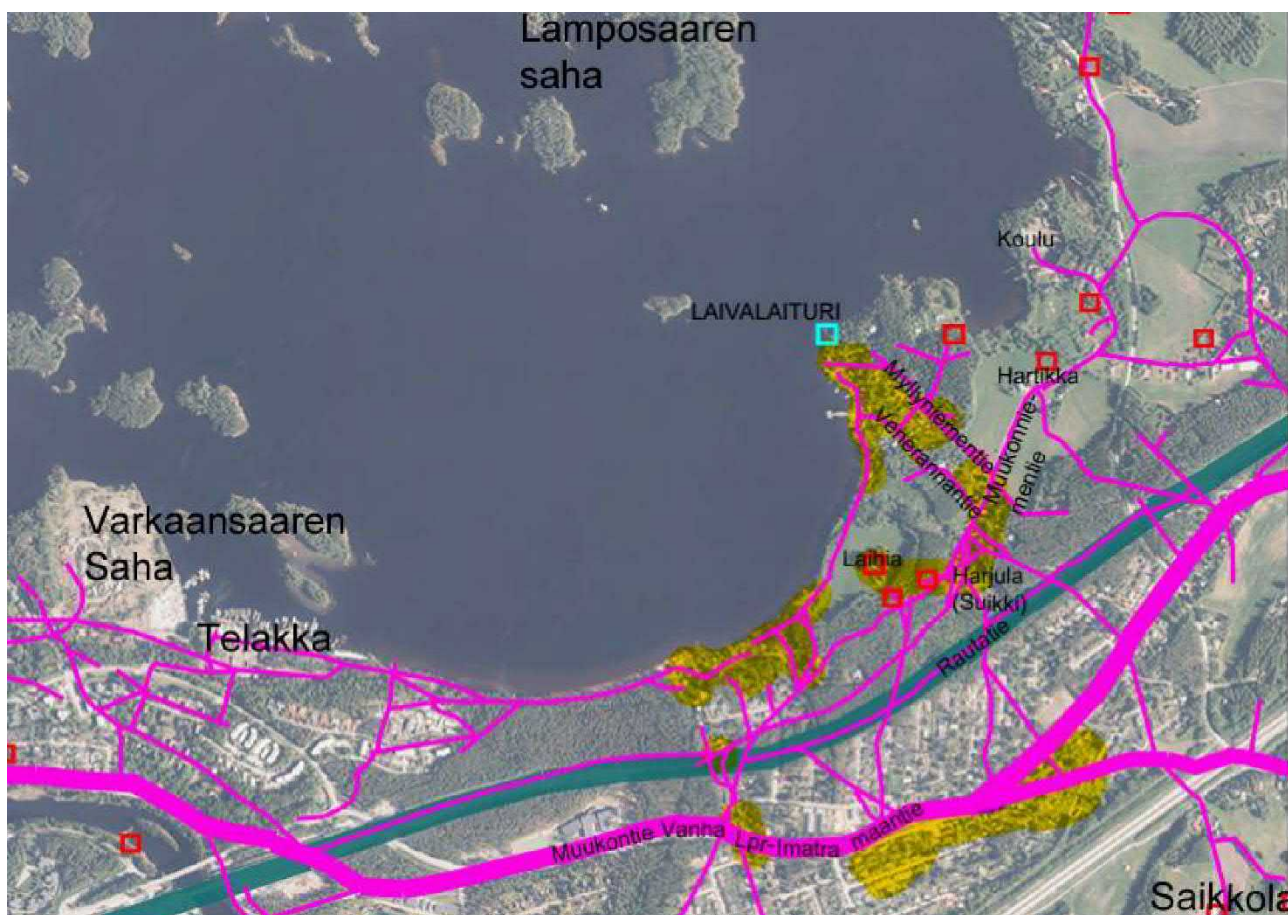
6.2. Kulkureitit 1930-luvulla

1930-luvulla pääyhteydet ovat säilyneet 1800-luvulta ja lisäksi uusia reittejä on syntynyt. mm. kyläkouluun ja Osuusliikkeelle suuntautuvien reittien myötä. Kylämäistä rakennetta on syntynyt niin Venerannantien kuin Murheistenrannantien tuntumaan.

Vuonna 1931 alkoi Lappeenranta-Elisenavaara -radan rakennustyö. Rata hal-

koi sekä Laihian että Hartikan tilat Saimaan rannan pohjoiseen osaan sekä eteläosaan. Eteläisen osan jakoi jo ennestään Lappeenranta-Imatra maantie, jonka paikka pysyi ennallaan. Kylän uudet toiminnot (mm. Osuuskauppa) ohjasivat 1920-luvulta lähtien kulkua Harjulan (Suikki) talon molemmin puolin, joka näkyy myös vuoden 1939 ilmakuvassa.

Tästä lisää Katrina Suikki-Hiltusen laatimassa kartassa sivulla 22.

Kuva 34. Vuoden 2020 ilmakuvaan on merkittyinä pinkinpunaisella 1930-luvun kulkureittejä, jotka on tulkittu vuoden 1939 ilmakuvasta. Huomioitavaa on, että osa reiteistä ei välttämättä hahmotu ilmakuvasta tiheään kasvillisuuden, varjojen tai muun maaston vuoksi tai osa avoimista raja-alueista on virheellisesti saatettu tulkita kulkureiteiksi. Huomioitava muutos nykyiseen maisematilaan on vanhojen peltoalueiden huomattava kutistuminen sekä pääreittien muutokset. Kuvassa keltaisella on merkitty muodostuneet asutustiivistymät, joissa on ollut 1930-luvulla kylämäistä asutusta. Suuri osa alueen polkuverkostosta on ollut 1930-luvulla aktiivisessa liikennekäytössä. Rautatie halkoo alueen ja sen reunoille on tullut luontevat uudet kulkureitit. Vanhoille Laihian tilan maille Muukontien eteläpuolelle on alkanut muodostua varsin taajamamainen asuinalue. Punaisin neliöinä näkyy 1800-luvun lopun talot. Suikki/Harjula-talon tienoilla voidaan nähdä varsin monta reittiä. Myllyniemessä olevalle laivalaiturille on varmasti päässyt useita eri reittejä pitkin, mutta reitit eivät tarkkaan selviä vanhasta ilmakuvasta. Laivaliikenne Saimaalla oli vilkasta ja laivat pysähtyivät mm. Myllyniemessä. Peltojen palstojen väleissä on varmasti mennyt lisäksi oikopolkuja, joita on ilmakuvasta vaikea erottaa ojista sekä metsänrajasta. (Kartta: Sanna Kokko, ilmakuva: MML/ Lappeenrannan kaupunki/ Webmap)

6.3. Kulkureitit 1970-luvulla

Vielä 1970-luvulla vanha 1800-luvun kulkuverkosto on nähtävillä, vaikka tässä vaiheessa suora reitti Laihian pihapiiristä kaakkoon kohti nykyistä Muukontietä on jo poistunut. Tilalle on rakentunut Pontuksen asuinaluetta.

Lisäksi Laihianrannantie on rakentunut jyrkällä mutkalla liittymään Veneranrantiehen ja entinen pääreitti, nykyisen Muukonnimentien jatke länteen, on

enää jäänteinä Harjulan (Suikin) päärakennuksen pohjoispuolella.

Tässä vaiheessa alueen perinteinen pääliikenneyhteys Lappeenranta-Imatra -maantieltä Laihian päärakennuksen kautta Muukonnimentielle, on muuttunut, mutta ei ole vielä nykyisenkaltaisen, vaan yhteys maantieltä on 1930-luvulta ja muuttunut vielä edelleen nykypäiviin.

Kuva 35. Vuoden 2020 ilmakuvaan on merkittyinä vihreällä 1970-luvun kulkureittejä, jotka on tulkittu vuoden 1970 ilmakuvasta. Huomioitavaa on, että osa reiteistä ei välttämättä hahmotu ilmakuvasta tiheän kasvillisuuden vuoksi tai osa avoimista raja-alueista on virheellisesti saatettu tulkita kulkureiteiksi. Punaisin neliöin on merkitty 1800-luvun talot. Keltaisella on merkitty alueet, joihin on muodostunut taajamamaista tai kylämäistä asutusta. Rautatien eteläpuolen asuinalue on laajentunut huomattavasti. Myös Myllyniemen ja Laihianrannan alueet ovat saaneet lisää asukkaita. Vielä ei ole uutta alikulkua Muukontieltä Laihianrantaan, vaan kulku on radan yli tasoristeyksissä. (Lappeenrannan kaupunki/Webmap)

6.4. Jäänteitä historiallisista reiteistä

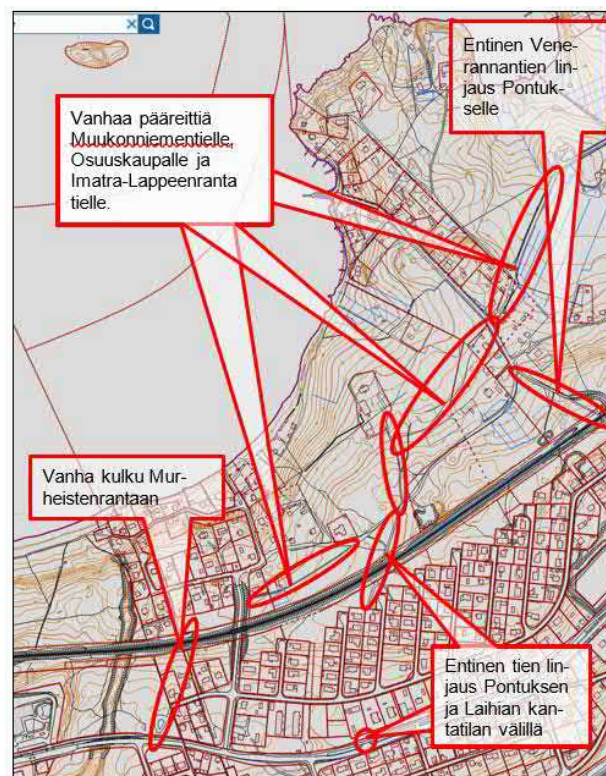
Laihian kantatilalle johtanut perinteinen kulkuyhteys suoraan Pontuksen alueelta radan yli kohti tilan päärakennusta hahmottuu maastossa edelleen polkuna. Reitit Laihian kantatilalle ovat muuttuneet huomattavasti 1970-luvulta nykypäiviin.

1930-luvulla muutosta toivat liikkuminen uudelle kansakoululle ja osuuskauppaan, myöhemmin mm. uudet radan alittavat yhteydet ja ajoneuvoliikenteen kasvu. Vanha yhteys radan yli Venerannantietä Myllyniemeen on muuttunut kevyenliikenteen alikuluksi ja radan kanssa risteämiskohta hiukan siirtynyt. Myös läntisemmät yhteydet kohti Laihian tilaa ovat muuttuneet ja hävinneet. Joitain muistumia vanhoista reiteistä on maastossa vielä nähtävillä, kun niitä osaa katsoa.

Kun perinteiset kulkuyhteydet ovat muuttuneet paikoin paljonkin ja lisäksi alueen näkymät umpeutuneet mm. kasvillisuuden vaihtuessa peltoaukeista metsiksi tai pusikoiksi, on Laihian kantatilan asema alueen maisemallisena ja rakenteellisena dominanttina hävinnyt. Tällä hetkellä tilan päärakennusta ja pihapiiriä ei voi nähdä maisemallisesti hallitsevana muualta kuin rannan ja järven suunnasta, jossa tilan pihapiiri nousee esiin mäkisen pellon päällä selkeästi vanhana ylväänä dominanttina.

Hartikkalan tilan päärakennus sijoittuu historiallisen Muukonniementien varteen ja peltoaukeiden keskelle tien kulkiessa sen pihapiirin välittömässä läheisyydessä ja piharakennusten välitse. Tämä Muukonniementien osuus näkyminen lienee säilynyt ainakin 1800-luvulta nykyisenkaltaisena.

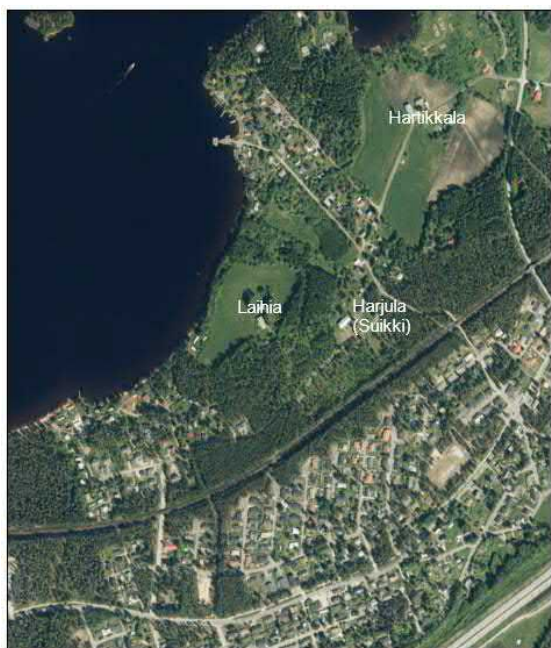
Muistumia vanhoista reiteistä on edelleen maastossa nähtävänä useissa kohdin mm. polkuina. Näitä on merkitty oheiseen karttaan.

Kuva 36. Ote kantakartasta (Lappeenrannan kaupunki / Webmap 20.01.2020). Kylämaisten alueiden, kuten Murheistenrannantien ja Venerannantien, rakenne on säilynyt nykyisinkin, mutta myös uutta on rakennettu ja mm. Rantaharjuntie on rakennettu uutena katuna, samoin kuin sen varrelle uusi asutus 2000-luvulla. Laihianrannantien alkupään linjaus on muuttunut perinteisestä, kun on rakennettu uusi radan alittava yhteys Pontukselle. Entinen Pontuksen alueen kautta kulkenut katuyhteys kohti Laihian kantatila on poistunut ja samalla kantatilan osuus alueen dominanttina on muuttunut näkymättömämmäksi. Itäisempi kulku alueelle radan yli (Venerannantien jatke) on muuttunut kevyenliikenteen alikuluksi ja linjaus hiukan muuttunut samalla. Alueella on näkyvissä vanhoja kulkuyhteyksiä mm. polkuina, joista osa on peräisin vähintään 1800-luvulta. Venerannantie on oikaistu myöhemmin, mutta pääosin sen linja vastaa 1800-luvun linjausta.

7. LAIHIAN KYLÄN RAKENNUSKANTA

Laihian kylän rakennuskanta muodostuu kahdesta vanhasta maatilakeskuksesta (Laihia ja Harjula) sekä Murheistenrannantien, Rantaharjuntien, Laihianrannantien ja Laihianrannankujan pientaloasutuksesta. Laihian itäpuolella on Hartikkalan kylä ja sen perinteinen maatilakeskus Hartikka.

Kuva 37. Vuoden 2017 ilmakehuvaan on merkitty alueen olemassa olevat vanhat tilakeskukset. (Maanmittauslaitos)

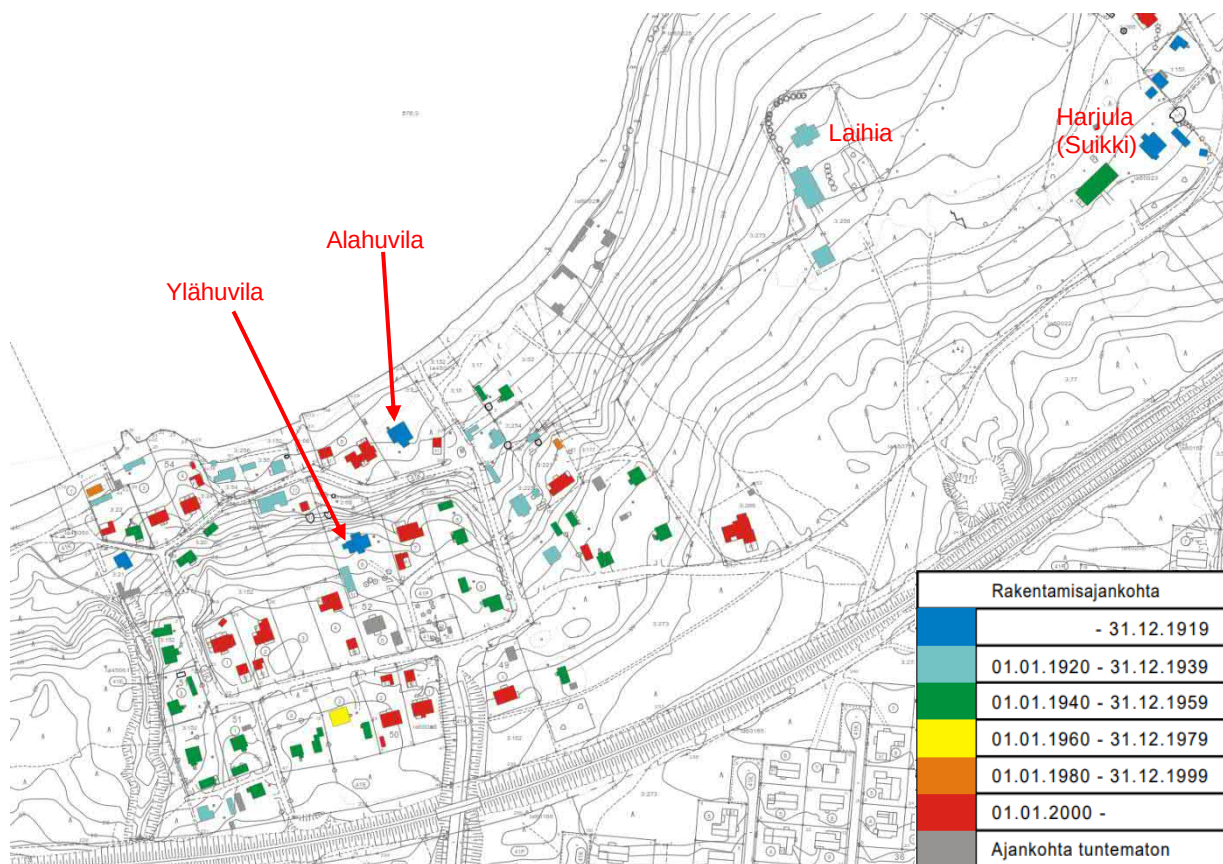
Laihian kylällä on pitkä historia, jossa rakennuskanta on muodostunut ilman suunnitelmaa, tarpeen mukaan. Todennäköisesti aluksi kantatilan ja maatala-toiminnan lisäksi alueelle rakennettiin kesähuiloita, joissa nautittiin alueen kauniista ympäristöstä ja raikkaasta ilmasta. Myöhemmin kahdesta erillisestä yksityishuvilasta muodostui nk. Lasten kesäsiirtola. Rakennukset kuuluvat Murheistenrannantien alueen vanhimpiin rakennuksiin (Ylä- ja Alahuvila). Tämä kertoo alueen historiasta kauniina kesänviettopaikkana pitkin hiekkarantoihin.

Laihian alueen vanhin rakennuskanta on 1800-1900-lukujen vaihteesta, mutta iso osa 1920- ja 30-luvuilta. Alue on täydentynyt 1940- ja 50-luvuilla ja edelleen useilla uusilla rakennuksilla 2000-luvulla. Muutama rakennus on 1960- ja 70-luvuilta.

Tiiviimpi kylämäinen ympärivuotinen rakentaminen käynnistyi todennäköisesti alueen teollistumisen myötä ja varmasti alueen muotoutumisessa oli merkittävää sekä Kanavansuun että Lamposaa-ren teollisuus- ja telakka-alueiden läheisyys. Myös Saimaa, Saimaan kanava, höyrylaivaliikenne ja rautatie ovat olleet lisäämässä alueen elinvoimaisuutta.

Perinteisesti Laihian ja Hartikkalan kylien pientaloasuminen on sijoittunut Murheistenrannantien ja Venerannantien kylämaisiin tiivistymiin, joiden ympärillä on ollut yksittäisiä maatilakeskuksia. Suurin osa alueen perinteisistä asuinrakennuksista on kapearunkoisia ja suhteellisen pieniä puurakennuksia, joissa on yksi täysi asuinkerros sekä lisätalaa ullakkokerroksessa ja mahdollisesti myös kellarikerros. Ainakin Lamposaaaren sahalla saatiin lotjilla toimitettua ylijäämäpuuta rantaan rakennusmateriaaliksi ja suuri osa 1920-30 -lukujen taloista onkin rakennettu pätkäpuusta, jota sahalla saatiin. Myöhemmin alue on täydentynyt 1950-luvun nk. rintamiestaloilla, jotka massoitteeltaan ovat hieman vanhinta rakennuskantaa suurempia, mutta kuitenkin nykyrakentamiseen nähden varsin kompakteja rakennusmassoja.

Vuonna 2007 on hyväksytty asemakaava Murheistenrannantien länsipuolelle, jonka jälkeen alueelle on rakennettu myös uudempia puisia asuinrakennuksia. Murheistenrannan asemakaavalla on ohjattu uudisrakentamista

Kuva 38. Teemakartta asuinrakennusten rakennusvuosista. Kartan tiedot pohjautuvat rakennusrekisteriin. (Lappeenrannan kaupunki / Kaupunkisuunnittelu)

siten, että se sopeutuisi vanhaan idylliseen puutalomiljööseen.

Vanha puutalorakentaminen on saanut rinnalleen koko aluetta täydentämään uudempia rakennuksia, jotka pääosin sopeutuvat suhteellisen hyvin vanhan rakennuskannan joukkoon.

Joitain uudempia yksikerroksisia rakennuksia joukossa on, joita ei ole sopeutettu massoittelultaan vanhaan rakennuskantaan. Erityisen näkyvän poikkeuksen vanhaan perinteiseen rakennuskantaan nähden tekee osoitteessa Laihianrannantie 10 sijaitseva punatiilinen yksikerroksinen omakotitalo, joka sekä massoittelultaan, materiaaleiltaan että sijoittelultaan poikkeaa selvästi alueen perinteisestä rakennuskannasta.

Aivan Saimaan rannassa Laihian kantatilan maalla on kaksi vanhojen puurakennusten pihapiiriä. Näissä pihapiiriä

Saimaan tuulilta ja rannassa kulkijoiden katseilta suojaa piharakennukset. Näiden rakennusten rakentamisaikajohdasta ei ole tietoa, mutta todennäköisesti rakennukset ovat 1900-luvun alkupuolelta ja ovat todennäköisesti olleet Laihian tilan vuokratiloja ja myöhemmin toimineet loma-asuntolina. Rakennukset ovat olleet jo vuosia tyhjiillään ja kärsineet ilkeivallasta ja huolenpidon puutteesta ja ovat erittäin huonossa kunnossa.

7.1. Laihian kantatila

Laihian kantatila sijaitsee rannasta koivaan mäen päällä. Tila on merkitty muun muassa vuoden 1893 venäläiseen topografiakarttaan. Laihian tila on mitattu vuonna 1832 ja maarekisteriin tila on merkitty 22.4.1913. Laihian tilan

maat rajoittuivat tällöin lännessä Lauritsalan hovin maihin ja idässä Jooseppi Suikin omistamaan tilaan.

Nykyinen mansardikattoinen päärakennus vuodelta 1924 on vuoraamaton. Hirsiseinää peittää haalistunut vaalean keltainen öljymaali. Vuonna 1955 rakennukseen on tehty sisälle remonttia, jolloin on purettu tulisijoja sekä asennettu vesijohto ja viemärointi. Rannan puoleisella julkisivulla on lasikuisti. Pihan puolella on umpikuisti, josta on sisäänkäynti. Rakennuksessa on alkupe räiset ikkunat.

Tilalle johtaa puukuja, jonka varrella sijaitsevat maatilan rakennukset, kuten leveärunkoinen, mansardikattoinen navetta. Navetta on 1920-luvulta, ja sen runko on hirttä ja osittain tiiltä. Tiiliosa on rapattu ja hirttä ei ole vuorattu vaan maalattu punaiseksi. Mansardikatto on väriltään vihreä kuten päärakennuksessa.

Tilan rajan läheisyydessä on ajokalu suoja 1920-luvulta. Rakennus on kunnostettu 2000-luvun alkupuolella. Rakennus on hirsipintainen ja punaiseksi maalattu. Kattomuotona on satulakatto ja katemateriaalina uusi pelti.

Laihian tilan maille rakennettiin jo 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa kesähuviloita. Näistä huviloista on kerrottu enemmän luvussa 9.

Kuva 39. Päärakennuksen julkisivu Saimaalle päin.

Kuva 40. Päärakennus ja navetta pellolta päin kuvattuna.

Kuva 41. Punainen navetta pihapiirin länsilaidassa.

Kuva 42. Kunnostettu hirsinen ajokalu suoja.

Kuva 43. Laihian tilan pihapiiri. Taustalla näkyy Myllyniemen asutusta.

7.2. Harjulan tila

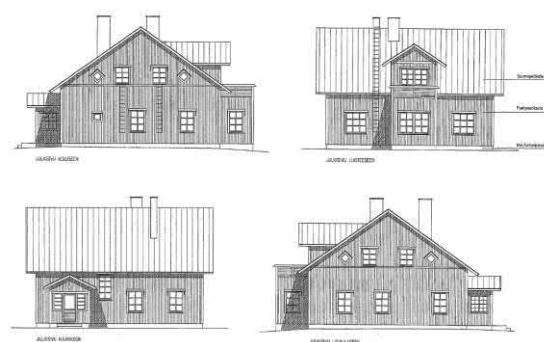
Harjulan (uusi Suikki) päärakennus on rakennettu 1903–1904 ja se oli alun perin yksikerroksinen. Asuinrakennus on myöhemmin korotettu puolitoistakerrokseksi ja rakennusta on myös levennetty. Saimaan puoleisella julkisivulla on lasikuisti ja sen päällä toisen kerroksen parveke. Satulakattoisen rakennuksen ulkovuoraus on vaalean siniseksi maalattu pysty-vaaka-pystyponttilauditus. Asuinrakennus on peruskorjattu vuonna 2002. Peruskorjauksen on suunnitellut Etelä-karjalan Maaseutukeskuksen Rakennussuunnittelutoimistolta rakennusinsinööri Pauli Akkonen.

Kuva 44. Päärakennus 1930-luvulla. Vanha kylänraitti on kulkenut talon ikkunoiden alta kohti Murheistenrantaa ennen tien siirtymistä nykyiselle paikalle, lähemmäksi rautatietä.

Kuva 45. Rakennuksen Laihianrannantien puoleinen julkisivu.

Kuva 46. Asuinrakennuksen julkisivupiirrokset vuodelta 2002. (Lappeenrannan kaupunki / Rakennusvalvonta)

Maatilan pihapiirissä on rakennusrekisterin mukaan 1900-luvun alun hirsinen aittarakennus. Nurkkakivin perustettu aitta on satulakattoinen. Hirsisen aittarakennuksen viereen on siirretty rakennusrekisterin mukaan 1900-luvun alkupuolella rakennettu pyöröhirsinen lato rantapellolta.

Kuva 47. Hirsirakenteinen aitta 1900-luvun alkupuolelta.

Navetta on rakennettu vuonna 1947. Navetan runko on sementtitiiltä ja lautta. Yläosan vuorauksena navetassa on punaiseksi maalattu pystylauditus. Kattomuoto on satulakatto. Navetan takana on puukuuri sekä uusi kasvihuone.

Kuva 48. Navetta pihalta päin kuvattuna. Navetan oikealla puolella on puukuuri.

Pihan perällä on saunarakennus 1900-luvun alkupuolelta. Punainen peiterimavuorattu ja satulakattoinen rakennus on kunnostettu ja alkuperäistä pohjaa on muutettu. Saunarakennuksessa on pukutilan ja saunan lisäksi ollut erillinen pyykkitupa. Katteena on musta peltikate. Saunan ja hirsisen aitan välissä on maakellari.

Kuva 49. Pihan perällä oleva saunarakennus. Saunan takaa näkyy naapuritontin piharakennus.

Kuva 50. Harjulan pihapiiri. Vasemmalla punainen sauna, keskellä päärakennus ja oikealla navetta. Päärakennuksen takaa näkyvät vanha hirsiaitta ja -lato.

8.1. Kummelikuja 4

Kapearunkoinen ja mansardikattoinen asuinrakennus on 1920-luvulta. Katemateriaalina on huopa. Rakennus on yksi alueen pienimmistä asuinrakennuksista ja tyyliinsä Laihianrannassa ja Myllyniemessä paljon 1920-30-luvuilla käytetty mansardikattoinen talo, jonka rakentamiseen on todennäköisesti käytetty Lanposaaren sahan ylijäämäpuuta.

Kuva 51. 1920-luvun kapearunkoinen asuinrakennus. Rakennuksen takaa näkyy viereisen tontin 2000-luvun mansardikattoinen asuinrakennus.

Pihan perällä on talousrakennus, jossa on myös sauna. Talousrakennus on rakennettu 1915 ja alkuperäistä talousrakennusta on mahdollisesti lyhennetty.

Kuva 52. Tontin piharakennus, jossa on myös sauna.

7.3. Murheistenrannantien, Laihianrannankujan ja Laihianrannantien rakennuskanta

Murheistenrannantien ja Laihianrannankujan välinen pientaloasutus koostuu 1930–1950-lukujen puutaloista. Osa alueen rakennuksista sijaitsee Laihian kantatilan jakamattomalla maalla eli niille ei ole muodostettu omia tontteja. Asuinrakennukset ovat tyypillisesti puolitoistakerroksisia ja pihapiirissä on yksi tai useampi talousrakennus. Asuinrakennukset ovat pääosin pohjamuodoltaan noppamaisia, tiiviitä massoja ja sisääntuloissa on erilliset kuistiosat. Rakennusmateriaalina on perinteisesti puu. 1930-luvun rakennuksissa on päädyissä nk. kissanpenkit eli päätyyn käännetty räystäsrakenne. Alueella on myös muutama asuinrakennus 2000-luvun alkupuolelta.

Kuva 53. Näkymä Murheistentien ja Laihianrannantien asuinalueeseen.

Kuva 54. 1930-luvun asuinrakennus (Laihianrannantie 4). Rakennuksen päädyissä on nk. kissanpenkit.

Kuva 55. Julkisivukuvat 1930-luvun asuinrakennuksesta (Murheistenrannantie 5) (Lappeenrannan kaupunki / Rakennusvalvonta).

Kuva 56. 1950-luvun asuinrakennus (Laihianrannankuja 4).

Pihapiiri on usein rajattu yhdellä tai useammalla talousrakennuksella. Useimmat Talousrakennukset sijaitsivat tonttien rajoilla ja ovat rakennusmassaltaan kapeita ja pitkiä sekä väritykseltään keltaisia ja punaisia.

Kuva 57. Kapea, tontin rajalla oleva talousrakennus (Murheistenrannantie 3).

Kuva 58. L-kirjaimen mallinen talousrakennus 1930-luvulta. Talousrakennus sijaitsee tontin rajalla ja rajaa pihapiiriä tielle ja rannalle päin (Murheistenrannantie 5).

Murheistenrannantien ja Laihianrannantien ja -kujan alue on ilmeeltään ja mittakaavaltaan suhteellisen yhtenäinen. Laihianrannankujan päässä sijaitsevalla rakennuspaikalla on korvattu vanha rakennus 2000-luvun alkupuolella uudisrakennuksella. Uudisrakennus soveltuu ilmeeltään ja rakennusmassaltaan alueen yleisilmeeseen. Laihianrannantien ja Laihianrannankujan kulmaukseen on toteutettu 2000-luvun alkupuolella punatiilinen omakotitalo, joka poikkeaa alueen yleisilmeestä väri- ja julkisivun materiaalien, mittasuhteiden sekä massoitte- luvun suhteen.

Kuva 59. Laihianrannankujan uudisrakennus. Rakennus on valmistunut vuonna 2002.

Kuva 60. Laihianrannantien punatiilinen uudisrakennus. Rakennus on valmistunut 2004.

Kuva 61. Murheistenrannantien ja Laihianrannankujan asuinrakennuksia.

Saimaan rannassa on kaksi autiotilaa, jotka ovat toimineen aikoinaan lomarakennuksina ja ehkä alun perin Laihian tilaan kuuluneina vuokratiloina. Rakennukset ovat olleet tyhjiillä useita vuosia ja kärsineet ilkeistä. Osa rakennuksista on jo osittain romahtanut. Punainen päärakennus yhdessä pitkän Saimaan suuntaisen talousrakennuksen kanssa muodostavat suljetun pihapiirin.

Kuva 65. Myllyniemi noin 1950-luvulla. Vasemmalla Kummelikuja 4 rakennus, joka sijoittui Hartikkalan kylän puolelle ja on edelleen olemassa kauniilla paikalla kallion päällä. Keskellä Korttisten perheen talo, joka oli Laihalan kylän puolella, Laihian tilan mailta lohkoktu ja sittemmin purettu ja korvattu uudisrakennuksella 1980-luvulla. Oikealla näkyy myös alueen muuta asutusta, joista osa on korvattu uudisrakennuksilla. (Kuvan ottanut Juha Järveläinen, saatu Seija Ventolalta)

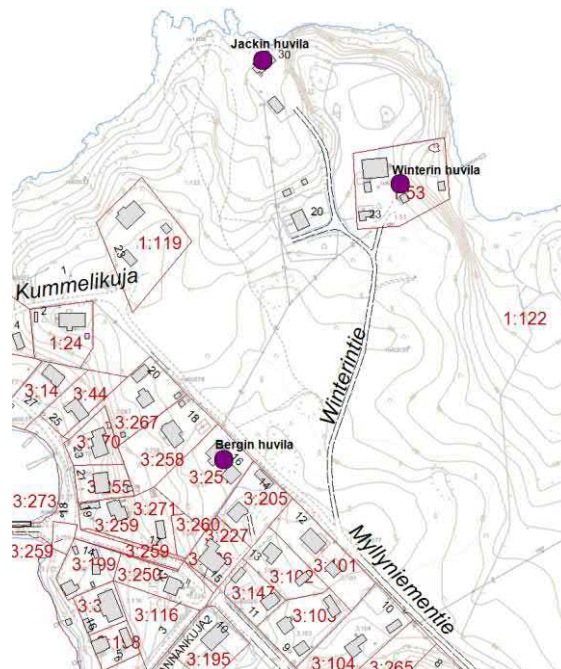
Venerannantien ja Myllyniementien varteen on rakennettu asuinrakennuksia useampana vuosikymmenenä. Rakennuskannan osittaisesta uudistumisesta huolimatta alueella on säilynyt sen omaleimainen 1900-luvun alkupuolen tiiviin työväenasuntoalueen tunnelma. Osa rakennuksista erottuu mittasuhteiltaan ja massoitteiltaan ympäristöstään.

8.1. Myllyniemen huvila-asutus

Luonnonkaunis Myllyniemi on houkutelut kesäasukkaita 1910-luvulta lähtien Viipurista ja sen ympäristöstä. Syy Myllyniemen valintaan kesäasuinpaikaksi ei ole täysin varmistunut, mutta yksi asiaan vaikuttava seikka lienee ollut Lamposaaren sahan omistavat viipurilaiset Wahlit. Heidän kauttaan on saattanut välittyä tieto luonnonkauniista ja puhtasvetisestä huvila-alueesta lähes asuttomalla niemellä.

Myös Laihian talossa oli perinteisesti ollut kesäasukkaita jo 1800-luvun lopulta lähtien ja tilan isäntä matkusteli itsekin ahkeraan mahdollisesti markkinoiden

kauniita luonnonmaisemia höyrylaiva-verkon äärellä tuttavilleen. Myös Myllyniemeen tulijat ovat saattaneet alkuun asua vuokralla ennen oman huvilan rakentamista.

Kuva 66. Myllyniemen huviloiden sijainnit virastokartalla. Ainoastaan Winterintien päässä oleva Jackin huvila on olemassa (rakennusta laajennettu 1950-luvulla), muut huvilat ovat korvattu uudisrakennuksilla.

Aktiivinen laivaliikenne Lappeenrannan, Savonlinnan ja Viipurin välillä sekä paikallinen laivaliikenne Lappeenrannan keskustaan on saattanut olla yksi houkutteleva tekijä rakentamaan kesähuviloita Myllyniemen ja Murheistenrannan alueelle 1900-luvun alussa.

Tietoja alueen huvila-asutuksen syntymisestä on saatu FM Tuula Airiolta. Hän tekee tutkimusta Murheistenrannan ja Myllyniemen huvila-asutuksesta.

Ensimmäinen huvila-asukas Myllyniemeen on Tuula Airion mukaan ollut Viipurin raastuvanoikeuden tuomari, myöhemmin hovioikeuden asessori Niilo Johan Henrik (Harry) Jack perheineen.

Hän rakensi tai rakennutti huvilansa niemen kärkeen vastapäätä Lamposaa-
ren sahaa, osoite nykyisin Winterintie
30. Talon alla olevasta hirrestä on löyty-
nyt merkintä: vuosi 1913. Jackin perhe
saapui paikalle koko kesäksi huoneka-
luineen päivineen. Jack möi huvilansa
1927 siirtyessään Rautalamille tuo-
miokunnan tuomariksi. Huvila siirtyi
1927-1940 Osuusliike Onnin henkilö-
kunnan kesävirikistyskäyttöön. Huvilaa
on ilmeisesti käytetty myös laivan odo-
tuspäikkänä. Kalliosta löytyy porattu
reikä, jotta on saatu nostettua lippu pys-
tyyn merkiksi laivoille matkustajista.
Varsinainen laivalaituri on sijainnut län-
teen päin, Kummelikujan päässä. Huvi-
lalta laiturille on kulkenut polku rantaa
myöten.

Kuva 67. Jackin huvila nykyasussaan. Al-
kuperäistä rakennusta on korotettu ja laa-
jennettu.

Vuodesta 1940 lähtien huvila on ollut
nykyisen omistajasuvun hallussa. Ra-
kennuksen omistajan kertoman mu-
kaan perhe käytti aluksi kahden huo-
neen hirsirakennusta kalastustarvikkei-
den varastona, mutta 1950-luvulla ra-
kennus otettiin uudelleen asuinkäyt-
töön. Rakennuksen runkoa on leven-
netty ja rakennusta on korotettu ullakko-

kerroksella. Alkuperäinen kahden huo-
neen huvila on nähtävissä vielä sisäti-
loissa.

Viipurin maalaiskunnan kunnanlääkäri
ja myöhemmin Viipurin piirin piirilääkäri
Uno Anders Winter on mahdollisesti
alueen seuraava huvilan rakentaja. Hu-
vila sijaitsi metsän keskellä Winterintien
keskipaikkeilla, josta oli näkymät Harti-
kanlahdelle, osoite nykyisin Winterintie
23. Huvila on korvattu uudisrakennuk-
sella vuonna 1975.

Kuva 68. Winterin huvila näkyy hääseuru-
een takana.

Winter saapui Airion tietojen mukaan
Myllyniemeen pari vuotta ennen 1918
alkanutta sisällissotaa. Winterin muisto
filantrooppina (hän auttoi ja lääkitsi si-
sällissodan aikana nälkää näkeviä paik-
kakuntalaisia lapsia) näkyy tien ni-
messä edelleen. Winterien huvila-aika
lienee päättynyt viimeistään 1930-lu-
vulle tultaessa, sillä Winter kuoli 1929.

Huvilaa on saatettu käyttää myös juhla-
tilana, kuten alla olevassa kuvassa,
jossa huvilan portailla on hääseurue.

Leskirouva Viktoria Augusta Berg (o.s.
Wahl) saapui poikansa Alexanderin
(Aale) kanssa Myllyniemeen 1929 ton-
tin lohkomistietojen perusteella, osoite
nykyisin Myllyniementie 16. Poika Aale
valmistui biologiksi ja yhdessä äidin
kanssa he perustivat rehevän ja kasvi-

valikoimaltaan monipuolisen puutarhan. Puutarhasta on sittemmin levinnyt lajeja lähiympäristöön, kuten kevät-sikoita ja Kummelikujalla oleva angervoaita. Bergin perhe käytti huvilaa ilmeisesti 1940-luvun puoliväliin saakka. Sen jälkeen se siirtyi Wahleille Lamposaaren sahan työ- ja henkilökuntatarpeisiin. Myöhemmin huvila oli vuokra-käytössä. Huvila on purettu 1980-luvulla ja korvattu uudisrakennuksella 1991.

Airion tekemien haastatteluiden pohjalta on tiedossa, että Myllyniemen huvila-asukkaat tunsivat toisensa. Kaikki alueelle muuttaneet kuuluivat sivistyneistöön ja olivat akateemista koulutusta saaneita. Heitä yhdisti myös suuri kiinnostus puutarhan hoitoon, jonka seurauksena Myllyniemen ja Winterintien alueella kasvaa poikkeuksellisia kasveja, kuten pihtakuusia, tataarinvaahteraa sekä perennoja ja koriste-pensaita. Huvila-asukkaita kiinnosti myös asua tavallisen kansan keskellä ja he kutsuivatkin paikkakuntalaisia muun muassa perhejuhliinsa.

Myllyniemen laivalaituri on sijainnut vastapäätä tilaa Kummelinkuja 4, Myllyniemen päässä. Laituri on poistettu ilmeisesti 1960-luvulla, kun laivaliikenteen käyttö väheni autokannan lisääntymisen ja paikallisliikenteen linja-autoverkoston kehittymisen myötä.

Laituri oli paikallisen laivaliikenteen käytössä, jolla hoidettiin paikallisliikennettä kaupungin keskustaan ja takaisin. Kauppatori ja meijeri sijaitsivat sataman läheisyydessä Kaupunginlahdella. Liikennettä hoidettiin höyrylaivoilla, joiden laitureita oli muun muassa Muukonniemessä, Myllyniemessä ja Lauritsalan sahan rannassa.

Myllyniemen laituria käyttivät myös Lamposaaren tehtaan työntekijät, jotka rospuuttoaikaan kulkivat sahan moottoroiduilla veneillä tai hinaajilla sahalle ja takaisin.

8.2. Venerannantie 14

Venerannantien päässä, Saimaan rannan tuntumassa, on 1920-luvun pieni asuinrakennus. Pekkala-nimisellä tilalla sijaitseva rakennus on tyypillinen sen aikakauden rakennus Laihian ja Myllyniemen alueelle. Rakennus on tyyliltään Laihianrannassa ja Myllyniemessä paljon 1920-30-luvuilla käytetty mansardikattoinen rakennus. Rakennus on tehty jämälaudoista, jota lotja toi Lamposaa-ren sahalla.

Rakennuksessa on mansardikatto ja ulkokuuoraus on keltaiseksi maalattu pysty-vaaka-pystyponttilaudoitus. Pihalla on myös talousrakennus 1970-luvulta sekä kaksi kevytrakenteista vajaa. Asuinrakennus on rakennettu rantakallion päälle aivan vesirajan tuntumaan.

Kuva 69. Mansardikattoinen asuinrakennus rantakalliolla.

8.3. Kummelikuja 4

Kummelinkujan päässä on omalla rantatontilla asuinrakennus 1940-luvulta. Alkuperäinen huvilarakennus on palanut sotien välissä. Satulakaton katemateriaali on punainen tiilikate ja rakennuksen julkisivu on valkoiseksi maalattu vaakaponttilaudoitus, yksityiskohdat ovat vaaleanvihreät. Rakennus toimii nykyisin vapaa-ajan asuntona.

Rakennuksen edessä korkealla kalliolla sijaitsee vanha merimerkki eli kummeli. Kummeli on rannalle rakennettu, yleensä valaisematon merimerkki, joka toimii karkean paikannuksen apuvälineenä. Kummelin tarkkaa ikää ei ole tiedossa.

Kuva 70. Kummelikujan vaalea asuinrakennus. Kuvan oikeassa reunassa näkyy punainen pihasauna.

Pihapiirissä on 1900-luvun alun talousrakennus sekä rannassa 1999 valmistunut sauna, jossa on avoterassi Saimaalle päin. Molemmissa on punaiseksi maalattu vaakalaudoitus. Talousrakennuksen erityispiirteenä on pihan puoleisessa julkisivussa pariovien yläpuolella kaksi pientä vinoneliön muotoista ikkunaa.

Kuva 71. 1900-luvun alun talousrakennus on kuvan vasemmassa reunassa. Taustalla näkyy naapuritontin keltainen asuinrakennus 1980-luvulta.

8.4. Osuusliike Onni, Venerannantie 1

Laihian myymälä avattiin vuonna 1931 talouslaman aikana. Lamposaareen oli avattu Onni jo vuonna 1906, mutta se lakkautettiin jo heti seuraavana vuonna ja perustettiin 1920-luvulla uudestaan. Laihialaiset saivat kuitenkin oman Onni-kaupan.

Kauppa sijoittui Katariina Suikki-Hiltusen mukaan Kallion taloon. Rakennus sijoittuu Venerannantien ja Muukonniementien risteykseen, osoitteeseen Venerannantie 1 / Muukonniementie 2.

Kaupunginarkistosta tai Lappeenrannan kaupungin Rakennusvalvonnasta ei löytynyt tätä selvitystä varten yhtään suunnitelmakuvaa 1930-1960-luvulta Laihian Osuusliike Onnin rakennuksesta. Yhdet lupakuvat löytyivät Lappeenrannan kaupungin Rakennusvalvonnan sähköisestä arkistosta ja nämä ovat vuodelta 1979. Lisäksi pihasaunasta on lupakuvat ja ympäristökartta vuodelta 1954.

Myymälä 16 Laihialla

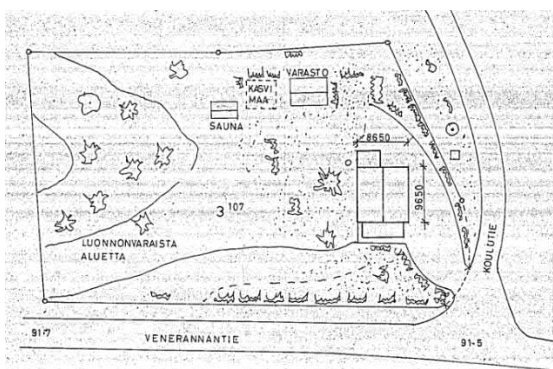

Kuva 72. Vuonna 1954 julkaistussa Osuusliike Onnin 50-vuotisjuhlajulkaisussa on kuva rakennuksesta kauppana ollessaan. Tässä näkyy, että lounaispäädyssä ei ole ollut erillistä kuistiosaa myymälään ja ikkunat ovat alkuperäiset neliruutuiset. Lisäksi ilmeisesti myös toisella kattolappeella on ollut lappeesta nostettu kattolyhty. (Onni 50, Osuusliike ONNI 1904-1954)

Lappeenrannan kaupungin kiinteistötoimijärjestelmän mukaan tilan nimi on "Onnela" ja tila on rekisteröity vuonna 1958.

Tontin maapinta-ala on 3490 m². Lisäksi vanhoista rakennusluvista selvisi, että Onnin tontin vanha kiinteistötunnus on ollut 3-47. Tämä palstatila "ONNELA" on rekisteröity vuonna 1934 ja maapinta-ala on ollut 1280 m². Rakennus ja maa-ala ovat yksityisessä omistuksessa. Kiinteistötietojärjestelmän mukaan asuinrakennus on rakennettu vuonna 1930 eli vuotta ennen, kun Lahian Onni on aloittanut toimintansa. Tyyli- ja piirteiden mukaan rakennus saattaa olla myös 1920-luvulta. Kiinteistötietojärjestelmän mukaan talousrakennukset on rakennettu vuosina 1948 ja 1955. Ilmeisesti tila on lohkottu Harjulan tilasta.

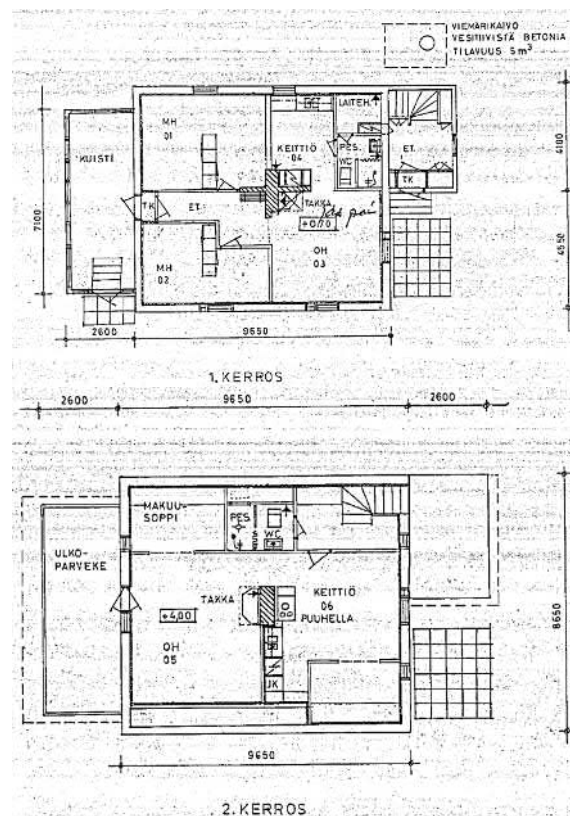
Vuoden 1979 lupakuvien mukaan rakennuksen päämassan päämitat ovat 8650x9650. Tämän lisäksi rakennuksen koilliskulmalla lyhyellä sivulla on yksi-kerroksinen kuistiosa ja lounaispäädyssä koko rungon levyinen kuisti, jonka toisessa kerroksessa on koko päädyn pituinen parvekeosa. Tämä osa on lisätty myöhemmin, mahdollisesti 1970-luvun uudistuksissa. Luoteen puolella katossa, joka on tiiltä, on pieni kattolyhty, jossa on lapekatto. Samanlainen on ilmeisesti ollut myös toisella lappeella.

Kuva 73. Vuoden 1979 rakennusluvan asemapiirustus (ei pohjois-eteläsuuntainen). (Lappeenrannan kaupunki/ Rakennusvalvonta)

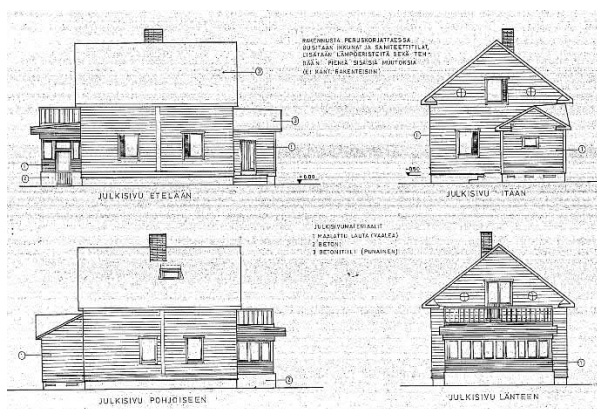
Rakennuslupakuvien mukaan asuinrakennuksen pinta-alaksi on merkitty 122,5 m², josta 72,0 m² on ensimmäisessä kerroksessa ja 50,5 m² toisessa kerroksessa. Rakennuksessa on ollut

kaksi asuntoa, joista toiseen, ensimmäisen kerroksen asuntoon, on kuljettu lounaan puoleisesta sisäänkäyntikuistista ja yläkerran toiseen asuntoon on ollut käynti koillispuolen sisäänkäyntikuistin kautta, jossa on portaat yläkertaan.

Kuva 74. Vuoden 1979 lupakuvista näkyy rakennuksen perusratkaisu. Alakerrassa on 1930-luvusta lähtien toiminut Osuusliike Onnin myymälä ja yläkerrassa on ollut asunto. Mahdollisesti koko alakerta ei ole ollut myymälätilaa, vaan sielläkin on voinut olla lisäksi asunto. (Lappeenrannan kaupunki/Rakennusvalvonta)

Rakennuksen arkkitehtuurissa näkyviä 1920-luvun piirteitä noppamaisen perusmassan lisäksi ovat mm. päädyissä kissanpenkit eli julkisivulle kääntyvät räystäään jatkeet, ristikoin jaetut pyöreät ikkunat ullakon tasolla ja tiilikate. Lisäksi julkisivun jaottelu listoin sekä kulmalistat ovat tyypillisiä 1920-luvun asuintaloissa. Ikkunat ovat tuuletusritiläiset 1970-luvun ikkunat ja poikkeavat rakennuksen muusta ilmeestä. Ikkunoiden pielilistoituksen alkuperästä ei ole tietoa.

Kuva 75. Vuoden 1979 rakennusluvassa on esitetty rakennuksen julkisivut. Tässä yhteydessä uusittiin ikkunat 1970-luvun malliseksi tuuletusritilällisiksi ikkunoiksi, jotka poikkeavat rakennuksen alkuperäisestä tyylistä. (Lappeenrannan kaupunki/Rakennusvalvonta).

Kuva 76. Entinen osuuskauppa koillisesta päin kuvattuna. Rakennuksen arkkitehtuurissa 1920-luvun piirteistä kertoo päätyjen kissanpenkit eli julkisivulle kääntyvät räystään jatkeet.

Tontin piharakennuksista sauna on rakennettu 1950-luvulla ja varastorakennus lienee 1930-1940-luvulta. Myös niissä on tiilikatto. Saunalle on haettu lupa vuonna 1954. Tämän luvan yhteydessä on esitetty Ympäristökartta, jossa varastorakennus sijoittuisi asuinrakennuksen kanssa samaan linjaan, sen koillispuolelle. Voi olla, että nykyinen piharakennus on alkuperäinen ja ympäristökartta ylimalkaisesti piirretty tai sitten piharakennusta on siirretty tai nykyinen piharakennus on siirretty paikalle jostain muualta. Vuoden 1979 luvassa on taasen maininta, että haetaan lupaa varastorakennuksen purkamiselle,

mutta ilmeisesti varastoa ei ole purettu tai sitten kuvista ei ilmene, jos pihalla on ollut vielä kolmas piharakennus. Voi olla myös, että tuolloin on purettu alkuperäinen ja korvattu uudella piharakennuksella.

Tätä selvitystä varten ei saatu varmistettua, milloin kauppatoiminta rakennuksessa päättyi. Osuusliike Onni on kuitenkin vuonna 1966 hakenut lupaa uudelle myymäläasuinrakennukselle Pontukselle. Voi hyvinkin olla, että autoistuminen on jo ollut pitkällä ja kaksi myymälää näin lähekkäin toisiaan ei ole ollut kannattavaa ja uuden Pontuksen myymälän myötä kaupan pito Laihialla on loppunut.

8.5. Venerannantien, Venerannankujan ja Myllyniementien rakennuskanta

Venerannantie ja Myllyniementie ovat pitkä kapeita hiekkateitä, jotka johtavat Muukonniementieltä kohti Saimaata. Asutus on keskittynyt Myllyniementien ja Venerannantien väliselle alueelle sekä Saimaan rannan tuntumaan.

Kuva 77. Myllyniemen kärjen asuinrakennuksia. Suurin osa rakennuksista on 1,5-2-kerroksisia. Uudemmat asuinrakennukset ovat runkosyvyydeltään leveämpiä kuin 1920-1950-luvun asuintalot. Myös talousrakennusten runkosyvyys ja korkeus ovat kasvaneet verrattuna alueen alkuperäisiin talousrakennuksiin. (Lappeenrannan kaupunki/Maaomaisuuden hallinta)

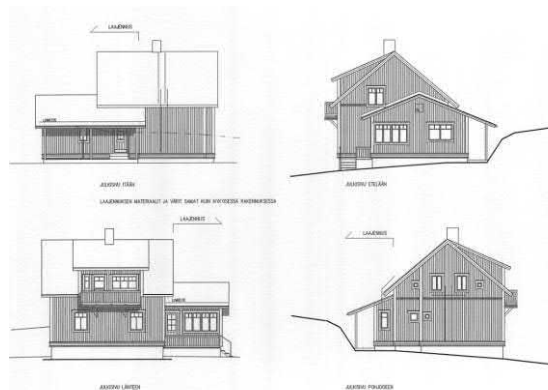
Venerannantien asuinrakennuksista vanhimmat ovat 1920-luvulta ja uusimmat 2000-luvulta. Kallioisen maaperän ja Saimaata kohti laskevan rinteeseen vuoksi rakennuspaikat ovat muodostuneet vapaasti.

Venerannantien rantaosuudella, satamasta kohti niemenkärkeä, ei ole enää alkuperäisiä puutaloja jäljellä, lukuun ottamatta yhtä 1930-luvun puutaloa. Tien päässä on kaksi 1980-luvun asuinrakennusta. 1930-luvun talon vieressä on kaksi 2000-luvun asuinrakennusta. Rannan asuinrakennukset on toteutettu rinneratkaisuina ja rakennuksissa on isot parvekkeet ylemmissä kerroksissa, joista avautuu näkymät Saimaalle.

Kuva 78. Venerannantien rannan tuntuman 1,5-2-kerroksisia asuinrakennuksia. Rakennusten toisissa kerroksissa on parvekkeet, joista avautuu näkymä Saimaalle.

Venerannantien asuinrakennukset rannan ja Muukonniementien välillä ovat suurimmaksi osaksi 1920-1950-luvulta. Joukossa on muutamia 1960-1970-luvulla rakennettuja asuinrakennuksia. 1960-luvulla rakennetut noudattelevat massoitteeltaan ja tyylieltään rintamies- talojen arkkitehtuuria, mutta 1970-luvulla rakennettu tiilitalo poikkeaa tyyli- ltään ja kattomuodoltaan ympäröivästä rakennuskannasta. Vanhempia asuin- rakennuksia on myös laajennettu asu- mismukavuuksien lisäämiseksi.

Kuva 79. Noppamaiseen 1940-luvun asuinrakennukseen on tehty 1-kerroksinen laajennusosa 2000-luvulla (Venerannantie 19) (Lappeenrannan kaupunki/Rakennusvalvonta).

Kuva 80. Venerannantien rakennuskantaa. Alueella on suurimmaksi osaksi rintamies- talotyyppin asuinrakennuksia. (Lappeenran- nan kaupunki/Maaomaisuuden hallinta).

Venerannankuja on kapea jyrkähkö Saimaata kohti laskeva soratie, jonka varressa on asuinrakennuksia eri vuosikymmeniltä. Rannassa, Venerannankujan molemmin puolin on vanhimmat asuinrakennukset. Tien varressa on myös rakentamaton tila.

Venerannankujan 5 kiinteistöllä on vanha ulkorakennus korvattu uudella talousrakennuksella, jolloin on saatu lisätilaa asumiseen. Tällöin vanha asuinrakennus on säilyttänyt paremmin alkuperäisen ilmeensä. Asuinrakennukseen on lisätty parveke, kuisti sekä pieni laajennus sisäpihan puolelle.

Kuva 81. Ajallinen kerrostuma Saimaan rannan tuntumassa. Taaimpana on 1920-luvun keltainen asuinrakennus. Keskellä keltainen 1980-luvun matala asuinrakennus ja lähimpänä 1940-luvun saneerattu asuinrakennus sekä 2000-luvun talousrakennus (kuvassa oikealla etualalla).

Kuva 82. Venerannankujan rakennuskantaa. Matalat 1970-1980-lukujen rakennukset erottuvat massoitteillaan vanhemmista asuinrakennuksista. (Lappeenrannan kaupunki / Maaomaisuuden hallinta)

Myllyniementien varren asuinrakennukset ovat suurimmaksi osaksi 1980-2000-luvulta. Vanhempaa rakennuskantaa on korvattu uudisrakennuksilla, mutta osan pihapiireihin on jätetty vanhoja talousrakennuksia ajallisiksi kerrostumiksi. Tien varressa on kaksi 1920-luvun asuinrakennusta, joista toisen ulkonäkö on muuttunut huomattavasti 1980-luvun peruskorjauksen yhteydessä.

Kuva 83. Vuoden 1928 asuinrakennus on yksi Myllyniementien vanhimmista rakennuksista. Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen muotonsa.

Suurimmat poikkeukset ovat Muukonniementien ja Myllyniementien risteyksessä oleva hirsinen lomamökkimäinen asuinrakennus sekä osoitteessa Myllyniementie 12 sijaitseva kaksikerroksinen 2000-luvun moderni kivitalo.

Kuva 84. Muukonniementien ja Myllyniementien kulmauksessa oleva 1990-luvun hirsinen lomamökkimäinen asuinrakennus.

Uudemmissa rakennuksissa runkosyvyys ja massoitteilu poikkeavat vanhemmasta 1900-luvun alkuvuosikymmenten arkkitehtuurista. Talousrakennusten koko on myös kasvanut ja talousrakennukset ovat leveämpiä ja korkeimpia kuin aiemmin tonttien reunoilla sijainneet kapeat ja pitkät talousrakennukset.

Kuva 85. Alueelle sopimaton moderni 2010-luvun alun kivitalo.

Muukonniementien ja rautatien välisellä alueella on väljästi rakennettu 1940-1960-lukujen asuinrakennusten ryhmittymä. Rakennukset ovat Hartikkalan mailla kuten lähes kaikki Winterintien kiinteistötkin.

Kuva 86. Muukonniementien ja rautatien välisellä alueella on ryhmittymä rintamies-talotyyppejä asuinrakennuksia.

Winterintiellä on kolme asuinrakennusta. Vanhin on niemenkärjessä oleva Jackin huvila. Rakennus sijaitsee rantakalliolla.

Ylempänä on 1965 ja 1975 rakennetut asuinrakennukset. Rantaan ulottuvalla kiinteistöllä on ollut aikoinaan Winterin huvila. Winterintien alueen muodostaan oman kokonaisuuden ja alue on väljempi ja erillään Myllyniemen tiiviistä asutuksesta.

Kuva 87. Winterintien rakennuskantaa. Etualalla oikealla oleva punakattoinen rakennus on ns. Jackin huvila.

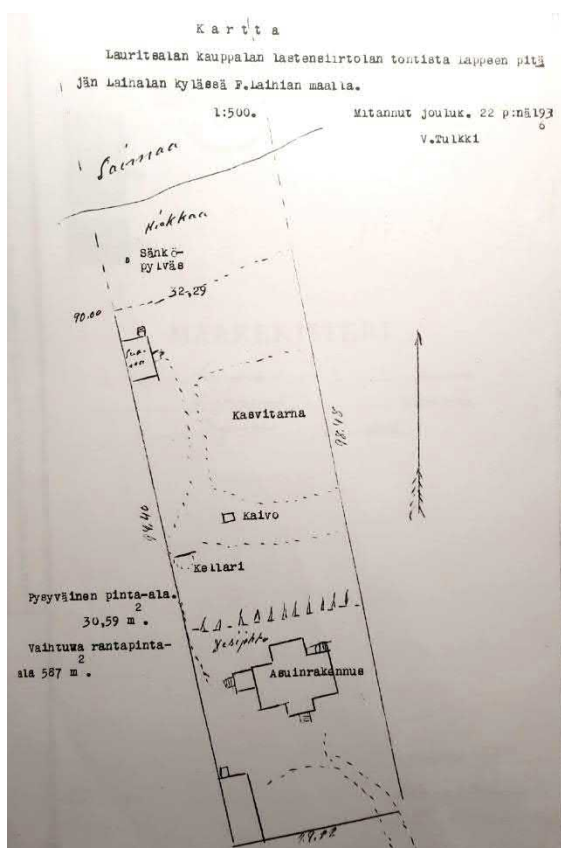
9. ASEMAKAAVOITETTAVAN ALUEEN ULKOPUOLELLA OLEVAT MERKITTÄVÄT KOHTEET

Tähän selvitykseen on otettu mukaan maakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviä kohteita Laihianrannan ja Myllyniemen asemakaavoitettavan alueen ulkopuolelta. Kyseiset kohteet liittyvät olennaisesti Laihianrannan ja Myllyniemen alueen historiaan ja kehitykseen. Kohteiden rakennushistoriasta on kerrottu pääkohdat.

Nämä kohteet ovat Murheistenrannasta Ylähuvila ja Alahuvila sekä Hartikkalan kylästä Hartikkalan tilakeskus ja Muukonniemen koulu.

9.1. Ylähuvila eli villa Tallbo

Niin kutsuttu ”Ylähuvila” on ilmeisesti alkujaan kesähuvilaksi rakennettu kaunis hirsirakennus mäen päällä. Rakennus on alun perin rakennettu Laihian tilalta vuokratulle maa-alueelle. Rakennettu Lappeenranta -teoksen mukaan huvila on valmistunut vuonna 1903. Huvilan vuokraama maa-alue ulottui aikanaan mäen päältä suorakaiteena rantaan, jossa oli hiekkaranta ja rantasauna. Rinteessä oli jääkellari ja luonnonkiviportaatti ylös huvilalle.

Kuva 88. Vuonna 1936 mitattu kartta maa-alasta lasten kesäsiirtolaa varten. (Pekka Lehtipuro / Lappeen tuomiokunnan ilmoitusasiainpöytäkirja vuodelta 1952)

Yläpihan puolella on pitkänmallinen piharakennus. Rantatasanteella rinteeseen ja hiekkarannan välillä oli yleinen kulkuyhteys maa-alueen läpi. Paikalla kulkee nykyisin Murheistenrannantie. Nykyisen tontin alapuolella Murheistenrannantien varressa on pumppaamo. Huvilan tontti sijoittuu nykyisin vain mäen päälle ja rannassa osa vanhasta tontista on lohkottu uudeksi tontiksi.

Huvilan alkuperäistä rakennuttajaa ei saatu selvitettyä tätä selvitystä varten. Koska maa-ala on ollut Laihia tilaan kuuluvaa maata, ei siitä ole tehty lainhuutojakaan ennen huvilan siirtymistä Lauritsalan kauppalalle. Ensimmäiset viralliset merkinnät huvilasta löytyvätkin 1930-luvulta, kun huvilan silloin omistanut hammaslääkäri Ragnar Albert Timgren Viipurista kaupitteli huvilaansa

Lauritsalan kauppalalle lasten kesäsiirtolaksi. Rakennukset siirtyivät Lauritsalan kauppalalle vuonna 1934. Rakennus toimi kesäsiirtolana vuoteen 1967 saakka, jolloin Lappee, Lauritsala ja Lappeenranta yhdistyivät yhdeksi kunaksi.

Ylähuvila on toiminut myös 1930-luvulla väliaikaisena kulkutautisairaalana. Alueen asukkaiden kertoman mukaan huvilassa on sota-aikana majoittunut kuljetusjoukkoja, ja huvila on toiminut myös naisten työsiirtolana eli vankeinhoitolaitoksena.

Huvilan alkuperäisen näköinen ulkoasu on säilynyt. Saimaan puolella on lasikuisti, muutoin huvilassa on T-malliset ikkunat. Huvila on suojeltu Murheistenrannan asemakaavalla vuonna 2007.

Kuva 89. Ylähuvilan julkisivu Saimaalle päin. Rakennus sijaitsee rinteeseen yläosan reunassa ja Saimaan puolella on lasikuisti. Oikealla näkyy kiviportaat, joita pitkin kuljetaan rantaan.

Huvila on 1½-kerroksinen ja hirsirunkoinen. Ulkokuori on pääosin peiterima-vaakapontti-peiterima -laudoitusta. Kattomuotona on päämassassa satulakatto, jossa pitkällä sivuilla on frontonit. Länsipäädyn kuistisosa on varustettu poikkipäädellä. Myös Saimaan puolella olevassa lasikuistissa kattolap-

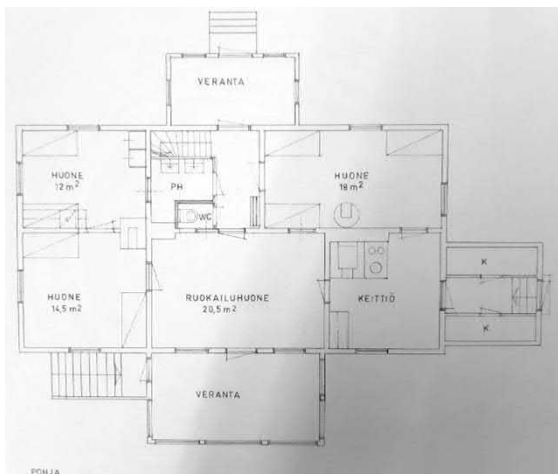
peella on kaksi poikkipäätä. Katemateriaalina on pelti. Alkuperäinen katemateriaali on ollut päre.

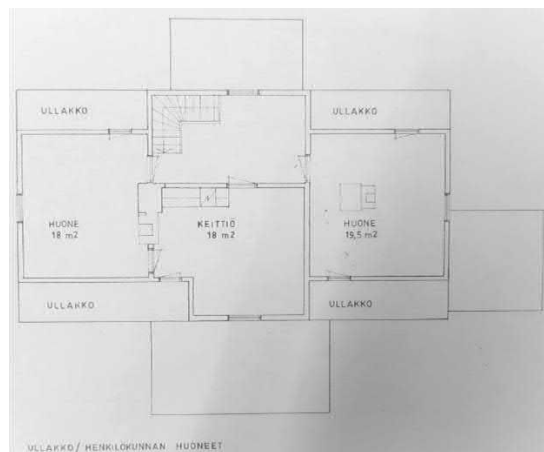
Kuva 90. Ylähuvi pihalta päin kuvattuna.

Kuva 91. Ylähuvilan sisääntulojulkisivu.

Kuva 92. Lappeenrannan kaupunginarkkitehdin Reino Ahjopalon signeeraama suunnitelma Lastensiirtolan pohjakerroksen muutoksista marraskuulta 1966. (Lappeenrannan kaupunki / Rakennusvalvonta)

Kuva 93. Lappeenrannan kaupunginarkkitehdin Reino Ahjopalon signeeraama suunnitelma Lastensiirtolan ullakkokerroksen henkilökunnan huoneista marraskuulta 1966. (Lappeenrannan kaupunki / Rakennusvalvonta)

Pihalla on suurehko punaiseksi maalattu talousrakennus. Rakennus sijoittuu rinteeseen niin, että päädyssä olevaan autotalliin ajetaan pihantasolta ja muihin varastotiloihin kuljetaan rappusten kautta. Pihalla on myös uudehko kahdeksankulmainen valkoinen huvimaja.

Kuva 94. Ylähuvilan talousrakennus. Vasemmalla näkyy huvimaja.

Ylähuvi on suojeltu asemaakaavalla merkinnällä sr-1: Rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokas rakennus. MRL §:n nojalla määrätään, että rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat julkisivun, vesikaton tai sisätilojen rakennustaiteellista tai historiallista arvoa. Merkittävistä korjaus- tai

muutostöistä on pyydetty museoviranomaisten lausunto. Korjaus- ja muutostöiden sekä käyttötarkoituksen muutosten tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokas luonne ja ominaispiirteet säilyvät. Erityisesti julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja.

9.2. Alahuvila eli Westlingin huvila

Niin kutsuttu ”Alahuvila” tai Laihialaisten mukaa ”Veslinin huvila” on todennäköisesti alkujaan kesähuvilaksi rakennettu hirsirakennus aivan Saimaan rannalla, osoitteessa Murheistenrannantie 11.

Rakennuksen alkuperäistä rakennusvuotta tai alkuperäistä rakennuttajaa ei saatu varmistettua tätä selvitystä varten, mutta luultavasti rakennus on 1800-luvun lopulta, ja rakennuttajana on suurella todennäköisyydellä toiminut Westlingin suku, joka omisti rakennuksen pitkään.

Rakennettu Lappeenranta -teoksen mukaan huvila on valmistunut 1800-1900 -lukujen vaihteessa. Nimitys ”Alahuvila” juontaa juurensa Lauritsalan kauppalan lasten kesäsiirtolaan, johon alkujaan hankittiin 1930-luvulla mäen päällä sijainnut hammaslääkäri Timgrenin huvila, ”Ylähuvila”, ja 1950-luvulla kauppa osti kesäsiirtolakäyttöön myös Westlingin huvilan ja sitä kutsuttiin ”Alahuvilaksi”. Joka tapauksessa rakennus on alueen vanhinta rakennuskantaa ja rakennettu ennen mäen päällä sijaitsevaa Ylähuvilaa ja vanhempi kuin nykyinen Laihian tilan päärakennus.

Kuva 95. Alahuvilan pihapiiri rannalta päin kuvattuna.

Rakennus sijoittuu aivan hiekkarannan tuntumaan, rannan tasanteelle. Se on satulakattoinen, yksikerroksinen puurakennus, jossa lännen puolella on pitkä lasikuisti. Rakennuksessa on käytössä oleva ullakkokerros. Rakennus on perustettu luonnonkiviperustukselle, joka on osin varsin pienistä lohkareista koottu, siinä on tiilikatto ja julkisivu on alaosastaan pystylaudoitettu, muutoin vaakalaudoitettu. Rakennuksen runkomateriaalina on pääosin hirsi. Päämassan kattolapteen alle jäävä lasikuisti on ilmeisesti lisätty päämassaan myöhemmin, ainakin sitä on jatkettu pohjoiseen päin 1950-luvulla, ja sen perustuksena on betonivalu.

Kuva 96. Alahuvila Murheistenrannantien suunnasta kuvattuna.

Etelä-Karjalan museon Kioski-tietokannassa Ylä- ja Alahuvila ovat sekoittuneet keskenään ja Alahuvilaa on pidetty hammaslääkäri Timgrenin huvilana, mutta tosiasiaassa Ylähuvila kuului Timgrenille 1930-luvulle saakka, jolloin se

siirtyi Lauritsalan kauppalan kesäsiirtolaksi ja Alahuvila oli Westlingin suvun omistama

Alahuvila on suojeltu asemaakaavalla merkinnällä sr-1: *Rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokas rakennus. MRL §:n nojalla määrätään, että rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat julkisivun, vesikaton tai sisätilojen rakennustaiteellista tai historiallista arvoa. Merkittävistä korjaus- tai muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisten lausunto. Korjaus- ja muutostöiden sekä käyttötarkoituksen muutosten tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokas luonne ja ominaispiirteet säilyvät. Erityisesti julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja.*

Kuva 97. Autokatos ja varasto. Takaa näkyy Alahuvila.

9.3. Hartikkalan tila

Hartikan talo sijoittuu vanhan kylätien varteen, kylätien kulkiessa tilan läpi, aivan navetan ajosillan vieritse ja pääarakennuksen vieritse, sen eteläpuolella.

Hartikan talon historia entisenä kruununtilana juontaa juurensa 1700-luvulle, mahdollisesti kauemmaksikin. Hartikan tilan maat ulottuivat harjua pitkin Hakaliin ja Mustolaan saakka.

Lauritsalan kauppalan perustamisen yhteydessä yksi kauppalanosa nimettiin Hartikkalaksi, alueen historiallisen lähtökohdan mukaisesti.

Hartikan tilalla on kiinteistötietojärjestelmän mukaan suoritettu yhteishalkominen vuonna 1895, jolloin on muodostettu kaksi tilaa, tilat numero 1 ja 2. Tätä ennen emätila on merkitty rekisteröidyksi vuonna 1855.

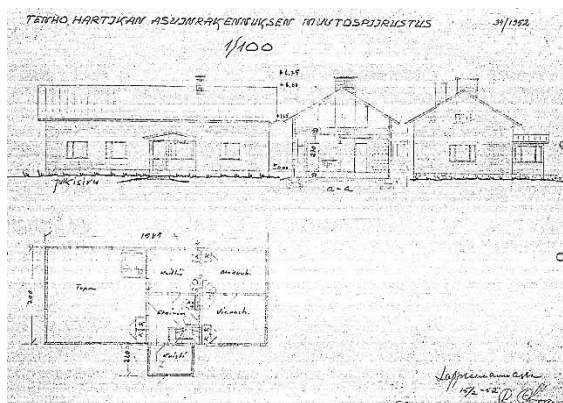
Hartikkalan talon pihapiiri on säilynyt asettelultaan samankaltaisena jo pitkään ja talo on säilynyt saman suvun hallussa.

Päärakennusta on laajennettu ja ulkomuotoa muutettu ainakin 1950-, -60- ja -80-luvuilla, mutta rakennuksen päämassa on säilynyt ilmeisen pitkään samanlaisena suorakaiteena. Ikkuna-aukotukset on muutettu 1950-luvulla ja uudestaan myöhemminkin ja sisäänkäyntikuisti laajennettu suuremmaksi 1980-luvulla, jolloin siihen on sijoitettu mm. sauna, pesuhuone ja wc sekä kodinhoituhuone.

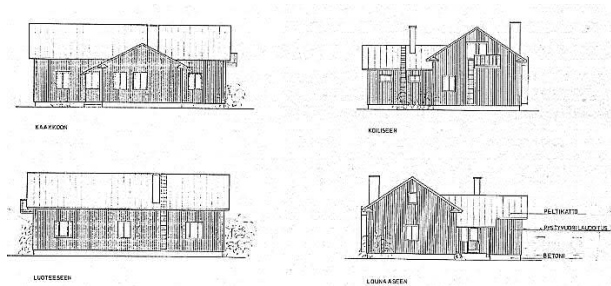

Kuva 98. Hartikkalan pihapiiri Muukonniementieltä kuvattuna.

Lappeenrannan kaupungin rakennusvalvonnasta löytyy muutokuvia vuosilta 1952, 1965, 1966, 1969 ja 1983.

Kuva 99. Vuoden 1952 rakennuslupakuvat päärakennuksesta. (Lappeenrannan kaupunki/ Rakennusvalvonta)

Kuva 100. Vuonna 1983 rakennuksen etu-osaan on rakennettu uusi sisäänkäynti, johon sijoittuu kaikki märkätilat ja kodinhoituhuone. Rakennus on saanut tällöin nykyisen ulkoasunsa. (Lappeenrannan kaupunki/ Rakennusvalvonta)

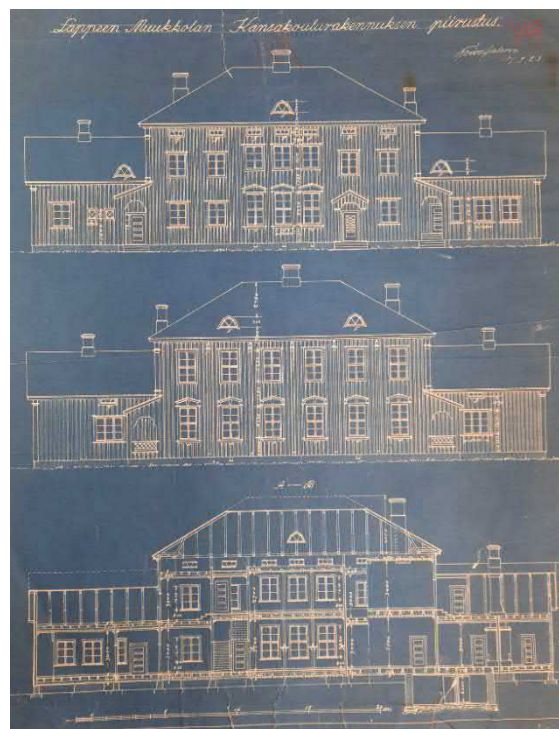
9.4. Muukonniemen koulu

Koulun paikaksi valikoitui Saimaaseen työntyvä kallioinen Muukonniemi, josta näkyi myös Lamposaareen. Suurin osa koulun oppilaista saapui alkuun Lampsaaressa.

Alun perin kansakouluja oli esitetty sekä Muukkoon että Lamposaareen, mutta koulujen rakentamisen suuret kustannukset saivat saarilla asuvat taipumaan yhden suuren koulun rakentamiseen Muukonniemeen. Koulupiiri koostui viidestä kylästä: Laihia, Saikkola, Hartikkala, Muukkola ja Ilottula sekä kolmesta saaresta: Lamposaari, Utrasaari ja Hirvisaari.

Tammikuussa 1923 Lappeen kunta osti Antti Penttilältä kahden hehtaarin maa-alueen koulun rakentamista varten ja

arkkitehti Toivo Salervon tekemät suunnitelmat kolmen opettajan koululle hyväksyttiin.

Kuva 101. Lappeen Muukolan Kansakoulurakennuksen" pitkät julkisivut ja pitkittäisleikkaus vuodelta 1923. (KA)

Koulun vihkiäisiä vietettiin 27.1.1924. Keskenpäivä koulun ilmoittautui peräti 132 oppilasta syksyllä 1923. Arkkitehti Salervon suunnittelemaa koulurakennusta kehuttiin seudun kauneimmaksi.

Koulurakennuksessa oli alkuun kaksi yläkansakoulun ja yksi alakansakoulun opettajaa, heille asunnot sekä koulukeittiö. Luokkahuoneita oli kolme sekä veistoluokka.

Vuosina 1935-46 saarten lasten määrä oli suurimmallaan, jonka vuoksi Muukonniemen koulun tilat kävivät ahtaaksi ja osa lapsista siirrettiin Mustolan ja Hartikkalan kouluihin. Vuonna 1946 Lamposaaren, Utrasaaren ja Hirvisaaren asukkaat tekivät uuden aloitteen oman koulun saamiseksi Lamposaaressa. Lamposaaren koulu toimi aluksi kahdessa eri paikassa vuodesta 1947.

Uuden, osin Wahlin sahan rahoittaman, Lamposaaren koulun vihkiäisiä vietettiin 1954.

Talvisodan aikana Muukonniemen koulun koulutyö oli keskeytetty viideksi kuukaudeksi, koska koulurakennusta tarvittiin sotilasmajoituksen tarpeisiin.

Kuva 102. Muukonniemen koulu vuonna 1965. (https://www.finna.fi/Record/mus-ketti_lprmu-seot.M40:KUVLKV2505:#image)

Muukonniemen kansakoulussa on tehty kattava peruskorjaus vuonna 1967. Tuolloin kansakouluun tehtiin ainakin öljylämmitys, asennettiin pattereita, tehtiin lämmönjakuhuone, lämminvesivaraajat ja uusittiin vesipisteitä ja -kalusteita. Uusimpia remonteja kouluna koulurakennukseen on tehty vuonna 2003, jolloin keittiön alapohjarakenne on uusittu sekä vuonna 2012, kun on uusittu joitain kantavia puurakenteita. Rakennuksen uunit on varustettu sähkövasuksin.

Muukonniemen koulun henkilökuntaa ja oppilaita alkoivat 2010-luvulla vaivata huonosta sisäilmasta johtuvat terveysongelmat. Nämä nousivat esille varsinkin syksyllä 2013. Lopulta ajaututtiin tilanteeseen, jossa koulun oppilaat opiskelivat Joutsenossa, lakkautetun Joutsenon lukion jäljiltä jääneissä tiloissa, ja jonne oppilaat kuljetettiin joka päivä. Vuonna 2017 valmistui Laihian

lounaispuolelle Pontuksen päiväkotikoulu, joka korvasi Muukonniemen lisäksi Kanavansuun, Mustolan ja Partalan koulut.

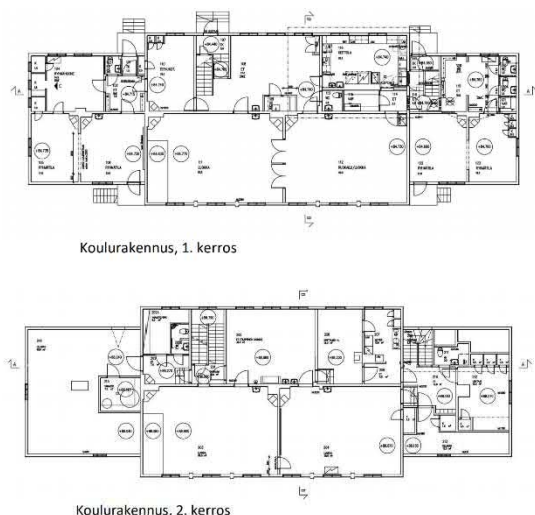
Muukonniemen koulun rakennus ympäristöineen on myyty vuonna 2019 yksityiselle.

Komea koulu sijoittuu kallioiden päälle nimekkeelle, aivan Saimaan välittömään läheisyyteen. Alueella on pieni, noin 21 m²:n suuruinen rantasaunarakennus vuodelta 1956 sekä pihaa rajaava pitkänmallinen talousrakennus, joka ilmeisesti on vuodelta 1923. Lisäksi kokonaisuuteen kuuluu vuonna 1998 valmistunut liikuntahalli.

Kuva 103. Muukonniemen koulu. Oikealla näkyy liikuntahallin seinää.

Lappeenrannan Toimitilat Oy:n myyntiesitteen mukaan vuonna 1923 valmistuneen koulurakennuksen huoneistoala on 574 m² ja tilavuus 3010 m³. Kerroksia on kaksi sekä lisäksi pieni kellari ja kylmä ullakko. Koulurakennus on hirsirunkoinen ja lautaverhottu. Osassa koulua on puurunko. Osa seinistä on lämpöeristetty sisäpuolelta. Vesikatto on konesaumattua peltiä. Ikkunat ovat pieniruutuiset ja myyntiesitteen mukaan 2-lasiset. Rakennuksessa on puurakenneinen rossipohja ja luonnonkivinen sokkeli.

Kuva 104. Koulurakennuksen 1. ja 2. kerroksen pohjapiirrokset (Lappeenrannan kaupunki / Rakennusvalvonta).

Koulu on suojeltu Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaavassa 2030, itäinen osa-alue, merkinnällä "Rakennustaiteellisesti, historiallisesti tai kylä- tai kaupunkikuvan kannalta arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Korjaus- ja muutostyöt sekä käyttötarkoituksen muutokset tulee sovittaa rakennuksen rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokkaisiin tai kyläkuvan kannalta merkittäviin ominaispiirteisiin. Aluetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto." (sr-1).

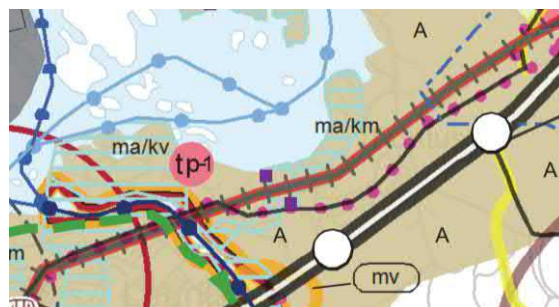
10. RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA ARKEOLOGISEN KULTTUURIPERINNÖN KOHTEET SELVITYSALUEELLA

10.1. Maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

Murheistenrannan ja Myllyniemen vanhat asuinalueet on määritetty Etelä-Karjalan maakuntakaavassa maakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi. Maakuntakaava on vahvistettu ympäristöministeriössä 21.12.2011. Merkinnällä osoitetaan

kulttuurihistoriallisen ympäristön vaalimisen kannalta maakunnallisesti tärkeät rakennetut ympäristöt. Merkinnän osoittamilla osa-alueilla ei ole metsänhoidollisia rajoituksia, mutta kohdealueille sijoittuvat taajamien läheiset sekä maisemallisesti tärkeät metsäalueet tulisi käsitellä alueen kulttuuriarvot säilyttäen. Alueilla, joilla on osa-aluemerkinnällä osoitettu käyttötarkoitus, päämaankäyttömuodon määrittelee aluevaraus merkintä.

Alueelle on annettu maakuntakaavassa suunnittelumääräys: Osa-alueen maankäytön ja toimenpiteiden suunnittelussa on otettava huomioon rakentamisen soveltuminen arvokkaaseen ympäristöön. Maakuntakaavan kulttuuriympäristöselvityksen mukaan Murheistenrannantien ja Venerannantien työläisasunnot 1910 – 30 -luvulta muodostavat viehättäviä kokonaisuuksia Saimaan rannan tuntumaan. Murheistenrannassa on kaksi suojeltua huvilarakennusta vuosilta 1903 (ylähuvi) ja 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta (alahuvi). Laihian kantatilan nykyinen vuoraamaton hirsinen päärakennus on vuodelta 1924 ja on osa hyvin säilynyttä pihapiiriä.

Kuva 105. Ote Etelä-Karjalan maakuntakaavasta. Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö on merkitty vaaleansinisellä rasteroinnilla ja ma/km-merkinnällä.

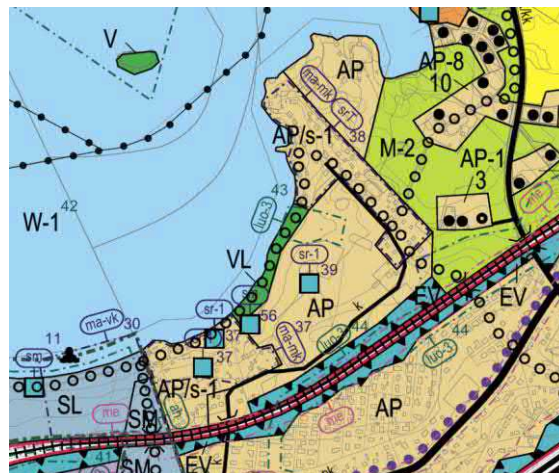
Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaavan itäisen osa-alueen rakennetun kulttuuriympäristöselvityksen

mukaan Murheistenrannan ja Veneranrantien vanha asutus ovat maakunnallisesti merkittäviä vanhoja pientaloalueita ja alueet on yleiskaavassa merkitty maakunnallisesti merkittävänä rakennettuina kulttuuriympäristöinä. Alueet sisältyvät Etelä-Karjalan maakuntakaavassa (YM vahv. 21.12.2011) osoitettuun maakunnallisesti merkittävään kulttuurihistorialliseen ympäristöön tai on todettu alueen osayleiskaavoituksen yhteydessä laaditussa kulttuuriympäristöselvityksessä maakunnallisesti merkittäväksi. Alueen ja rakennuskannan ominaispiirteet tulee säilyttää, ja alueella tapahtuvan rakentamisen ja maankäytön on sovellettava arvokkaan ympäristöön. Aluerajaus voi sisältää asemakaavalla suojeltuja tai suojeltavia rakennuksia. Aluetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Numerotunnus viittaa osayleiskaavaselostuksen liitteenä olevan kulttuuriympäristöselvityksen kohdeluetteloon (ma-km).

Osayleiskaavassa Myllyniemen asuinalue on merkitty rakennus tai rakennusryhmäksi, jolla on rakennustaiteellisia, historiallisia tai kaupunkikuvallisia arvoja, ja jonka suojelu tulee selvittää asemakaavoituksen yhteydessä. Aluetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. (srT).

Murheistenrannantien tuntumassa sekä nk. ylä- että alahuvila sekä Laihian kantatilan päärakennus on merkitty rakennustaiteellisesti, historiallisesti tai kylä- tai kaupunkikuvan kannalta arvokkaiksi rakennuksiksi. Merkintä tarkoittaa, että rakennusta ei saa purkaa. Korjaus- ja muutostyöt sekä käyttötarkoituksen muutokset tulee sovittaa rakennuksen rakennustaiteellisesti tai historiallisesti

arvokkaisiin tai kyläkuvan kannalta merkittäviin ominaispiirteisiin. Aluetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Numerotunnus viittaa osayleiskaavaselostuksen liitteenä olevan kulttuuriympäristöselvityksen kohdeluetteloon (sr-1).

Kuva 106. Ote Keskustaajaman osayleiskaavasta, itäinen osa-alue. Maakunnallisesti merkittävä Laihian kulttuuriympäristö on merkitty ma-mk -merkinnällä ja pistekatkoviivalla. Suojeltavat rakennukset ovat merkitty sr-1 -merkinnällä ja sinisellä laatikolla. Myllyniemen asuinalue on merkitty alueeksi, jonka suojelu selvitetään asemakaavoituksen yhteydessä (srT-merkintä ja pistekatkoviiva).

10.2. Muinaisjäännökset

Suunnittelualueella on muinaisjäännösrekisterin mukainen kivi- ja varhaismetallikautinen asuinpaikka. Asuinpaikka sijaitsee Saimaan etelärannalla, Salpausselän rinteellä. 1950-luvulla vesirajasta on löytynyt keramiikkaa, joka ei ole tallessa. Hiekkarannan yläpuolella olevasta havumetsästä on koekuopista vuonna 2012 löytynyt kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä: keramiikkaa, kivettyä suomu, kvartsi ja hiiltä. Vuonna 2013 Laihianrannan asuinpaikan säilynyt osa rajattiin koekuopittamalla ja todettiin suhteellisen pienialaiseksi ja pesäkkeiseksi. Muinaisjäännös on todennäköisesti säilynyt

suhteellisen hyvin ehjässä metsämaastossa. Topografian ja löytöjen perusteella paikalla on asuttu useamaan otteeseen kivi- ja ilmeisesti varhaismetallikaudella. (lähde: Museovirasto, kyppi.fi)

Murheistenrannan asuinalue rajautuu Pontuksen kaivantoon, joka on kesken jäänyt kanavahanke. Vuosina 1607-1608 alettiin kaivaa kanavaa Saimaalta Suomenlahdelle. Kanava näkyy maastossa noin 500 metriä pitkänä uomana. Kaivannon leveys vaihtelee 10 ja 16 metrin välillä ja sen syvyys on 1-9 metriä. Kaivannon yli kulkee rautatie ja maantie, muuten muinaisjäänös on säilynyt hyvin. (lähde: Museovirasto, kyppi.fi)

Murheistenrannan uimarannan läheisyydessä on kivikautinen asuinpaikka, jossa on asuttu noin 6000 vuotta sitten. Asuinpaikka sijaitsee vanhalla rantatörmällä. (lähde: Museovirasto, kyppi.fi)

Kuva 107. Kivikautisen asuinpaikkojen ja Pontuksen kaivannon aluerajaukset. (kartta.museoverkko.fi).

Asuinpaikat ovat osoitettu Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaavassa 2030, itäinen osa-alue merkinnällä muinaismuistoalue tai -kohde. *Muinaismuistolailla (295/1963) rauhoitettu kiin-*

teä muinaisjäänös. Kohteen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen on kielletty. Kohdetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Numero-tunnus viittaa osayleiskaavaselostuksen liitteenä olevaan muinaisjäänösinventoinnin kohdeluetteloon (merkintä: sm).

Pontuksen kaivanto on merkitty osayleiskaavassa *muinaismuistoalueeksi. Alueella sijaitsee muinaismuistolailla (295/1963) rauhoitettu kiinteä muinaisjäänös. Kohteen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu kajoaminen on kielletty. Kohdetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen (Museovirasto tai maakuntamuseo) lausunto* (merkintä: SM).

11. YHTEENVETO JA ARVOTUS

Laihian talolla ja kylällä sekä Myllynien alueella on pitkä historia, jossa rakennuskanta on muodostunut ilman suunnitelmaa, tarpeen mukaan. Todennäköisesti aluksi maatilatoiminnan lisäksi alueelle rakennettiin kesähuiloita, joissa nautittiin alueen kauniista ympäristöstä ja raikkaasta ilmasta sekä rikkaasta sosiaalisesta elämästä. Tii-viimpi kylämäinen rakentaminen käynnistyi alueen teollistumisen myötä ja varmasti alueen muotoutumisessa oli merkittävää sekä Kanavansuun että Lamposaaren teollisuus- ja telakka-alueiden läheisyys. Alueen vetovoimaa ovat olleet lisäämässä myös Saimaa, Saimaan kanava, höyrylaivaliikenne ja rautatie.

Laihian kantatilan rakennusten ja pihapiirin lisäksi kylän merkittävintä rakennuskantaa ovat Murheistenrannantien ja Venerannantien työläisasunnot 1910–30-luvuilta, jotka muodostavat viehättäviä kokonaisuuksia Saimaan rannan tuntumaan. Näitä luontevasti täydentää 1950-luvun puiset asuinrakennukset. Murheistenrannassa on kaksi asemakaavalla suojeltua huvilarakennusta, joista vanha kesäsiirtolan päärakennus on vuodelta 1903 (Ylähuvila) ja osoitteessa Murheistenrannantie 11, aivan Saimaan rannassa sijaitseva rakennus 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta (Alahuvila). Nämä asemakaavalla jo suojellut rakennukset kuuluvat alueen länsipuolelle, vuonna 2007 asemakaavoitetulle alueelle.

Vanhan Laihian kylämäisen alueen rakenne on muodostunut vapaasti ilman suunnitelmaa ja on orgaaninen kokonaisuus, jossa tonttien koot ja muodot vaihtelevat. Rakennukset sijoittuvat paikoin jyrkäkkoisesti kohti Saimaata laskevaan maastoon. Katutila on kapea ja kasvillisuuden reunustama. Näkymät Murheistenrannantien laskeutuksessa kohti Saimaata ovat vaihtelevat ja kylämaiset, vehreät ja pienimittakaavaiset. Samoin on tunnelma Venerannantiellä, jossa Saimaalta katsottuna on vahva saaristokylän tunnelma, talojen noustessa kallioilta aivan veden äärellä. Myllyniemen Venerannantien ja -kujan rakennukset muodostavat eri aikakausilta peräisin olevan omaperäisen ja pienimittakaavaisen aluekokonaisuuden. Alueen rakennuksista vanhimmat ovat peräisin 1900-luvun alusta, muut ovat eri aikakausilta 1920-luvulta nykypäiviin. Murheistenrannan ja Myllyniemen asuinalueet ovat säilyttämisen arvoisia aluekokonaisuuksia, joiden säilymistä

tulisi huomioida asemakaavoituksessa ja rakentamisen ohjauksessa.

Yksittäisinä rakennuksina alueen rakennuskannasta ei nouse esiin vanhojen tilakeskusten lisäksi muita rakennuksia, mutta aluekokonaisuuden kannalta jokainen vanha 1920-1950-luvun asuinrakennus ja pienimittakaavaiset piharakennukset yhdistettynä vanhaan perinnekasvillisuuteen ovat tärkeitä osia ja yhdessä merkittävä identiteetin tuoja alueelle.

Rakennushistorian kannalta alueen mökkimäinen rakentaminen ja suunnitteleminen syntynyt aluerakenne ovat arvokkaita.

Vanha arvokas Laihian maatilakeskus, jonka päärakennus on 1920-luvulta, sijoittuu nykyisen tieverkon pohjoispuolelle eikä se ole vahvasti näkyvissä nykyisessä maisemassa muutoin kuin rannasta ja Saimaalta, josta katsottuna tilakeskus seisoo ylväästi keskellä mäkistä peltomaisemaa. Maatilan ympärillä olevat pellot ovat tällä hetkellä pienialaisia ja viljeltyjä, mutta vaarana on maisema muuttuminen suljetummaksi ja metsittyneeksi, jos alue ei säily maatalouden käytössä. Vanhojen perinteisten reittien muutokset, peltoalan merkittävä pieneneminen ja maiseman metsittyminen ovat muuttaneet Laihian kantatilan aseman alueen dominantista näkömättömämmäksi, eikä tilakeskus näy maisemassa enää kuin rannan suunnasta.

Kaupunkikuvallisilta ja ympäristöllisiltä arvoiltaan sekä Myllyniemen Venerannantien ja -kujan sekä Murheistenrannantien alue on lähiympäristössään merkittävä vanha pienimittakaavainen

kylämäinen miljö, jossa voi aistia entisaikojen tunnelman. Myös Saimaalta katsottuna saaristolaiskylämäinen maisemallinen arvo on merkittävä. Arvoa on laskenut rakennuskannan uusiutuminen ja suhteettoman suurten rakennusmassojen rakentuminen, mutta nykyisellään alueen arvo on silti merkittävä.

Maisemallisilta arvoiltaan suurin yksittäinen arvo on peltoaukean keskellä kohoavalla Laihian tilalla, joka näkyy Saimaan ja rannan suunnasta, mutta nykyisellä kulkureittiverkostolla ja tihentyneen kasvillisuuden vuoksi ei enää muodosta merkittävää alueellista maiseman kohokohtaa mantereelle puolella.

Kuva 108. Selvityksessä tarkemmin kuvatut rakennukset ovat merkitty kartalle numeroin: 1. Ylähuviola eli villa Tallbo, 2. Alahuviola eli Westlingin huvila, 3. Laihian kantatila, 4. Harjula (Uusi Suikki), 5. Laihianrannantie 18, 6. Onnin osuuskauppa, 7. Venerannantie 14, 8. Kummelikuja 4, 9. Hartikkalan tila, 10. Muukonniemen koulu.

LÄHTEET

Kauskilasta keisarin aikaan, Lappeen historia I esihistoriasta vuoteen 1865, Lappeenrannan kaupunki 2011

Kunta kaupungin kupeessa, Lappeen historia II vuodet 1865-1966, Lappeenrannan kaupunki 2011

Lappeen pitäjän historia II, vuodesta 1784 nykypäiviin. T. G. Murto. Lappeenranta 1929. Oy Etelä-Savon Kirjapaino 1929.

Kiiveri-Hakkarainen, K. Rakennettu Lappeenranta. Etelä-Karjalan museon julkaisusarja nro 28. Lappeenranta, 2006.

Osuusliike ONNI 1904-1954. Toimittajat Rietu K. ja Eeva Karhu. KKn kirjapaino, Helsinki 1954.

Lehikoinen, L. Lappeenrannan kadunnimet. Etelä-Karjalan museon julkaisusarja nro 9, Lappeenranta 1982

Leena Riska, Lauritsalan kauppalan historia, Gummerus Kirjapaino oy, Jyväskylä 1996

Lappeenrannan itäisten osien osayleiskaava. Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Tmi Lauri Putkonen, Serum arkkitehdit Oy, 15.5.2014, täydennetty 25.9.2015

Muukon osayleiskaava-alueen maisema- ja luontoselvitys. Julkaisu C/2 2003. Ramboll / SCC Viatek, Oy.

Lappeenrannan merkittävät rakennukset, Lappeenrannan kaupunki, Kaupunkisuunnittelutoimisto, Yleiskaavaosasto, Julkaisu C4/1984, Saimaan kirjapaino Oy, 1984

Anna ja David: Korttisen perhe Lappeen Laihialla. Seija Ventola. Painokanava, Joensuu 2016

Matti Rommi, Wahlin saha 1905-1967. Sastamala : Vammalan Kirjapaino 2013.

Matti Rommi, Riitta ja Jorma Aarrevuo. Lamposaari : Lappeenrannan ja Lauritsalan lähisaari. Osa I, Asutus, kertomuksia, valokuvia. Wahlin sahan höyrylaivat - proomut ja lotjat. Helsinki, Suomi: BoD - Books on Demand 2019.

Matti Rommi, Riitta ja Jorma Aarrevuo. Lamposaari : Lappeenrannan ja Lauritsalan lähisaari. Osa II, Asutus, kertomuksia, valokuvia. Wahlin sahan höyrylaivat - proomut ja lotjat. Helsinki, Suomi: BoD - Books on Demand 2018.

Etelä-Karjalan museon Museoviesti 2014. Lappeen Laihia 1840-luvulta 1960-luvulle, Kylä kanaan ja kauppalan kupeessa. Saatavissa: https://issuu.com/lappeenrannanmuseot/docs/museoviesti_2014

Etelä-Karjalan esihistoriaa ja muinaisjäännöksiä. Saatavissa: <http://www3.lappeenranta.fi/museot/museo/www/kohteet5.html>

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto. Saatavissa: <http://digi.narc.fi/digi/>

KIOSKI-kulttuuriympäristötietokanta. Saatavissa: <https://www.kulttuuriymparisto.fi/netsovel-lus/login.aspx>

Maanmittauslaitos 2016. Vanhat painetut kartat. Saatavissa: <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto 2016. Muinaisjäänösrekisteri. Saatavissa: www.kypfi.fi/to.aspx?id=112.100002053

Sukutietoa:

- <https://www.geni.com/people/Uno-Winter/6000000002966807667>
- <https://www.geni.com/people/Helmi-Armias-Winter/6000000002966832290#/tab/overview>

Ylioppilasmatriikkelit vuosilta 1853-1899 ja 1905-1907. Saatavissa:

- <https://ylioppilasmatriikkeli.helsinki.fi/1853-1899/henkilo.php?id=21295>
- https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/ylioppilasmatrikkeli_1905_1907.pdf

Muukonniemen koulu, liikuntasali-, sauna- ja talousrakennus. Myyntiesite. Lappeenrannan Toimitilat Oy.

Arno Forsius. Viipurin kaupungin terveydenhuollosta vuosina 1812–1940. Saatavissa: <http://www.saunalahti.fi/arnoldus/viipuri2.htm>

Kansalliskirjasto. Saatavissa: [Etusivu - Digitaaliset aineistot - Kansalliskirjasto](#)

- Etelä-Saimaa -lehti 24.09.1926
- Etelä-Saimaa -lehti 19.5.1928
- Etelä-Saimaa -lehti 30.4.1960
- Etelä-Saimaa -lehti 29.1.1924
- Etelä-Saimaa -lehti 19.5.1928
- Etelä-Saimaa -lehti 14.5.1929
- Etelä-Savo 22.11.1934
- Etelä-Savo -lehti 20.12.1921
- Vapaa sana -lehti tiistaina 12.7.1921, N:o 156. Vaasa.
- Alakansakoulu -lehti 20.10.1925, numero 21, 1. vuosikerta, Hämeenlinna
- Alakansakoulu -lehti 20.11.1925, Hämeenlinna
- Alakansakoulu -lehti 20.9.1926, 2. vuosikerta, Hämeenlinnan
- Karjala -lehti 30.1.1924, Viipuri
- Karjala -lehti 24.12.1924
- Karjalatar 15.11.1906
- Maakansa -lehti 9.2.1923
- Opettajain lehti 10.8.1923, numero 32, 18:s vuosikerta, Helsinki
- Opettajain lehti 8.2.1924, numero 6, 19:s vuosikerta, Helsinki
- Opettajain lehti 20.11.1925, numero 47, 20. vuosikerta, Helsinki
- Opettajain lehti, 30.10.1925, numero 44, 20. vuosikerta, Helsinki
- Opettajain lehti 22.7.1927, numero 29, 22. vuosikerta, Helsinki
- Suomen virallinen lehti 3.5.1924, numero 102, Helsinki
- Työ-lehti 17.8.1929
- Wiborgs Nyheter 10.5.1929

Lappeenrannan museot, valokuvia. Saatavissa: www.Finna.fi

Lappeenrannan Kaupunginarkisto

Lappeenrannan kaupunki

- Rakennusvalvonnan sähköinen arkisto
- Elinvoiman ja Kaupunkikehityksen toimialan arkisto

Alueen asukkaat

Tuula Airio

Markku Toivanen

Risto ja Marja-Riitta Suikki

Markku Kruusi

Pekka Lehtipuro

Seija Ventola

Aija Sinkkonen

Sari Matilainen

Ilmaviistokuvat: Blom-aineisto 19.7.2018

Valokuvat: Kaupunkisuunnittelu, ellei toisin mainittu

Dronekuvat: Maaomaisuuden hallinta 30.4.2019 ja 15.5.2019